

अग्रलेख
'रेवडी' राठोड!

राजकीय पक्षांच्या प्रचारी आशवासनांच्या मुद्द्यावर सर्वोच्च न्यायालयास नकार देणाऱ्या निवडणूक आयोगाने आता हाच प्रश्न हाती घेणे अनाकलनीयच...

लोकसत्ता

पुणे, मुंबई, नागपूर, अहमदनगर, औरंगाबाद आणि दिल्ली येथून प्रसिद्ध

लोकमान्य, लोकशक्ती!

राष्ट्रीय प्रज्ञाशोध परीक्षा योजना स्थगित

केंद्राकडून नव्याने मंजुरीची प्रतीक्षा

चिन्मय पाटणकर, लोकसत्ता

पुणे : देशभरातील प्रज्ञावान विद्यार्थ्यांसाठी घेतली जाणारी राष्ट्रीय प्रज्ञाशोध परीक्षा (एनटीएसई) योजना तात्पुरती स्थगित करण्यात आली आहे. ही योजना पुढे चालू ठेवण्यास केंद्रीय शिक्षण मंत्रालयाने अद्याप नव्याने मंजुरी दिलेली नाही. त्यामुळे या परीक्षेच्या भवितव्यावर प्रश्नचिन्ह

निर्माण झाले आहे.

राष्ट्रीय प्रज्ञाशोध परीक्षा केंद्रीय शिक्षण मंत्रालयामार्फत देशपातळीवर घेण्यात येते. या परीक्षेसाठी राष्ट्रीय शैक्षणिक

परीक्षा गेल्या अनेक वर्षांपासून सुरू आहे. प्रज्ञावान मुलांचा शोध घेण्यासाठी ही परीक्षा महत्त्वाची आहे. या परीक्षेच्या शिष्यवृत्तीची रक्कमही बऱ्यापैकी असल्याने विद्यार्थ्यांना शिक्षणासाठी थोडीफार मदतही होते. मुदतीच्या कारणस्तव योजना स्थगित होत असेल, तर ते योग्य नाही. प्रज्ञावान विद्यार्थी ही देशाची खरी संपत्ती असते. त्यामुळे ही परीक्षा सुरू राहणे आवश्यक आहे.

- डॉ. वसंत काळपांडे, ज्येष्ठ शिक्षणतज्ज्ञ

सर्वेक्षणामध्ये अनुकूलता

'एनटीएस' बाबत २०२० मध्ये खासगी संस्थेमार्फत सर्वेक्षण करण्यात आले होते. त्या सर्वेक्षणाचे निकषांही 'एनसीईआरटी'च्या संकेतस्थळावर देण्यात आले आहेत. प्रज्ञावान विद्यार्थ्यांना शोध घेण्यात 'एनटीएस' बऱ्याच अंती यशस्वी ठरल्याचे नमूद करत बहुतांश सहभागींनी 'एनटीएस'ला चांगली किंवा उत्कृष्ट श्रेणी दिली. 'एनटीएस' सुरू राहिली पाहिजे, असे निकषां या सर्वेक्षणातून पुढे आले.

संशोधन आणि प्रशिक्षण परिषद (एनसीईआरटी) ही संस्था समन्वयक संस्था (नोडल एजन्सी) म्हणून काम करते. दहावीच्या विद्यार्थ्यांना ही परीक्षा देता येते. राज्य

आणि राष्ट्रीय अशा दोन स्तरांवर परीक्षा होऊन राष्ट्रीय पातळीवरील गुणवत्ता यादीतील विद्यार्थ्यांना शिष्यवृत्ती दिली जाते. त्यासाठी राज्यनिहाय कोटा निश्चित करण्यात

येते. शिष्यवृत्तीधारक विद्यार्थ्यांना अकरावी ते पीएच.डी.पर्यंत शिष्यवृत्ती मिळते. २०१४-१५ मध्ये या परीक्षेची शिष्यवृत्ती वाढवण्यात आली. अकरावी (पान ४ वर)

'धनुष्यबाण' चिन्ह आमचेच!

तातडीने निर्णय घेण्याची शिंदे गटाची निवडणूक आयोगाकडे मागणी

लोकसत्ता विशेष प्रतिनिधी

पक्षचिन्ह गोठणार?

मुंबई : 'शिवसेनेच्या बहुसंख्य लोकप्रतिनिधी आणि पदाधिकाऱ्यांनी मुख्यमंत्री एकनाथ शिंदे यांची शिवसेनेच्या मुख्य नेतेपदी, तसेच अध्यक्षपदी निवड केलेली असल्याने पक्षाचे धनुष्यबाण हे चिन्ह आम्हालाच मिळाले पाहिजे' असा अर्ज शिंदे गटाने निवडणूक आयोगाकडे केला आहे. उद्धव ठाकरे गटाकडे पुरेसे समर्थन नसतानाही हा गट बेकायदेशीरपणे अंधेरी पोटनिवडणुकीत धनुष्यबाण चिन्ह वापरण्याची शक्यता असल्याने या अर्जावर तातडीने निर्णय घेण्याची विनंती शिंदे गटाने केली आहे.

परिस्थितीजन्य पुरावा आणि तथ्यांच्या आधारे निवडणूक आयोगाने चिन्हाबाबत योग्य तो निर्णय घ्यावा, अशी विनंती शिंदे गटाने निवडणूक आयोगाला केली आहे. चिन्ह गोठविण्याची मागणी या अर्जात करण्यात आलेली नाही. मात्र, धनुष्यबाण चिन्ह मिळणार नसल्यास ते गोठवावे, असे शिंदे गटाने सूचित केल्याचे मानले जाते.

अंधेरी पूर्व विधानसभा मतदारसंघात पोटनिवडणूक जाहीर झाली असून, शुक्रवारपासून उमेदवारी अर्ज दाखल करण्यास सुरुवात होईल. निवडणूक अर्ज दाखल करण्याची मुदत ही १४

मुदत आज संपुष्टात

नवी दिल्ली : खरी शिवसेना कोणाची, याबाबत दावेदारीसाठी निवडणूक आयोगाने ठाकरे आणि शिंदे गटाला दिलेली मुदत शुक्रवारी संपुष्टात येत आहे. अंधेरी-पूर्व विधानसभा मतदारसंघामध्ये ३ नोव्हेंबर रोजी पोटनिवडणूक होत असून, १४ ऑक्टोबर रोजी उमेदवारी अर्ज भरण्याची शेवटची तारीख आहे. त्याआधी आयोग 'धनुष्यबाण' बाबत निर्णय देणार का, याकडे सर्वांचे लक्ष लागले आहे. - पान ४

शिंदे यांची शिवसेनेचे 'मुख्य नेता' तसेच अध्यक्षपदी निवड करण्यात आली आहे. १४४ पक्षाचे पदाधिकारी आणि ११ राज्यांच्या प्रमुखांनी शिंदे यांच्या नावावर शिक्कामोर्तब केले आहे. शिवसेनेचे

बहुसंख्य लोकप्रतिनिधी, पदाधिकाऱ्यांचा शिंदे यांना पाठिंबा आहे", असे या अर्जात नमूद करण्यात आले आहे. या दाव्याच्या पुर्थ प्रतिज्ञापत्र तसेच अन्य कागदपत्रे दाखल करण्यात आली आहेत. तसेच अजूनही पुरावे तसेच कागदपत्रे दाखल करण्याची प्रक्रिया सुरू असल्याचे शिंदे यांनी निवडणूक आयोगाला सादर केलेल्या पत्रात नमूद केले आहे. "उद्धव ठाकरे गट हा पक्षाच्या लोकप्रतिनिधी अथवा पदाधिकाऱ्यांच्या पाठिंब्याचे पत्र वा प्रतिज्ञापत्र सादर करू शकलेला नाही", असा दावाही शिंदे गटाने केला आहे. सर्वोच्च न्यायालयाने निवडणूक (पान ४ वर)

Packs a Paanch!
Amul Sab ka butter, ji!
भारतामध्ये 5G सेवा सुरु!

भारताच्या अर्थव्यवस्थेची वाढ ६.५ टक्क्यांपर्यंत : जागतिक बँक अंदाजित विकासदरात एका टक्क्याने घट

पीटीआय, वॉशिंग्टन २०२०मध्ये कोरोनामुळे देशात गरिबी वाढली वॉशिंग्टन : भारतात २०२० मध्ये दारिद्र्यरेषेखालील नागरिकांची संख्या तब्बल ५.६ कोटींनी वाढल्याचे जागतिक बँकेने अहवालात म्हटले आहे. 'गरिबी आणि सामायिक समृद्धी २०२२ : दुरुस्तीचा मार्ग' या अहवालात दारिद्र्य निर्मूलनाच्या उपायांवर एकाश्रित टाकण्यात आला आहे. दिसत नसल्याने जागतिक बँकेने गुरुवारी हा खालावलेला अंदाज जाहीर (पान ४ वर)

NIVEA
INDIA'S NO.1 TRUSTED SKINCARE BRAND

कम्प्लिट केअर हेल्दी लूकिंग स्किन साठी

48तास मॉइश्चरायझेशन
डीप नरिश्मेंट
इयनेस प्रोटेक्शन
मितळ त्वचेची अनुभूती
निरोगी दिसणारी त्वचा

आत्ताच ट्राय करा **₹85/-**

75 मिली साठी

LIC MUTUAL FUND

गुंतवणुकीची विशेष ओळख तीन्ही स्वादांचा सुरेख संगम

सादर आहे

LIC MF MULTI CAP FUND
An open-ended equity scheme investing across large cap, mid cap and small cap stocks

एनएफओ प्रारंभ: 6 ऑक्टोबर 2022
एनएफओ समाप्ती: 20 ऑक्टोबर 2022
योजनेचा पुन्हा प्रारंभ: 2 नोव्हेंबर 2022

अधिक जाणून घेण्यासाठी, कृपया तुमच्या वित्तीय सहाय्यारथी सहायसलत करा किंवा टोल फ्री क्रमांक 1800-258-5678 वर संपर्क साधा.

This product is suitable for investors who are seeking:
• Long term capital appreciation
• Investment in equity and equity related instruments across Large, Mid and Small Cap stocks
• Risk - Very High

अमच्यारी येचे कनेक्ट व्हा: LICMutual, LICMutual, company/LICMutual, 1800-258-5678, www.licmf.com

म्युच्युअल फंडामधील गुंतवणूक ही मार्केटमधील जोखिमांच्या अधीन आहे, योजनेशी संबंधित सर्व दस्तऐवजांचे काळजीपूर्वक वाचन करा.

UPSC / MPSC दहावी व बारावीनंतर IAS/IPS ची तयारी फक्त लक्ष्य अॅकॅडमी मध्येच...

अपॉइंटमेंटसाठी संपर्क: Dadar (W): 9619071345 | Branches: Mulund (W) | Thane (W): 9987579570 | Nerul (W) | Panvel: 9892908240 | Pune

NEW FOUNDATION BATCH FOR UNDERGRADUATE STUDENTS

8th OCT. 2022

TIME 6.00 pm to 8.00 pm

AJIT PADWAL
Director
Lakshya Academy
(Ex Journalist)

LAKSHYA ACADEMY
Aim, Think & Achieve

www.lakshyaaiacademy.com

UPSC / IAS / IPS / IFS / IRS MPSC / Dp. COLL. / DY. SP.

कॉज्युएट विद्यार्थ्यांसाठी रेग्युलर कोर्स
दहावी, बारावी पास विद्यार्थी व पालकांना पर्सनल कौन्सिलींग केले जाईल.

Follow Us On: @Lakshya IAS Academy

अल्पसंख्याक विद्यार्थ्यांच्या शिष्यवृत्ती रकमेत वाढ

योजनेची सुधारित मार्गदर्शक सूचना जाहीर

लोकसत्ता प्रतिनिधी

पुणे : राज्याच्या अल्पसंख्याक विकास विभागातर्फे अल्पसंख्याक विद्यार्थ्यांसाठी राबवल्या जाणाऱ्या शिष्यवृत्ती योजनेत शिष्यवृत्तीची रकम वाढविण्यात आली आहे. आता विद्यार्थ्यांना पन्नास हजार रुपयांपर्यंत शिष्यवृत्ती दिली जाणार असून, आधारसंलग्न बायोमेट्रिक प्रणालीद्वारे या विद्यार्थ्यांची किमान पन्नास टक्के उपस्थिती नोंदवणे बंधनकारक आहे.

राज्य शासनातर्फे राज्यातील अल्पसंख्याक समाजासाठी २००८-०९ पासून शिष्यवृत्ती योजना

राबविली जाते. २०२२-२३ पासून या योजनेची व्याप्ती आणि शिष्यवृत्तीची रकम वाढवण्यास शासनाने मान्यता दिली. तसेच शिष्यवृत्तीच्या सुधारित मार्गदर्शक सूचना जाहीर करण्यात आल्या. मान्यताप्राप्त वैद्यकीय, अर्थवैद्यकीय, तांत्रिक, व्यवसाय आणि उच्च व शिक्षण विभाग, कला संचालनालयाच्या अखत्यारीतील मान्यताप्राप्त पदवी, पदव्युत्तर पदवी, पदविका अभ्यासक्रमांच्या विद्यार्थ्यांसाठी ही योजना लागू आहे. दूरस्थ आणि पत्रव्यवहाराद्वारे होणारे अभ्यासक्रम योजनेसाठी पात्र राहणार नाहीत. सुधारित योजनेअंतर्गत पात्र

अभ्यासक्रमासाठी शैक्षणिक शुल्क आणि परीक्षा शुल्क किंवा पन्नास हजार रुपये, यातील जी रकम कमी असेल ती रकम, तर कला, वाणिज्य, विज्ञान या अव्यवसायिक अभ्यासक्रमासाठी शैक्षणिक शुल्क आणि परीक्षा शुल्काची एकत्रित रकम किंवा पाच हजार रुपये यातील जी रकम कमी असेल ती रकम शिष्यवृत्ती म्हणून दिली जाईल. शिष्यवृत्तीची रकम ऑक्टोबर अखेर आणि फेब्रुवारी अखेरपर्यंत अशा दोन हप्त्यांत विद्यार्थ्यांच्या खाल्यात थेट लाभ हस्तांतरणाद्वारे (डीबीटी) जमा केली जाईल, असे स्पष्ट करण्यात आले आहे.

रोजगारक्षमता वाढीसाठी अभ्यासक्रमांची निर्मिती

'यूजीसी'कडून महाविद्यालये,

विद्यापीठांना निर्देश

लोकसत्ता प्रतिनिधी

पुणे : पदवीधर विद्यार्थ्यांची रोजगारक्षमता वाढण्यासाठी देशभरातील विद्यापीठे आणि संलग्न महाविद्यालयांनी आघाडीच्या माहिती तंत्रज्ञान कंपन्यांशी चर्चा करून उद्योगकेंद्रित अभ्यासक्रमांची निर्मिती करावी. तसेच त्याला श्रेयांक देता येतील, असे निर्देश विद्यापीठ अनुदान आयोगाने (यूजीसी) दिले. यूजीसीचे सचिव प्रा. रजनीश जैन यांनी या संदर्भातील परिपत्रक प्रसिद्ध केले आहे. 'नॅशनल स्कूल क्वालिफिकेशन फ्रेमवर्क' अंतर्गत (एनएसक्यूएफ) यूजीसीकडून कोशल्य विकासाचे अभ्यासक्रम

राबवण्यासंदर्भातील मार्गदर्शक सूचना प्रसिद्ध करण्यात आल्या आहेत.

'एनएसक्यूएफ'मध्ये ज्ञान, कौशल्य आणि कल यावर भर देण्यात आला आहे. त्यामुळे उद्योगकेंद्रित श्रेयांकांसहित अभ्यासक्रमांची निर्मिती झाल्यास संबंधित अभ्यासक्रम 'एनएसक्यूएफ'शी समकक्ष असणे आवश्यक असल्याचे नमूद करण्यात आले आहे. या पाठवर्धनीवर उच्च शिक्षण संस्थांनी उद्योग क्षेत्राशी, माहिती तंत्रज्ञान कंपन्यांशी संवाद साधून उद्योगकेंद्रित अभ्यासक्रमांची निर्मिती, प्रचारासाठी प्रयत्न करणे आवश्यक आहे. या अभ्यासक्रमांसाठी श्रेयांक देता येऊ शकतात. याद्वारे पदवीधर विद्यार्थ्यांची रोजगारक्षमता वाढण्यात मदत होईल, असेही प्रा. जैन यांनी स्पष्ट केले.

संत्री उत्पादक

शेतकऱ्यांच्या संकटात भर

लोकसत्ता खास प्रतिनिधी

अमरावती : राज्यात फळ पिकांच्या हवामान धोक्याच्या निकषानुसार पुनर्रचित हवामान आधारित फळ पीक विमा योजना राबवण्यात येत आहे. मात्र, संत्री फळ पीक विमा अचानक तीन पटीने महागल्याने शेतकरी हवालदिल झाले आहेत.

प्रधानमंत्री पीक विमा योजनेतर्गत पुनर्रचित हवामान आधारित आंबिया बहार फळ पीक विमा योजनेत

फळपीक विमा तीनपट महाग

फळ पीक विमा योजना शेतकऱ्यांच्या हितासाठी आहे की कंपनीच्या फायद्यासाठी, असा प्रश्न पडला असून संत्री उत्पादक शेतकरी संकटाचा नेहमी सामना करीत फळपिकांचे रक्षण करतो. परंतु, या दरम्यान विमा महागला. परंतु त्या तुलनेत शेतकऱ्यांनी विमा संरक्षण मिळणारी रकम कमी आहे. त्यामुळे सरकारने शेतकऱ्यांचे हित लक्षात घेऊन विमा हप्ता कमी करावा. - **रुपेश वाळके**, तालुका उपाध्यक्ष, राष्ट्रवादी काँग्रेस

अमरावती जिल्ह्यातील संत्री फळ पिकाला शेतकऱ्यांच्या वाट्यात हेक्टरी तीन पटीने वाढ केल्याने शेतकऱ्यांमध्ये नाराजी पसरली आहे.

संत्र्यावरील रोग, गळती, अत्यल्प भाव, अवकाळी पाऊस, गारपीट यामुळे शेतकरी अगोदरच विवंचनेत असताना अचानक संत्री फळ पीक

विमा महागला आहे. शेतकऱ्यांचा हिस्सा ४ हजार रुपये प्रतिहेक्टर होता, मात्र आता तोच फळ पीक विमा १२ हजार रुपये प्रतिहेक्टर हिस्सा भरावा लागेल, असे परिपत्रकात नमूद केले आहे.

२०२०-२१ मध्ये संत्री विम्याची रकम प्रतिहेक्टर ४ हजार रुपये

होती. त्यावरील शेतकऱ्यांना विमा संरक्षित मिळणारी रकम ८० हजार रुपये इतकी होती. परंतु आता शासनाने याच विम्याची रकम तीनपट वाढवून प्रतिहेक्टर रकम बारा हजार रुपये केली आहे. अशातच वाढवलेल्या विम्याच्या रकमेच्या तुलनेत संरक्षित रकम वाढवायला पाहिजे होती. परंतु

उलट संरक्षित रकम न वाढवता ८० हजार रुपये हेक्टर कायम ठेवली आहे. त्यातही गारपीट विम्यासाठी जास्तीचा १३३३ रुपये हेक्टर वेगळ्या विमा भरावा लागेल.

अमरावती जिल्ह्यात शेतकऱ्यांना १२ हजार रुपये, अकोला जिल्ह्यातील शेतकऱ्यांना ४ हजार रुपये आणि नागपूर जिल्ह्यातील शेतकऱ्यांना २० हजार रुपये प्रति हेक्टर शेतकरी पीक विमा हिस्सा लागू करण्यात आला आहे. त्यामुळे महागलेल्या विम्याचे नवीन संकेत उभे झाले असल्याचे शेतकऱ्यांनी सांगितले.

टीजेएसबी सहकारी बँक लिमिटेड. १९७२-२०२२

Bharose ka Bank Bhavishya ka Bank

प्रस्तुत

लोकसत्ता यशस्वी भव!

११३

टीजेएसबी ग्रीन कार लोन

आजच आपली इ-कार घरी घेऊन या !

व्याजदर **8.00%** पासून

₹50 लाखांपर्यंत कर्ज

100% कर्ज उपलब्ध

www.tjsbbank.co.in

Toll Free : 1800 223 466 / 1800 266 3466

50 Years Of Banking Excellence

विद्यार्थी मित्रांनो,

भारत आणि ब्राझील या दोन देशांच्या संदर्भातील विविधांगी प्राकृतिक घटकांचा विचार केल्यावर आपण या देशांची मानवी घटकांच्या संदर्भात विचार करूया. प्रस्तुत लेखात आपण दोन्ही देशांच्या लोकसंख्या आणि मानवी वस्ती या घटकांचा अभ्यास करणार आहोत.

प्रकरण - ६. लोकसंख्या

देशासाठी लोकसंख्या हे महत्त्वाचे संसाधन असून देशाच्या आर्थिक व सामाजिक विकासात लोकसंख्या व तिची गुणवत्ता हे घटक महत्त्वाचे असतात. जेव्हा आपण एखाद्या देशाच्या लोकसंख्येचा अभ्यास करतो. त्यावेळेस त्या देशाची लोकसंख्येची घनता, लोकसंख्येची रचना - लिंगगुणोत्तर आणि वय संरचना. लोकसंख्या वाढीचा दर, साक्षरतेचे प्रमाण या सर्व घटकांचा विचार करीत असतो. भारत आणि ब्राझील या दोन देशांच्या लोकसंख्येचा आपण पुढील तुलनात्मक मुद्द्यांच्या आधारे विचार करू.

मुद्दे	भारत (२०११ च्या जनगणनेनुसार)	ब्राझील (२०१० च्या जनगणनेनुसार)
लोकसंख्या	<ul style="list-style-type: none"> १२१ कोटी लोकसंख्येच्या बाबतीत भारताचा जगात दुसरा क्रमांक जगाच्या एकूण क्षेत्रापैकी भारताने व्यापलेले भूक्षेत्र - २.४१ % जगाच्या एकूण लोकसंख्येपैकी भारतात लोकसंख्या - १७.५ % 	<ul style="list-style-type: none"> १९ कोटी लोकसंख्येच्या बाबतीत ब्राझीलचा जगात पाचवा क्रमांक जगाच्या एकूण क्षेत्रापैकी भारताने व्यापलेले भूक्षेत्र - ५.६ % जगाच्या एकूण लोकसंख्येपैकी भारतात लोकसंख्या - २.७८ %
लोकसंख्या घनता	<ul style="list-style-type: none"> ३८२ व्यक्ती प्रति चौ.कि.मी. जास्त लोकसंख्येची घनता असलेला प्रदेश- उत्तरेकडील मैदानी प्रदेश दिल्ली चेन्नई कोलकाता मुंबई पुणे बंगळूर इत्यादी शहरे. लोकसंख्येचे विरळ असलेला प्रदेश पर्वतीय, शुष्क वाळवंटी प्रदेश उदाहरणार्थ जम्मू काश्मीर, ईशान्येकडील राज्ये राजस्थानचे वाळवंट इत्यादी. 	<ul style="list-style-type: none"> २३ व्यक्ती प्रति चौ.कि.मी. ब्राझीलमध्ये लोकसंख्येचे वितरण असमान आहे. जास्त लोकसंख्येचा प्रदेश-ब्राझीलची पूर्व किनारपट्टी आग्नेय भाग विरळ लोकसंख्येचा प्रदेश - ब्राझीलचा मध्य व पश्चिम भाग, अॅमिझॉन नदीचे खोरे, ब्राझीलच्या उच्च भूमीच्या प्रदेशात मध्यम स्वरूपाची लोकसंख्या.
लिंग गुणोत्तर	<ul style="list-style-type: none"> ब्राझीलमध्ये लिंग गुणोत्तर जास्त २०११ पासून पुरुषांच्या संख्येपेक्षा स्त्रियांच्या संख्येत लक्षणीय वाढ. 	<ul style="list-style-type: none"> भारतात किल्लेक दशके लिंगगुणोत्तरात आज चढ-उतार झालेला पाहायला मिळतो

इयता दहावी, एस.एस.सी. बोर्ड - भूगोल

		<ul style="list-style-type: none"> १९९१ नंतर लिंग गुणोत्तरात थोडी वाढ.
वय रचना	<ul style="list-style-type: none"> ब्राझीलची लोकसंख्या हळूहळू वृद्धत्वाकडे झुकत असल्याचे आढळते. 	<ul style="list-style-type: none"> भारतात कार्यशील मनुष्यबळ असलेला तरुण वयोगट जास्त आहे.

लोकसंख्या वाढीचा दर आणि आयुर्मान -

- भारतापेक्षा ब्राझीलमध्ये लोकसंख्या वाढीचे प्रमाण कमी झालेले आढळते.
- २००१ ते २०११ या कालावधीत भारताची लोकसंख्या १८.२ कोटींनी वाढली.
- १९७१ नंतर भारतातील लोकसंख्यावाढीचा दर स्थिरगला परंतु वर्तमानकाळात लोकसंख्यावाढीचा दर कमी होत असला तरी लोकसंख्या वाढत आहे.
- ब्राझीलमधील लोकसंख्यावाढीचा दर कमी होत असून पुढच्या दोन दशकांत ब्राझीलची लोकसंख्या वाढण्याची शक्यता कमी आहे.
- भारत आणि ब्राझील या दोन्ही देशांच्या ससयरी आयुर्मानात मात्र वाढ झालेली दिसते.

७ मानवी वस्ती

यापूर्वीच्या इयत्तांमध्ये आपण मानवी वस्ती यांचे केंद्रित वस्ती, विखुरलेली वस्ती, रेषाकृती वस्ती असे विविध प्रकार पाहिले. या प्रकरणात आपण भारत आणि ब्राझील या दोन्ही देशातील मानवी वस्त्यांचा आकृतिबंध आणि नागरीकरण यांचा अभ्यास करणार आहोत.

भारत

- वस्त्यांच्या आकृतिबंधात विविधता आढळते कारण- हवामानातील भिन्नता, पाण्याची उपलब्धता, जमिनीचा उतार व सुपीकता.
- केंद्रित वस्त्यांचे प्रदेश - उत्तर भारतीय मैदानी प्रदेश, पूर्व किनारपट्टी, नर्मदेचे खोरे, विंध्य पठार व शेतीखाली असणारे भारतातील इतर भाग.
- विरळ व विखुरलेल्या वस्त्यांचे प्रदेश - मध्य भारताचा वनाच्छादित भाग, राजस्थानचा पश्चिम व दक्षिण भाग, हिमालयाचा उतार व विरळित तसेच उंच-सखल प्रदेश.

ब्राझील

- वस्त्यांच्या विकासाची कारणे- किनारपट्टीचे सम व दमट हवामान, मुबलक पाणीपुरवठा, साधनसंपत्तीची उपलब्धता इत्यादी.
- दाट लोकवस्तीचे प्रदेश इ किनारी प्रदेश, सावो पावलोचा प्रदेश
- विरळ व विखुरलेल्या वस्त्यांचा प्रदेश- ईशान्य भागातील उच्चभूमीचा प्रदेश, अॅमिझॉन नदीचे खोरे,

नागरीकरणाचे स्वरूप

	भारत	ब्राझील
वेग	नागरीकरणाचा वेग कमी	विकसनशील देशांपैकी अधिक नागरीकरण झालेला देश

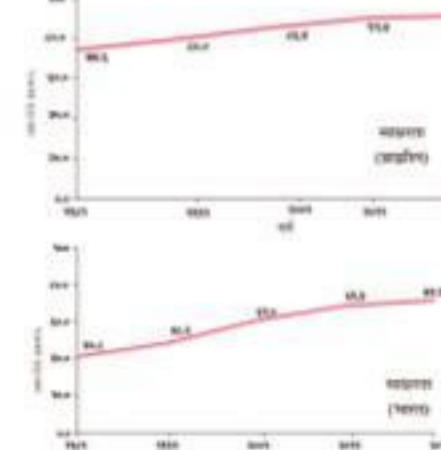
स्वरूप	नागरीकरणाचा कल ३१.२%	सुमारे ८६ % लोकसंख्या शहरी भागात.
प्रदेशनिहाय नागरीकरण	गोवा - सर्वाधिक नागरीकरण झालेले राज्य दिल्ली- सर्वाधिक नागरीकरण झालेला केंद्रशासित प्रदेश	ग्रामुख्याने दक्षिण आणि आग्नेय भागात सावो पावलो या महानगरात आणि औद्योगिक प्रदेशात नागरीकरणाची सर्वाधिक वाढ.
जास्त नागरीकरण	तामिळनाडू, महाराष्ट्र, गुजरात, केरळ	सावो पावलो या महानगरात आणि औद्योगिक प्रदेशात नागरीकरणाची सर्वाधिक वाढ. गोइआस, रिओ द जनेरिओ
कमी नागरीकरण	हिमाचल प्रदेश, जम्मू-काश्मीर, उत्तराखंड, बिहार, राजस्थान	देशाचा पश्चिम भाग, उच्चभूमीचा प्रदेश, अॅमिझॉन नदीचे खोरे,

भूगोलातील कृती - कौशल्ये

प्रस्तुत लेखात आपण भूगोलाच्या कृतिपत्रिकेतील कौशल्यावर आधारित कृती क्रमांक ४ आणि ६ मधील नकाशा वाचन व आलेख वाचन या प्रश्नांचा विचार करूया. आलेख व नकाशा वाचन करताना त्यांचे नीट निरीक्षण करून उत्तरे शोधा. या प्रश्नांची उत्तरे लिहिताना पूर्ण वाक्यात लिहावीत. भूगोलाच्या पाठ्यपुस्तकातील लोकसंख्या व मानवी वस्ती ही प्रकरणे आलेख व नकाशा वाचनाच्या दृष्टीने महत्त्वाची आहेत.

1. आलेख वाचन करून पुढील प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

साक्षरता प्रमाण :

- दिलेला आलेख कोणत्या प्रकारचा आहे?
- २०११ साली ब्राझीलमध्ये साक्षरतेचे प्रमाण किती होते?
- भारतात ६१% साक्षरतेचे प्रमाण कोणत्या वर्षी होते?
- कोणत्या देशात साक्षरतेचे प्रमाण सर्वांत जास्त आहे?
- कोणत्या दशकात भारताने साक्षरता वाढ सर्वांत जास्त झालेली आढळते?
- भारत आणि ब्राझीलच्या साक्षरता प्रमाणाचे थोडक्यात विश्लेषण करा.

2. नकाशा वाचन करून पुढील प्रश्नांची उत्तरे लिहा .

- ब्राझीलच्या दक्षिणेस कोणता गवताळ प्रदेश आहे ?
- अॅमिझॉन नदीच्या मुखाशी कोणते बेट आहे?
- ब्राझीलमधील सर्वोच्च शिखर कोणते ?
- अजस्र कडा ब्राझीलच्या कोणत्या दिशेला आहे ?
- ब्राझीलच्या पश्चिम दिशेला कोणता महासागर आहे ?

स्वाध्याय

प्र.१. खालील विधाने चूक की बरोबर ते सांगा. चुकीची विधाने दुरुस्त करून लिहा.

- भारतापेक्षा ब्राझीलमध्ये साक्षरतेचे प्रमाण अधिक आहे.
- ब्राझीलच्या पश्चिम भागात दाट लोकवस्ती आहे.
- ब्राझीलमधील सुरुवातीच्या वस्त्या युरोपमधून आलेल्या वसाहतवाद्यांनी निर्माण केल्या.
- भारतात उत्तरेच्या तुलनेत दक्षिणेकडे नागरीकरण जास्त झालेले आढळते.

प्र. २. फक्त स्पष्ट करा.

- गंगा नदीच्या खोऱ्यातील मानवी वस्त्या व अॅमिझॉन नदीच्या खोऱ्यातील मानवी वस्त्या
- भारतातील लोकसंख्या वितरण व ब्राझीलमधील लोकसंख्या वितरण
- भारतातील लिंगगुणोत्तर व ब्राझीलमधील लिंगगुणोत्तर

प्र. ३. भौगोलिक कारणे लिहा.

- लोकसंख्या हे महत्त्वाचे संसाधन आहे.
- गंगेच्या खोऱ्यात लोकसंख्येचे वितरण दाट आहे.
- ईशान्य ब्राझीलमध्ये वस्त्या विरळ आहेत.

लेखक - राहुल बळवंत प्रभू, सहाय्यक शिक्षक, प्राचार्य जनार्दन लक्ष्मण शिर्सेकर शिक्षण संस्थेचे, महात्मा गांधी विद्यामंदिर, वांद्रे (पूर्व), मुंबई.

समन्वयक - जगदीश इंदलकर, मुख्याध्यापक (लायन एम.पी. भूता सायन सार्वजनिक स्कूल, सायन, मुंबई)

उद्याचा विषय : विज्ञान व तंत्रज्ञान भाग २

महापालिकेत सत्तेसाठी शंभरपेक्षा अधिक नगरसेवकांचे लक्ष्य

शिवसेनेच्या शिंदे गटाच्या जागाही निवडून आणण्याची चंद्रकांत पाटील यांची सूचना

लोकसत्ता प्रतिनिधी

पुणे : आगामी महापालिका निवडणुकीत भारतीय जनता पक्षाचे शंभरहून अधिक नगरसेवक विजयी झाले, तरच भारतीय जनता पक्षाची सत्ता आली असे मी समजेन. त्यामुळे कार्यकर्त्यांनी अठरा ते वीस तास काम करण्याची तयारी ठेवावी. शिंदे गटाच्या जागाही निवडून आणण्यासाठी भाजप कार्यकर्त्यांनी प्रयत्न करावा, अशी सूचना जिल्ह्याचे पालकमंत्री, उच्च आणि तंत्रशिक्षणमंत्री चंद्रकांत पाटील यांनी शुक्रवारी येथे केली. स्वच्छ, सुंदर, सधन, सुरक्षित पुणे अशी घोषणा करताना चंद्रकांत पाटील यांनी यापुढे कार्यक्रमावेळी फटाके वाजविले तर कार्यक्रमातून निघून जाईन, अशा इशारा दिला. तसेच कमी पण अधिकृत फलेक्स लावा, अशी सूचनाही कार्यकर्त्यांना केल्या.

पुणे जिल्ह्याचे पालकमंत्री म्हणून नियुक्ती झाल्याबद्दल शहर भारतीय जनता पक्षाच्या वतीने मंत्री चंद्रकांत पाटील यांचा शुक्रवारी सत्कार करण्यात आला. त्या वेळी महापालिकेत पुन्हा एकदाही सत्ता मिळविण्याचा निर्धार त्यांनी व्यक्त केला. शहराध्यक्ष जगदीश मुळीक, आमदार माधुरी मिसाळ, भीमराव

टीकेकडे खेळ म्हणून पाहतो

'बाहेरवा' अशी टीका माझ्यावर सातत्याने केली जाते. त्याकडे मी खेळ म्हणून पाहतो. कोट्यान्वयेतून निवडणुकीची सूचना मला वरिष्ठ नेत्यांनी केली. कोल्हापूरमधील चार विधानसभा मतदारसंघ माझ्यासाठी सुरक्षित होते. तेथून मी विजयी झालो असतो. मात्र पक्षाने मला निश्चिंत दिले आहे. माळ, हातकण्ठाले, पुणे, बारागाठी हे मिशन साध्य करावे आहे, अशा शब्दांत चंद्रकांत पाटील यांनी त्यांच्यावेळी टीकेला उत्तर दिले.

फटाके फोडले तर... पाटील यांचा इशारा

चंद्रकांत पाटील यांच्या सत्काराचे फलक शहराच्या विविध भागात जागोजागी लावण्यात आले होते. त्यावरून आम आदमी पक्षाने तसेच राष्ट्रवादी काँग्रेसने टीका केली होती. त्याची टखल घेत कार्यकर्त्यांनी अनधिकृत फलक लावू नयेत. फलक लावतावे झाले तरी परवानगी घ्यावी आणि ते कमी प्रमाणात लावावेत, अशी सूचना त्यांनी केली. तसेच कार्यक्रमावेळी फटाके वाजविले तर कार्यक्रमातून निघून जाईन, असा इशाराही त्यांनी दिला.

तापकीर, सुनील कांबळे, सिद्धार्थ शिरोळे, माजी महापौर, प्रदेश सरचिटणीस मुरलीधर मोहोळ, माजी सभागृहनेता गणेश बोंडकर, माजी स्थायी समिती अध्यक्ष हेमंत रासने, जिल्हाध्यक्ष गणेश भेगडे यांच्यासह युवा मोर्चाचे पदाधिकारी मोठ्या संख्येने उपस्थित होते.

गेव्या अडीच वर्षांत भाजपपुढे मोठी आव्हाने होती. भाजप कार्यकर्त्यांवर खूनस काढण्यात आली. खटले दाखल करण्यात आले. राज्यातील भाजप सरकारच्या योजना, प्रकल्प महाविकास आघाडी सरकारने रद्द केले.

वर्तुळाकार मार्ग पूर्ण करायचे आहेत. त्यासाठी अठरा ते वीस तास काम करावे लागणार आहे. जबाबारी आणि निधी द्यावा, असे कार्यकर्त्यांना वाटते. मात्र कार्यकर्त्यांनी कामाचे नियोजन केले पाहिजे. आगामी काळात १३० महामंडळांच्या घोषणा करायची आहे. त्यासाठी कार्यकर्त्यांनी नावे द्यावीत. निघ्नेने काम करणाऱ्यांची माहिती संकलित करावी, असे पाटील यांनी स्पष्ट केले.

एमबीए प्रवेश प्रक्रियेची रखडपट्टी

शुक्रवारपासून नोंदणी सुरू होणार असल्याचे सीईटी सेलकडून स्पष्टीकरण

लोकसत्ता प्रतिनिधी

पुणे : राज्यातील व्यवस्थापनशास्त्र पदव्युत्तर पदवी (एमबीए) अभ्यासक्रमाच्या सामायिक प्रवेश परीक्षेचा निकाल महिनाभरापूर्वी जाहीर होऊनही केंद्रीय प्रवेश प्रक्रिया रखडली आहे. प्रवेश प्रक्रिया रखडल्याने विद्यार्थी-पालकांना मनस्ताप सहन करावा लागत असून, प्रवेश प्रक्रियेचा खोळंबा कशासाठी, असा प्रश्न उपस्थित करण्यात येत आहे. दरम्यान, शुक्रवारपासून नोंदणी प्रक्रिया सुरू होत असल्याची माहिती सीईटी सेलकडून देण्यात आली. राज्य सामाईक प्रवेश एमबीए कक्षाकडून (सीईटी सेल) परीक्षा

कशासाठी करत आहे, असा संताप विद्यार्थ्यांनी व्यक्त केला. या संदर्भात माहितीसाठी सीईटी सेलचे आयुक्त महेंद्र वारभुजन यांच्याशी संपर्क साधला असा एमबीएची प्रवेश प्रक्रिया सुरू करण्यात येत असून शुक्रवारपासून नोंदणी सुरू होणार असल्याची माहिती त्यांनी दिली.

EXPRESS Careers

BASSEIN CATHOLIC CO-OPERATIVE BANK LTD.
Bassein Catholic Cooperative Bank Ltd. a leading Scheduled Co-operative Bank holding AD 1 License for Forex Business, having 64 Branches and with Business Mix of around Rs. 12000 Crores is hiring for the below position.

CHIEF EXECUTIVE OFFICER

For qualification, experience and all details please refer to the Career Section on our Bank's website: www.bccb.co.in
Interested candidates fulfilling the eligibility criteria may apply online by 20th October 2022.

Head - Human Resources
Head Office, Catholic Bank Building,
Papdy, Vasai (W) - 401207

मुंबई पत्तन प्राधिकरण
शुद्धता: सविदा आधार पर परामर्शदाता (हिंदी) के 4 पदों हेतु सरकारी संगठनों से सेवानिवृत्त हुए हिंदी अनुवादकों से आवेदन आमंत्रित किये जाते हैं।
आवेदन प्राप्त करने की अंतिम तिथि 31/10/2022 होगी।
इच्छुक उम्मीदवार पात्रता मापदंड, अनुभव आदि के संबंध में विस्तृत विवरण हमारी वेबसाइट www.mumbaiport.gov.in (media/vacancy) में देखकर आवेदन का निर्धारित प्रपत्र डाऊनलोड करके उस प्रपत्र में अपने आवेदन प्रस्तुत कर सकते हैं।

सचिव

National Institute of Bank Management, Pune
NIBM is an apex institution established by Reserve Bank of India (RBI) and Banks in consultation with Government of India for Education (PGDM), Training, Research and Consultancy in bank management. Applications are invited for the following positions:

1. Project Engineer
2. Sr. Executive Officer – Administration
3. Executive Officer – ERP & Systems
4. Executive Officer – Publications
5. Other staff positions in Accounts, General Administration, Library, Programme Office, etc.

For further details regarding job description, last date for applications, etc. visit NIBM website www.nibmindia.org

एआय एअरपोर्ट सर्विसेस लिमिटेड नियुक्ती

एआय एअरपोर्ट सर्विसेस लिमिटेड (पूर्वी एअर इंडिया एअरपोर्ट सर्विसेस लिमिटेड) (आयएसएल) निम्नलिखित वर्गावरील रिक्त पदे भरू इच्छितार आणि पवित्रकालीन उपयोगासाठी प्रतीक्षा यादी तयार करू इच्छितार. भारतीय नागरिक ह्या पदांसाठी उदासीक मुदतीसाठी नियमबद्ध करार ह्या तय्यार अर्ज करू शकतार त्यांच्या कामातील पुण्यता आणि एआय एअरपोर्ट सर्विसेस लिमिटेडच्या आवश्यकतेनुसार आवश्यक अस्तल्याय मुदतावढ देण्यात येईल.

अ.क्र.	पद	पद संख्या	नियुक्तीचे ठिकाण
१	आयटी प्रमुख	१	दिल्ली मुख्यालय
२	आयटी उपप्रमुख	१	दिल्ली मुख्यालय
३	आयटी प्रबंधक	२	मुंबई, कोलकाता
४	आयटी अधिकारी	५	अमृतसर, मुंबई, चेन्नई, कोलकाता, दिल्ली

एआय एअरपोर्ट सर्विसेस लिमिटेड नियुक्ती

एआय एअरपोर्ट सर्विसेस लिमिटेड (पूर्वी एअर इंडिया एअर ट्रान्सपोर्ट सर्विसेस लिमिटेड) नावाने ज्ञात) (आयएसएल) खालील दाखविलेल्या वर्तमान रिक्त पदांवर नियुक्ती करण्याकरिता आणि पुढे मिळणू होणाऱ्या रिक्त पदांकरिता प्रतीक्षा यादी तयार करण्यासाठी येथे निर्देशित आवश्यकतांची पूर्तता करणारा भारतीय नागरिकांना (पुरुष ना महिला) परिषम क्षेत्रामधील मुंबई आंतरराष्ट्रीय विमानतळ (BOM) आणि गोवा आंतरराष्ट्रीय विमानतळ (GOI) येथे ग्राऊन्ड ह्यूटिकरिता विविध पदांवर उदासीक मुदत करार तय्यार, नियुक्त करू इच्छितार. आरक्षण राष्ट्रपतींच्या निर्देशानुसार असेल. नियुक्तीच्या वेळी प्रचलित संख्येवर रिक्त पदांवे वास्तविक आश्वासन अवलंबून असेल.

अ.क्र.	पद	स्टेशन	रिक्त पदसंख्या (अंदाज)
१	ग्राहक सेवा एक्झिक्युटिव्ह	मुंबई	२१९
२	ग्राहक सेवा एक्झिक्युटिव्ह	गोवा	८२
३	रॅम्प सेवा एक्झिक्युटिव्ह	गोवा	०३
४	युटिलिटी एजंट कम रॅम्प ह्याव्हर	गोवा	०३
५	ह्यूडूमिन	गोवा	४०

राखीव वर्गकरिता शासकीय मार्गदर्शक तत्वे लागू. अर्ज प्रपत्र आणि इतर सर्व तपशिलाकरिता कृपया आमचे संकेतस्थळ <http://aias.in> - Recruitment आणि <http://aias.in> - Careers येथे Advertisement पाहावे.

Karnatak Lingayat Education Society's KLE COLLEGE OF LAW
4th Floor, Plot - 29, Sector - 01, Kalamboi, Navi Mumbai - 410218 | Mob.: 8097969176 (Recognized by Bar Council of India Government of Maharashtra. Affiliated to University of Mumbai)

FACULTY RECRUITMENT

A globally acclaimed educational organisation with a proven track record of quality education invites applications for the post of Assistant Professors and Librarian for KLE Society's KLE College of Law, Kalamboi, Navi Mumbai.

Position- Un-aided	Qualification & Experience
Assistant Professors/ Associate Professors (LAW)	LL.M with min.55% Marks with Ph.D./SET/NET
Librarian (LAW)	M.Lib. with min. 55% marks with Ph.D./SET/NET

Salary : Attractive and commensurate with quality
Candidates committed to professionalism, dynamism and expertise to create competitiveness, leadership and innovation skills among the students will be preferred. Interested candidates may apply with relevant documents to klemumbaiawcollege@gmail.com on or before October 20, 2022.

For more Details Contact :
9819856956 / 6238342606 / 9852599512

Place : Kalamboi, Navi Mumbai. Dr. Prabhakar B. Kore
Date : 03.10.2022. Chairman, KLE Society, Belagavi

राज्य शिक्षक पुरस्कारांची घोषणा कधी?

लोकसत्ता प्रतिनिधी

पुणे : राज्यातील प्रयोगशील शालेय शिक्षकांना दिल्या जाणाऱ्या शिक्षक पुरस्कारांतील पुरस्कारप्राप्त शिक्षकांची घोषणा रखडल्याचे चित्र आहे. त्यामुळे पुरस्कार जाहीर कधी होणार असा प्रश्न शिक्षकांकडून उपस्थित करण्यात येत आहे.

शालेय शिक्षण विभागाने २८ जूनला शासन निर्णय प्रसिद्ध करून शिक्षक पुरस्कारांसाठीचे नवे निकष आणि प्रक्रिया जाहीर केली. तसेच या पुरस्कारांचे नाव बदलून क्रांतिज्योती सावित्रीमाई फुले आदर्श शिक्षिका पुरस्कार करण्यात आले. पुरस्कारासाठी शिक्षकांचे अध्यापन कौशल्य आणि विद्यार्थ्यांचे आकलन तपासले जाणार

फाईल शालेय शिक्षणमंत्र्यांकडे

पुरस्कारांसाठीची आवश्यक प्रक्रिया पूर्ण करून फाईल शालेय शिक्षणमंत्र्यांकडे सादर करण्यात आली आहे. त्यामुळे आता त्यांच्याकडून निर्णय होणे अपेक्षित आहे. त्यामुळे पुरस्कार कधी जाहीर होतील हे सांगता येणार नाही, अशी माहिती मंत्रालयातील सूत्रांनी 'लोकसत्ता'ला दिली.

असल्याचे, सप्टेंबरमध्ये पुरस्कार प्रदान कार्यक्रम होणार असल्याचे नमूद करण्यात आले होते. त्यानंतर २६ ऑगस्टला पुन्हा परिपत्रक प्रसिद्ध करून राज्यातील १०९ शिक्षकांना ऑक्टोबरच्या पहिल्या किंवा दुसऱ्या आठवड्यात पुरस्कार प्रदान कार्यक्रम होणार असल्याचे स्पष्ट करण्यात आले. प्रथमिक आणि माध्यमिक शिक्षण संचालनालयाने पुरस्कारांसाठीची प्रक्रिया पूर्ण करून शासनाकडे प्रस्ताव सादर केला. मात्र अद्यापही पुरस्कारांची घोषणा करण्यात आलेली नाही.

अॅक्टिव्ह टीचर्स महाराष्ट्रचे (एटीएम) संयोजक विक्रम अडसूळ म्हणाले, की करोना काळात केंद्र सरकारने राष्ट्रीय शिक्षक पुरस्कारांची प्रक्रिया करून पुरस्कार प्रदान केले. मात्र राज्य शासनाने राज्य शिक्षक पुरस्कार दोन वर्षे दिलेलेच नाहीत. या पुरस्कारांना मोठी परंपरा आणि प्रिष्ठिता आहे. यंदा पुरस्कारांची प्रक्रिया राबवण्यात आली. त्यानुसार शिक्षकांनी अर्जही केले. शिक्षक पुरस्कार केंद्राच्या धर्तीवर शिक्षक दिनी, ५ सप्टेंबरलाच प्रदान केले पाहिजेत. यंदा या पुरस्कारांना बराच उशीर झाला आहे. शासनाने लवकरात लवकर पुरस्कारप्राप्त शिक्षकांची घोषणा करून पुरस्कार प्रदान करावेत.

नगर रस्त्यावर ट्रकच्या धडकेने दुचाकीस्वार तरुणाचा मृत्यू

लोकसत्ता प्रतिनिधी

पुणे : नगर रस्त्यावर ट्रकच्या धडकेने दुचाकीस्वार तरुणाचा मृत्यू झाल्याची घटना घडली. अपघातानंतर पसार झालेल्या ट्रकचालकाच्या विरोधात गुन्हा दाखल करण्यात आला आहे.

याकुब खलील अन्सारी (वय ३८, रा. भावडी रोड, वाघोली) असे मृत्यूमुखी पडलेल्या दुचाकीस्वाराचे नाव आहे. याकुबचे काका निजामुद्दीन अन्सारी (वय ४९, रा. वडगाव शिंदे रस्ता, लोहागाव) यांनी याबाबत लोणीकंद पोलीस ठाण्यात फिर्याद दिली आहे.

दुचाकीस्वार याकुब अन्सारी नगर रस्त्यावरून सकाळी दहाच्या सुमारास निघाले होते. वाघोली परिसरात धडक टक्केने दुचाकीस्वार याकुब यांना धडक दिली. अपघातात गंभीर जखमी झालेल्या याकुब यांचा उपचारांपूर्वीच मृत्यू झाला. अपघातानंतर पसार झालेल्या ट्रक चालकाच्या विरोधात गुन्हा दाखल करण्यात आला असून पोलीस कर्मचारी एम. बी. तिकोणे तपास करत आहेत.

बजाज फायनान्स लिमिटेड

CIN-L65910MH1987PLC042961
नोंदणीकृत कार्यालय: आकुर्डी, पुणे - ४११०३५
कॉर्पोरेट कार्यालय: ४ था मजला, बजाज फिनसर्स कॉर्पोरेट कार्यालय, पुणे -अहमदनगर रोड लगत, विमान नगर, पुणे - ४११०१४

मुदत ठेव योजना

CRISIL/AAA/स्ट्रॅबल आणि (ICRA)/AAA (स्ट्रॅबल) रेटिंग
या योजनेसाठी उपरोक्त रेटिंग हे, वेळेच्या वेळी व्याज व मुदल यांचे पॅमेट केले जाण्याच्या संदर्भात सुरक्षिततेचे सर्वोच्च मानांकन दर्शवतात.

रकम १						रकम २					
कारणवारी (संलग्न २)	संघीय व्याजदर	मुदत सुलूसी	वार्षिक	त्रैमासिक	वार्षिक	कारणवारी	संघीय व्याजदर	मुदत सुलूसी	वार्षिक	त्रैमासिक	वार्षिक
१२ - २३ महिने	६.१५%	६.३६%	६.४४%	६.४४%	६.५२%	१४ महिने	६.१०%	६.३१%	६.३९%	६.३९%	६.४७%
२४ - ३५ महिने	६.२५%	६.४६%	६.५४%	६.५४%	६.६२%	१५ महिने	६.२०%	६.४१%	६.४९%	६.४९%	६.५७%
३६ महिने	६.३५%	६.५६%	६.६४%	६.६४%	६.७२%	१६ महिने	६.३०%	६.५१%	६.५९%	६.५९%	६.६७%

४) डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल.

५) मुदत-सुलूसी (सॅटिलिटी) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल.

६) नगद प्रवाहाचा (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल.

७) नगद प्रवाहाचा (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल.

८) डेबिलिटी (सॅटिलिटी) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल.

९) डेबिलिटी (सॅटिलिटी) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल.

१०) डेबिलिटी (सॅटिलिटी) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल.

११) डेबिलिटी (सॅटिलिटी) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल.

१२) डेबिलिटी (सॅटिलिटी) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल.

१३) डेबिलिटी (सॅटिलिटी) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल.

१४) डेबिलिटी (सॅटिलिटी) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल.

१५) डेबिलिटी (सॅटिलिटी) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल.

१६) डेबिलिटी (सॅटिलिटी) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल.

१७) डेबिलिटी (सॅटिलिटी) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल.

१८) डेबिलिटी (सॅटिलिटी) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल.

१९) डेबिलिटी (सॅटिलिटी) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल.

२०) डेबिलिटी (सॅटिलिटी) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल.

२१) डेबिलिटी (सॅटिलिटी) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल.

२२) डेबिलिटी (सॅटिलिटी) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल.

२३) डेबिलिटी (सॅटिलिटी) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल.

२४) डेबिलिटी (सॅटिलिटी) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल.

२५) डेबिलिटी (सॅटिलिटी) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल.

२६) डेबिलिटी (सॅटिलिटी) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल.

२७) डेबिलिटी (सॅटिलिटी) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल.

२८) डेबिलिटी (सॅटिलिटी) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल.

२९) डेबिलिटी (सॅटिलिटी) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल.

३०) डेबिलिटी (सॅटिलिटी) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल.

३१) डेबिलिटी (सॅटिलिटी) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल. डेबिलिटी मॅग्नटूड (अ-पेयवले बंध) : काल्यावरून देवण मणी वित्तीय असेल.

३२) डेबिलिटी (सॅटिलिटी) : काल्यावरून देवण म

भाजप आणि एकनाथ शिंदे यांच्या खऱ्या शिवसेनेचा भगवा फडकेल

उपमुख्यमंत्री

फडणवीस यांचे

वक्तव्य

लोकसत्ता प्रतिनिधी

करण्यापेक्षा उद्धव ठाकरेंनी आपला रिफ्ट रायटर बदलावा.

मेळाव्यामध्ये शिंदे यांच्या खऱ्या शिवसेनेसाठी गर्दी झाली होती. मुख्यमंत्री शिंदे हे सरकारच्या विकासाच्या मुद्द्यावर बोलले. राज्याच्या कानाकोपऱ्यातून लोक शिंदे यांच्या दसरा मेळाव्याला आले होते. त्यामुळे खरी शिवसेना ही शिंदे यांचीच आहे. आगामी विधानसभा निवडणुकीत भगवाच फडकणार असून, तो भगवा भाजप आणि शिंदे यांच्या खऱ्या शिवसेनेचा असेल,' असे सांगत त्यांनी माजी मुख्यमंत्री उद्धव ठाकरे यांच्या दसऱ्या मेळाव्यावर टीका केली.

कृषी विभागाच्या वतीने बालेवाडी येथे आयोजित करण्यात आलेल्या नैसर्गिक शेती राज्यस्तरीय परिषदेनंतर ते पत्रकारांशी बोलत होते. फडणवीस म्हणाले, 'दसरा

समृद्धी महामार्ग दिवाळीपूर्वी सेवेत ?

पंतप्रधान मोदी यांच्या

हस्ते उद्घाटन

लोकसत्ता प्रतिनिधी

मुंबई : मुंबई ते नागपूर समृद्धी महामार्गातील नागपूर ते शिर्डी अशा पहिल्या टप्प्याचे दिवाळीपूर्वी उद्घाटन करण्याचे नियोजन राज्य सरकारचे असल्याची माहिती समोर आली आहे. पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांच्या हस्ते उद्घाटन करण्याचा निर्णय सरकारने घेतला आहे. त्यानुसार पंतप्रधानांची वेळ घेण्यासाठी सरकारकडून जोरदार प्रयत्न सुरू आहेत.

दुसरीकडे महाराष्ट्र राज्य रस्ते विकास महामंडळही तयारीला लागल्याची माहिती आहे. महत्त्वाचे म्हणजे उद्घाटनासाठी १६ वा २२ ऑक्टोबर अशा दोन तारखा

लोकसत्ता प्रतिनिधी

मुंबई : मुंबईचे माजी पोलीस आयुक्त परमबीर सिंह आणि बडतर्फ पोलीस अधिकारी संचिन वाझे यांनी स्वतःला वाचवण्यासाठी आपले नाव पुढे

केल्याचा दावा राज्याचे माजी गृहमंत्री

अनिल देशमुख यांनी जामीन मागतांना केला आहे. विशेष न्यायालयानेही देशमुख यांच्या या अर्जाची दखल घेऊन त्यावर सीबीआयला १४ ऑक्टोबरपर्यंत

उत्तर दाखल करण्याचे आदेश दिले आहेत. आर्थिक गैरव्यवहाराच्या आरोपात उच्च न्यायालयाकडून जामीन मिळाल्यानंतर देशमुख यांनी आता सीबीआयने त्यांचाविरोधात दाखल केलेल्या प्रशासनाच्या आरोप

प्रकरणातही जामीन देण्याची मागणी केली आहे. देशमुख यांनी वकील अनिकेत निकम आणि इंद्रपाल सिंह यांच्यामार्फत गुरुवारी विशेष सीबीआय न्यायालयात जामिनासाठी अर्ज केला.

कर्जाचा डोंगर वाढतो आहे. मात्र, त्या तुलनेत भारताची परिस्थिती समाधानकारक असल्याचे मत जागतिक बँकेचे दक्षिण आशिया क्षेत्रासाठी मुख्य अर्थतज्ज्ञ हॅन्स टिमर यांनी व्यक्त केले. करोना काळानंतर भारतीय सेवा क्षेत्राने विशेषतः निर्यातीच्या आघाडीवर चांगली कामगिरी केली. मात्र, सध्याच्या जागतिक पातळीवर अर्थव्यवस्था जलदगतीने पूर्वपदावर आली. जागतिक संकटांमुळे जगातील देशांवर

नेटक्लिप्स

को : लोकसत्ता .COM

- नंदुरवार येथे घोडे शर्यती दरम्यान घडला काळजाचा ठोका तुकटापार प्रसंग
- गांधियातील घटकेनंतर डेव्ह्यूएचओने ६ भारतीय ओषधंवर अलटं केला जारी

सर्वाधिक वाचकपसंती

- अबालेख : दशमींदिनी एकादशी!
- दसरा मेळावा २0२२ : उद्धव ठाकरे कां एकनाथ शिंदे, कोणाच्या मेळाव्यात झाली जास्त गर्दी?

- मुंबई पोलिसांनी दिली आकडेवारी
- केंद्रत शिंदे गटाचं वजन वाढलं! सत्तांतरणांनंतर पंतप्रधान मोदींच्या सरकारने शिंदे गटाकडे सोपवली

- पहिली महत्त्वाची जाबबंदारी
- भारत मुक्ती मोर्चाचा संघ मुख्यालयावर मोर्चा, पोलिसांकडून कार्यकर्त्यांची धरपकड

मुंबई / राज्य

मुदत आज संपुष्टात

विधानसभा पोटनिवडणुकीच्या पार्व्वभूमीवर आयोगाच्या निर्णयाबाबत उत्सुकता

लोकसत्ता विशेष प्रतिनिधी

नवी दिल्ली : शिवसेना नेमकी कोणाची, यावर निर्णय घेण्यासाठी ठाकरे व शिंदे गटाला दिलेली मुदत शुक्रवारी संपुष्टात येत असल्याने केंद्रीय निवडणूक आयोग ‘धनुष्य-बाणा’चा हक्क कोणत्या गटाकडे सुपूर्द करणार, याकडे राज्याचे लक्ष लागले आहे.

अंधेरी-पूर्व विधानसभा मतदारसंघामध्ये ३ नोव्हेंबर रोजी पोटनिवडणूक होत असून १४ ऑक्टोबर रोजी उमेदवारी अर्ज भरण्याची शेवटची तारीख आहे. त्यापूर्वी केंद्रीय निवडणूक आयोगाकडून निकालाची अपेक्षा आहे.

निवडणूक आयोगाने दोन्ही गटांना ७ ऑक्टोबरपर्यंत कागदपत्रे सादर करण्यास सांगितली होती. त्यामुळे शुक्रवारी ठाकरे गटाच्या वतीने कोणती कागदपत्रे आयोगाला दिली जातात आणि आयोगासमोर कोणता

कागदपत्रांवर अवलंबून

विनंती ठाकरे गटाच्या वतीने सर्वोच्च न्यायालयात केली होती. हा विनंती अर्ज सर्वोच्च न्यायालयाच्या पाच सदस्यांच्या

युक्तिवाद केला जातो, हेही महत्त्वाचे मानले जात आहे.

खरी शिवसेना आमचीच असून शिवसेनेच्या निवडणूक चिन्हावर आमचाच अधिकार असल्याचा दावा शिंदे गटाने केला आहे. मात्र हा दावा करण्यासाठी शिंदे गटाच्या वतीने कोणती कागदपत्रे आयोगाला सादर केली, याची माहिती दिली जावी. त्यानंतर आम्हीही आवश्यक

कागदपत्रे सादर करू, अशी विनंती ठाकरे गटाने आयोगाला केली आहे. ठाकरे गटाच्या वतीने शुक्रवारी आयोगासमोर हाच मुद्दा उपस्थित केला जाऊ शकतो. ठाकरे गटाच्या विनंतीवर आयोग कोणता निर्णय घेतो, यावरही शुक्रवारी ठरू शकेल. ठाकरे गटाची विनंती मान्य केली तर शिंदे गटाच्या कागदपत्रांचा अभ्यास करून ठाकरे गट कागदपत्रे व पुरावे

शेतकरी आत्महत्या रोखण्यासाठी लवकरच सेंद्रिय शेतीची लोकचळवळ

मुख्यमंत्री एकनाथ शिंदे

यांची ठ्वाही

लोकसत्ता विशेष प्रतिनिधी

मुंबई : शेतकरी आत्महत्या रोखणे व सेंद्रिय शेतीला चालना देण्यासाठी राज्यात डॉ. पंजाबराव देशमुख सेंद्रिय शेती अभियानाची स्थापना करण्यात आली आहे. या अभियानाच्या माध्यमातून सेंद्रिय शेतीला लोकचळवळीचे स्वरूप देण्यासाठी सरकार प्रयत्नशील असल्याची ग्वाही मुख्यमंत्री एकनाथ शिंदे यांनी गुरुवारी राष्ट्रीय नैसर्गिक शेती आणि डिजिटल शेती कार्यशाळेत दिली.

नवी दिल्लीत झालेल्या या राष्ट्रीय कार्यशाळेत दूरचित्रसंवादाच्या माध्यमातून मुख्यमंत्री सहभागी झाले होते. केंद्रीय गृहमंत्री अमित शाह, कृषिमंत्री नरेंद्र सिंह तोमर, रसायन व खत मंत्री मनसुख मांडविया आणि विविध राज्यांचे मुख्यमंत्री यावेळी उपस्थित होते. राज्यात सुमारे सध्या ५.२७ लाख हेक्टर सुतंत्र प्रमाणित सेंद्रिय शेती केली जाते. तर १० लाख हेक्टर क्षेत्र नैसर्गिक शेतीखाली येत असून केंद्राच्या कृषी विकास योजना आणि भारतीय नैसर्गिक शेती प्रणाली योजनेच्या माध्यमातून सेंद्रिय शेतीला प्रोत्साहन दिले जात असल्याची शक्यता आहे.

शेतसारा एका क्लिकवर भरण्याची सुविधा

राज्यातील ३५६

गावांमध्ये प्रणालीचा

वापर सुरू

लोकसत्ता प्रतिनिधी

पुणे : महापालिकेच्या मालमत्ता कराप्रमाणे आता जमीन विषयक ‘शेतसारा’ ऑनलाइन भरण्याची सुविधा भूमी अभिलेख विभागाने सुरू केली आहे. त्यानुसार पहिल्या टप्प्यात राज्यातील ३५६ गावांमध्ये या प्रणालीचा वापर सुरू झाला आहे. दुसऱ्या टप्प्यात नागरिकरण झालेल्या गावांमधील शेती, तसेच अकृषिक (एनए) जमिनींसाठी या प्रणालीचा वापर करण्यात येणार आहे. त्यासाठी प्रायोगिक तत्त्वावर शहरालगतची प्रत्येक जिल्ह्यातील पाच गावे

ई महा भूमि

निवडण्यात आली आहेत. यात ऑनलाइन नोटीस बजावून ऑनलाइन कर भरण्याची सुविधा विभागाच्या संकेतस्थळावर उपलब्ध करून देण्यात आली आहे.

भूमी अभिलेख विभागाच्या या सुविधेमुळे शेती कर, बिनशेती कर, शिक्षण उपकर, रोजगार हमी उपकर, ग्रामपंचायत उपकर, जिल्हा परिषद उपकर आदी कर घरबसल्या भरता येणार आहेत. शेतसारा हा पारंपरिक कर आहे. पूर्वी शेतसारा हा महसूल देणारा महत्त्वाचा कर होता. कालांतराने नव-नवीन करांची

आकारणी सुरू झाली. मात्र, जमिनींवर आकारल्या जाणाऱ्या कराची वसुली अजूनही सुरू आहे. जमिनीच्या क्षेत्रानुसार कर आकारण्यात येतो. शेतीचा कर हा कमी असल्याने या कराची वसुली अपेक्षित होत नाही. थकवाकांची रक्कम मोठी झाल्यावर हा कर वाढत जातो. थकवाकांची रक्कम ही तलाठी कार्यालयात गेल्यावरच कळते. तसेच आता घरबसल्या ऑनलाइन सातबारा उतार मिळत असल्याने तलाठी कार्यालयातही नागरिकांना जावे लागत नाही. त्यामुळे हा कर वसूल होत नाही. यासाठी आता भूमी अभिलेख विभागाने ‘ई-चावडी’ या संगणक प्रणालीमध्येच शेतीचा कर ऑनलाइन भरण्याची सुविधा देण्यासाठी काम सुरू केले आहे. त्यासाठी संगणक प्रणाली तयार

पर्यटकांना या परिसरातील गावांच्या वैशिष्ट्यांची माहिती देण्यात येणार आहे. येथील स्थानिक गावांना त्या गावातील बचत गटांना येथे प्रत्येकी एक स्टॉल उपलब्ध करून देण्यात येणार आहे. वनविभागातर्फे कास परिसराची माहिती, वैशिष्ट्ये, विविधतेची माहिती पर्यटकांना दिली जाईल असे या निवेदनात म्हटले आहे.

४ लोकसत्ता

शिंदे गटाच्या मेळाव्याचे लोकलमध्ये बेकायदा थेट प्रक्षेपण

मुंबई : दसरा मेळाव्याची उत्सुकता शिंगेला पोहोचली असतानाच पश्चिम रेल्वेवरील लोकल गाड्यांमध्ये जाहिरातीसाठी असलेल्या टिकीवरही शिंदे गटाच्या दसरा मेळाव्याचे थेट प्रक्षेपण करण्यात आले. विना परवानगी लोकल गाड्यांमध्ये करण्यात आलेल्या या थेट प्रक्षेपणामुळे पश्चिम रेल्वे प्रशासनाने कंत्राटदारावर दंडात्मक कारवाई करण्याचा निर्णय घेतला आहे.

पश्चिम रेल्वेच्या लोकल डब्यात जाहिराती प्रदर्शित करण्यासाठी बसवण्यात आलेल्या एलईडी टिकीवरही शिंदे गटाच्या दसरा मेळाव्याचे थेट प्रक्षेपण करण्यात आले. यासंदर्भात पश्चिम रेल्वेचे मुख्य जनसंपर्क अधिकारी सुमीत ठाकरू यांनी, राजकीय स्वरूपाची जाहिरात प्रदर्शित करता येऊ शकत नाही आणि त्यासाठी परवानगीही रेल्वेने दिलेली नाही, असे स्पष्ट केले.

‘ध्वनी आणि प्रकाश’चे काम वेळेत पूर्ण करा : लोढा

मुंबई : पर्यटन विभाग, इंडियन ऑइल कॉर्पोरेशन आणि मुंबई महानगरपालिकेने गेट वे ऑफ इंडिया येथील ‘ध्वनी आणि प्रकाश’ शोचे काम नियोजित वेळेत पूर्ण करण्याचे निर्देश पर्यटनमंत्री मंगलप्रभात लोढा यांनी गुरुवारी दिले. गेट वे ऑफ इंडिया येथे ध्वनी आणि प्रकाश शो करण्याच्या दृष्टीने पर्यटन विभागाने आयओसीएल आणि मुंबई महानगरपालिकेबरोबर नुकताच सामंजस्य करार केला असून या कामाचा आढावा घेण्यासाठी बैठक आयोजित करण्यात आली होती. या वेळी पर्यटन विभागाचे सचिव सौरभ विजय, पर्यटन संचालक बी. एन. पाटील आदी उपस्थित होते.

‘धनुष्यबाण’ चिन्ह आमचेच !

(पान १ वरून) चिन्हाबाबत निर्णय घेण्यास निवडणूक आयोगाला परवानगी दिली आहे. ठाकरे गटाला पक्षाचे पुरेसे समर्थन नसतानाही धनुष्यबाण हे चिन्ह ३ नोव्हेंबरला होणाऱ्या अंधेरी पोटनिवडणुकीत वापरण्याची शक्यता आहे. त्यामुळे अंधेरी पोटनिवडणूक लक्षात घेता धनुष्यबाण या चिन्हाबाबत निवडणूक आयोगाने तातडीने सुनावणी घेऊन धनुष्यबाण चिन्ह शिंदे गटाला द्यावे, अशी विनंती या गटाने निवडणूक आयोगाला केली आहे. शिंदे गटाच्या अर्जानुसार येत्या तीन-चार दिवसांत निवडणूक आयोग सुनावणी घेण्याची शक्यता आहे.

राष्ट्रीय प्रज्ञाशोध परीक्षा योजना स्थगित

(पान १ वरून) आणि बारावीसाठी एक हजार दोनशे पन्नास रुपये दर महिना, पदवीपूर्व आणि पदव्युत्तर पदवी स्तरासाठी दोन हजार रुपये दर महिना आणि पीएच.डी.साठी ‘यूजीसी’च्या निकषानुसार शिष्यवृत्तीची रक्कम देण्याचे निश्चित करण्यात आले. ‘एनटीएस’ परीक्षा योजना स्थगितानाबतचे परिपत्रक ‘एनसीईआरटी’ने संकेतस्थळावर प्रसिद्ध केले आहे. या योजनेसाठी ३१ मार्च २०२१ पर्यंतची मान्यता देण्यात आली होती. सध्याच्या स्वरूपानुसार ही योजना पुढे राबवण्यासाठी अद्यप मान्यता मिळालेली नाही. त्यामुळे पुढील आदेशापर्यंत योजना स्थगित करण्यात येत असल्याचे त्यात नमूद करण्यात आले आहे.

जिल्हाधिकाऱ्यांचे निवेदनाद्वारे स्पष्टीकरण

कास महोत्सवाचे शासनाकडूनच आयोजन

लोकसत्ता वार्ताहर

वाई : जागतिक संवेदनशील भाग म्हणून ज्याची घोषणा करण्यात आली आहे, अशा कास पठारावर पर्यटन महोत्सवाच्या नावाखाली नियमबाह्य पद्धतीने मनोरंजनाचे व खाद्य महोत्सवाचे शासनानेत आयोजन केल्याची कबुली जिल्हाधिका्री रुचेसे ज्येवंशी यांनी निवेदनाद्वारे दिली आहे. दरम्यान, याप्रकरणी लोकप्रतिनिधीदेखील मृग मिळून गप आहेत. दरम्यान, या महोत्सवासाठी पठारावर वृक्षतोड आणि अन्य प्रकारे

असे महोत्सव नकोत : शिवेंद्रसिंहराजे

कास पठार हे जागतिक पातळीवर संवेदनशील भाग आहे. अशा स्थळावर निसर्ग पर्यावरणाला बाधा आणणारे महोत्सव गहावणे तुकचेचे आहे. अशा चंगळवादी महोत्सवांमुळे पठारवरील जैव संपदेला धोका निर्माण झाला आहे, असे वता आमदत्त शिवेंद्रसिंहराजे गोसले यांनी व्यक्त केले आहे.

निसर्गाचे नुकसान केल्याबद्दल स्थानिक आयोजकांविरुद्ध वन विभागाच्या वतीने गुन्हा नोंदवण्यात आला आहे. दुसरीकडे या महोत्सवाविरुद्ध निसर्गप्रिमींपासून सामान्य नागरिकांपर्यंत अनेकांमध्ये संतापाची लाट उसळली आहे.

शासनाचा पर्यटन विभाग, वन

विभाग आणि सातारा जिल्हा प्रशासनाच्या संयुक्त विद्यमाने सात ते नऊ ऑक्टोबर या कास महोत्सवाचे आयोजन करण्यात आल्याची माहिती जिल्हाधिका्री रुचेसे जयवंशी यांनी निवेदनाद्वारे दिली. कास पठाराला दरवर्षी लाखो पर्यटन भेट देतात. या निसर्ग पर्यटनाला चालना देण्यासाठी

राजश्री Government Lottery
500 मंथली लॉटरी

जिका

पहिले बक्षीस
₹ 1 करोड
तिकीट ₹ 500

उत्तम बक्षीस
₹ 40 लाख
(10 लाख x 4 बक्षीस)

दुसरे बक्षीस
₹ 50 लाख
(1 लाख x 50 बक्षीस)

दिनांक : 11-10-2022
शुक्रवार सकाळी सायं 6.30 वाजता

एकूण विजेत्यांची संख्या 26055 बक्षीसाची एकूण रक्कम ₹ 9,80,00,000

Book Now At :
bookmyrajshree.com
Call Now : 022 6835 1535

तिकीट सर्व जवळच्या लॉटरी आउटलेट वर उपलब्ध

पीएच.डी.बरोबरच दुसऱ्या पदवी अभ्यासक्रमास परवानगी नाही

एकाचवेळी दोन पदवी अभ्यासक्रमाबाबत यूजीसीकडून मार्गदर्शक सूचना प्रसिद्ध

लोकसत्ता प्रतिनिधी

पुणे : विद्यापीठ अनुदान आयोगाने (यूजीसी) एकाचवेळी दोन पदवी अभ्यासक्रम करण्याबाबत घेतलेल्या निर्णयाच्या अंमलबजावणीसाठीच्या मार्गदर्शक सूचना प्रसिद्ध करण्यात आल्या. त्यानुसार एकाचवेळी दोन पदवी अभ्यासक्रम करण्यासंदर्भातील मार्गदर्शक सूचना पीएच.डी. वगळता अन्य अभ्यासक्रमांना लागू असतील असे यूजीसीने स्पष्ट केले आहे. त्यामुळे पीएच.डी. करणाऱ्या विद्यार्थ्यांना त्याचवेळी दुसऱ्या अभ्यासक्रमाला

प्रवेश घेता येणार नाही. 'राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण २०२०' मध्ये नमूद केल्यानुसार शैक्षणिक प्रक्रिया अनुभवाधिष्ठित, सर्वसमावेशक, संशोधनाधिष्ठित आणि विद्यार्थीकेंद्रित होण्याची आवश्यकता आहे. विद्यार्थ्यांमधील क्षमता ओळखून त्या वृद्धिंगत करण्यासाठी सोयीसुविधा निर्माण करण्याची गरज आहे. त्या दृष्टीने विद्यार्थ्यांना एकाच वेळी दोन पूर्णवेळ शैक्षणिक अभ्यासक्रम करण्याची मुभा देण्याचा निर्णय यूजीसीने एप्रिलमध्ये घेतला होता. त्यानंतर आता या

निर्णयाची अंमलबजावणी करण्यासाठी विद्यापीठे, शैक्षणिक संस्थांनी त्यांच्या रचनेत आवश्यक ते बदल करण्याच्या सूचना यूजीसीने मार्गदर्शक सूचनांद्वारे दिल्या. तसेच विद्यार्थ्यांना दोन्ही अभ्यासक्रमांना उपस्थित राहता येण्यासाठी, दोन्ही अभ्यासक्रमांच्या वेळा अडचणीच्या ठरणार नाहीत याची दक्षता घेण्याबाबत स्पष्ट करण्यात आले आहे. विद्यार्थ्यांना एकाचवेळी दोन पूर्णवेळचे अभ्यासक्रम करून पदव्या घेता येऊ शकतात. मात्र अभ्यासक्रमांमध्ये वेळेची अडचण

होऊ नये या दृष्टीने एकाच वेळी दोन पदवी अभ्यासक्रम करताना एक प्रत्यक्ष पदवी अभ्यासक्रम, तर दुसरा दूरशिक्षण किंवा ऑनलाइन पदवी अभ्यासक्रम किंवा एकाचवेळी दोन ऑनलाइन किंवा दूरशिक्षण अभ्यासक्रमाला प्रवेश घेता येईल. दूरशिक्षण किंवा ऑनलाइन पद्धतीने पदवी अभ्यासक्रम करण्यासाठी संबंधित संस्थेकडे तो अभ्यासक्रम राबवण्यासाठी यूजीसी किंवा नियामक परिषद किंवा केंद्र सरकारची मान्यता असणे आवश्यक असल्याचे नमूद करण्यात आले आहे.

पूर्वलक्ष्यी प्रभावाने लाभ नाही

एकाचवेळी दोन पदवी अभ्यासक्रमासंदर्भातील मार्गदर्शक सूचना परिपत्रक प्रसिद्ध झाल्यापासून लागू होतील. विद्यार्थ्यांनी परिपत्रक प्रसिद्ध होण्यापूर्वी दोन अभ्यासक्रम केले असल्यास पूर्वलक्ष्यी प्रभावाने त्यांचे लाभ घेता येणार नसल्याचेही स्पष्ट करण्यात आले आहे.

महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय

विधानमंडळ सचिवालयातील आस्थापनेवर लेखा व सेवा अभिलेखविषयक कामकाजाकरिता सेवानिवृत्त अधिकाऱ्यांची महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय, विधानभवन मुंबई येथे एमपॅनेलमेंटद्वारे (Empanelment) नियुक्ती करावयाची आहे.

या संदर्भातील अधिक माहिती महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालयाचे संकेतस्थळ www.mls.org.in वर उपलब्ध आहे. इच्छुक व्यक्तींनी संकेतस्थळावरील माहिती पाहून अर्ज सादर करावेत.

(सुभाष नलावडे)
अवर सचिव,
महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय,
विधान भवन, मुंबई.

ठिकाण : मुंबई
दिनांक : ऑक्टोबर २०२२

उत्तराखण्ड शासन

एक ही लक्ष्य-एक ही सपना सर्वश्रेष्ठ बने उत्तराखण्ड अपना

75
आज़ादी का
अमृत महोत्सव

विकल्प रहित
संकल्प

पुष्कर सिंह धामी
मुख्यमंत्री

नरेन्द्र मोदी
प्रधानमंत्री

पर्यटन को मिला, नया आयाम

- दीनदयाल उपाध्याय गृह आवास अर्थात होम स्टे योजना के अन्तर्गत ग्रामीण व शहरी क्षेत्रों में अब तक चार हजार साठ (4060) आवासीय इकाईयाँ पंजीकृत की जा चुकी हैं। इस योजना के अन्तर्गत प्रत्यक्ष तथा परोक्ष रूप से लगभग बारह हजार (12,000) लोगों को रोजगार के अवसर प्राप्त हुए हैं।
- माननीय प्रधानमंत्री जी के दिशा-निर्देशों पर बदरीनाथ धाम को "स्मार्ट स्पिरिचुअल हिल टाउन" के रूप में विकसित किये जाने के उद्देश्य से राज्य सरकार द्वारा चरणबद्ध रूप से कार्य किये जा रहे हैं।
- भारत सरकार के विभिन्न सार्वजनिक उपक्रमों से रु. 2.27 करोड़ निगमित सामाजिक उत्तरदायित्व निधि (सी.एस.आर. फण्ड) से वित्त पोषण किया जा रहा है, जिसके अन्तर्गत घाट निर्माण, रेन शेल्टर, पर्यटन सूचना केन्द्र आदि अवस्थापना सुविधाओं के कार्य किये जा रहे हैं।
- सुरकण्डा देवी रोप-वे का निर्माण पूर्ण तथा मई, 2022 से रोप-वे का संचालन प्रारम्भ।

- कुमाँऊ मण्डल के अन्तर्गत लगभग अड़तीस (38) प्रमुख मंदिरों तथा पर्यटन स्थलों के महत्वपूर्ण मंदिर को मानसखण्ड मंदिर माला मिशन के अन्तर्गत विकसित किया जाना प्रस्तावित है।
- आने वाले वर्षों में गौरीकुण्ड से केदारनाथ, गोविन्द घाट से हेमकुण्ड साहिब, रानीबाग से नैनीताल, पंचकोटी से नई टिहरी, खलियाटॉप से मुनस्यारी, ऋषिकेश से नीलकंठ तथा औली से गौरसों रोप-वे परियोजनाएं प्रदेश के पर्यटन व आर्थिकी में चार चांद लगायेंगी।
- देहरादून-मसूरी, ठुलीगाड-पूर्णागिरी एवं जानकीचट्टी-यमुनोत्री रोप-वे परियोजना का निर्माण प्रगति पर।
- श्री केदारनाथ उत्थान चैरिटेबल ट्रस्ट द्वारा भारत सरकार के सार्वजनिक उपक्रमों से सी.एस.आर. मद के अन्तर्गत प्रथम चरण में रु. 225 करोड़ के कार्य पूर्ण कराये गये हैं तथा वर्तमान में रु. 198 करोड़ के कार्य गतिमान हैं।

सरकार का ध्येय

सरलीकरण, समाधान, निस्तारीकरण और सन्तुष्टि

‘रेवडी’राढोड!

राजकीय पक्षांच्या प्रचारी आश्वासनांच्या मुद्द्यावर सर्वोच्च न्यायालयास नकार देणाऱ्या निवडणूक आयोगाने आता हाच प्रश्न हाती घेणे अनाकलनीयच...

सेवाकाळात खाविंदाचरणी नतमस्तक राहणाऱ्या अधिकाारीगणांस आयुष्य सुखात घालवण्याची हमी देणाऱ्या घटनात्मक नियुक्त्या सहज मिळतात खऱ्या. अशा नेमणुकांनंतरही या मंडळींची सत्ताधऱ्यांची तळी उचलपण्याची सवय कायम राहिल्यास त्या पदांची उंची कमी होण्याचा धोखा संभवतो. सांप्रतकाळी या धोक्याची छाया निवडणूक आयोगावर आहे असे म्हटल्यास वावगे ठरणार नाही. वस्तुतः कागदोपत्री नोंदल्या गेलेल्या नियमांच्या आधारे प्रसंगोपात निवडणुका घेणे हेच खरे तर निवडणूक आयोगाचे काम. पण त्या कामातही आयोग सत्ताधाऱ्यांस अधिक धार्जिणा दिसणे हे दुर्दैवी आहे. माजी पंतप्रधान राजीव गांधी यांनी टी. एन. शेषन यांची या पदावर नियुक्ती करेपर्यंत निवडणूक आयोग ही एक कर्णाहीन यंत्रणा होती. अस्तित्वात असलेल्या आचारसंहितेचे पालन करायचे असते याचेही भान या यंत्रणेस नव्हते. ते शेषन यांनी दिले. ते येईपर्यंत आचारसंहिता असा काही प्रकार असतो याबाबत राजकीय पक्ष आणि जनता दोघेही तितकेच अनभिज्ञ होते. शेषन यांनी निवडणूक आयोगाचा वाकलेला कणा ताठ केला. त्यानंतर काही काळ तो तसा राहिला. पण नंतर पुन्हा ये रे माझ्या मामाल्या. गेल्या निवडणुकीत काही महत्त्वाच्या नेत्यांविरोधात आचारसंहिता-भंगाच्या तक्रारींची दखल घेण्याबाबत निवडणूक आयोगाची जी घालनेल होत होती त्यावरून हेच दिसून आले. त्यानंतर

आयोगाच्या कण्याबाबत पुन्हा शंका घ्यावी किंवा काय असा प्रश्न निर्माण होतो. कारण मतदारांना आकर्षित करण्यासाठी निवडणुकीच्या काळात राजकीय पक्षांकडून जी आश्वासने दिली जातात त्याबाबत निवडणूक आयोगाचा ताजा फतवा. उदा. मोफत वीज, मालमता करमाफी, करकपात अशा सरकारी तिजोरीवर ताण पडणाऱ्या आश्वासनांची पूर्तता करण्याकरिता आर्थिक भार कसा सहन करणार हे स्पष्ट करावे, असे फर्मान निवडणूक आयोगाने सर्व राष्ट्रीय तसेच राज्यस्तरीय राजकीय पक्षांना सोडले आहे. निवडणूक प्रचारात देण्यात येणाऱ्या विविध सवलतींच्या मुद्द्यावर सध्या सर्वोच्च न्यायालयात सुनावणी सुरू आहे. तेथे हा मुद्दा पहिल्यांद हाती घेतला माजी सस्त्यायाधीश एन. व्ही. रमणा यांनी. त्यांनी याबाबत निवडणूक आयोगाने काही करावे, असे सुचवले होते. त्या वेळी या मुद्द्यावर आम्ही तटस्थ राहू अशी भूमिका आयोगाने घेतली. ती अत्यंत रास्त होती. पण नंतर कोटे आणि कोणामुळे माशी शिकली ते कळण्यास मार्ग नाही. आयोगाने आपल्या भूमिकेपासून घूमजाव केले आणि हे ताजे फर्मान काढले.

निवडणुकीत राजकीय पक्ष जे काही देण्याचे वायदे करतात त्यांची ‘रेवडी संस्कृती’ अशी संभावना पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांनी अलीकडे केली. तत्त्वतः या टीकेत काही गैर नाही. पण त्याबाबत आक्षेपांचे मुद्दे देेन. एक म्हणजे अशी कोणतीही

रेवडी कोणत्याही निवडणुकीत वाटलेली नाही असे पंतप्रधान आणि सत्ताधारी भाजपचे चारित्र्य असते तर या त्यांच्या मागणीस नैतिक ताकद असती. पण ते तसे नाही. आधार कार्डास विरोध करण्यापासून प्रत्येकाच्या खात्यात काही लाख रुपये जमा करण्याच्या जुमल्यापर्यंत अनेक विविधरंगींरेवड्या भाजपने वाटल्या. म्हणजे भाजपच्या सत्ताप्राप्तीत रेवडीचा वाटा मोठा आहे. तेव्हा अशा ‘रेवडी’विषयीची नाराजी **पंतप्रधानांनी व्यक्त केलेली आहे, हे लक्षात घेता निवडणूक आयोग सत्ताधाऱ्यांस अधिक धार्जिणा दिसणे हे दुर्दैवी आहे...**

दुसरे असे की अशक्यतांचे शक्यतांत रूपांतर करण्याची कला म्हणजे राजकारण. त्याचा ‘कलात्मक’ आविष्कार दिसतो तो निवडणुकांत. यातूच काही नावीन्यपूर्ण कल्पना जन्मास आल्या. उदाहरणार्थ तमिळनाडूत सार्धपणे राबवली गेलेली ‘अम्माजू किचन’ ही संकल्पना. किंवा बिहारमध्ये नितीशकुमार यांनी शाळेत जाणाऱ्या मुलींस देऊ केलेल्या दुचाक्या. शुद्ध अर्थशास्त्रीय निकाषांवर या अशा योजनांचा विचार होऊ शकत नाही. ती त्या शास्त्राची मर्यादा आहे. म्हणून अर्थकारणास

राजकारणाची जोड मिळाली की ते अधिक क्रियाशील होते. पण निवडणूक आयोगाचा ताजा फतवा या प्रक्रियेच्या गळ्यालाच नख लावतो. यातील सर्व घोषणा अर्थशास्त्रीयदृष्ट्या वाईट असतात असे नाही. उदाहरणार्थ गेल्या निवडणुकीत थॉमस पिक्केटी, रघुराम राजन, माजी अर्थसल्लागार अरविंद सुब्रमण्यम आदींनी सादर केलेली ‘किमान समान उत्पन्न’ (युनिव्हर्सल बेसिक इन्कम) ही योजना. ती कशी वास्तवात येऊ शकते हे संबंधितांनी दाखवून दिले. पण पंतप्रधानांच्या वर्णनानुसार ती रेवडी ठरू शकते. म्हणून त्या तालावर नाचू पाहणाऱ्या

आयोगामते ती आपेपार्ह ठरण्याचा धोका आहे. असे झाल्यास निवडणूक आयोग राजकीय पक्षांच्या अधिकारांवर गदा आणुतो, असे म्हणावे लागेल. निवडणुका मोेकळ्या वातावरणात पार पाडणे ही(च) निवडणूक आयोगाची जबाबदारी असताना निवडणूक प्रचारात देण्यात येणाऱ्या आश्वासनांची पूर्तता कशी करणार याची विचारणा करण्याचा खटोटीपण कशाला, असा राजकीय पक्षांचा सवाल म्हणून योग्यच. एखादी योजना राबविल्यास त्याचा लाभ वैयक्तिक पातळीवर, कुटुंबे, समूह, फक्त दारिद्र्यरेषेखालील वर्ग यांपैकी

हा ‘राजकीय तमाशा’ नाही; कारण...

देश-काल

योगेन्द्र यादव

‘भारत जोडो यात्रे’मुळे निर्माण झालेला अंतःप्रवाह लोकांच्या लक्षात यायला कारणीभूत ठरले ते एक छायाचित्र. राहुल गांधी यांचे भाषण सुरू असताना मुसुंडधार पाऊस पडायला लागला. त्यातही राहुल गांधी तसेच भिजत आपले भाषण करत राहिले. त्यांच्यासमोर उभे असलेले हजारो लोकदेखील ते ज्या प्लास्टिकच्या खुर्च्यांवर बसले होते, त्यांच्यावरून उठून त्या आपल्या डोक्यावर धरून राहुल गांधी यांचे भाषण तेवढेच लक्षपूर्वक ऐकत उभे राहिले. हे छायाचित्र विलक्षण होते. ‘भारत जोडो यात्रा’ नेमकी कशी सुरू आहे, याबद्दलच्या हजारो बातम्यांनी जे सांगितले त्यापेक्षाही हे छायाचित्र आणि त्यातून जाणारा संदेश अधिक बोलका होता. ‘भारत जोडो यात्रे’पेक्षाही हे छायाचित्र अधिक ‘व्हायल’ झाले.

यातून या मोहिमेला लोकांचा जो प्रतिसाद मिळतो आहे, त्यात अगदी सूक्ष्म असा बदल झाला आहे, हे लक्षात येते. ‘भारत जोडो यात्रे’ची सुरुवात अतिशय संथ झाली. ७ सप्टेंबर रोजी कन्याकुमारी उपथून आम्ही सुरुवात केली तेव्हा आम्हाला दुर्लक्ष, येवढ्या आणि शंकाकुशंकांना तोंड द्यावे लागले. मला आठवतंय ‘ही खरोखरच पदयात्रा आहे का, आम्ही खरोखरच चालत जाणार आहोत का’ याचा अंदाज घेण्यासाठी एका वरिष्ठ पत्रकाराने मला फोन केला होता. ही यात्रा नेमकी कशासाठी, ती काय साध्य करणार आहे, तिचे हेतू काय आहेत याविषयी नेमकी माहिती कोणालाच नव्हती. ‘हे कॉॅंग्रेसचे नेते खरोखरच चालणार आहेत का? राहुल गांधी अधूनमधून यात्रेत सहभागी होणार असतील ना? की ते खरोखरच पूण यात्राभर चालणार आहेत?’ ‘कॉॅंग्रेसची ही भारत जोडो यात्रा यशस्वी झाली तर रेड शो आणि फसली तर तमाशा असेच होईल ना?’ मी ‘भारत जोडो यात्रे’ला निघण्याच्या आदल्या दिवशी काही जवळचे कौटूंबिक मित्र मला भेटायला आले होते. माझ्या या उद्योगाबद्दल त्यांना काळजी वाटत होती. ती त्यांच्या चेहऱ्यावर स्पष्ट दिसत होती. ‘‘योगेंद्रजी, या यात्रेत सहभागी होऊन तुम्ही तुमची प्रतिष्ठा पणाला लावत आहात. तुम्ही कॉॅंग्रेसमध्ये सामील होणार नाही आहात हे आम्हाला माहीत आहे, पण कॉॅंग्रेसशी जोडून घेणे म्हणजे मूल्याचे हुंबन घेणे नाही का?’’ असे ते मला विचारते होते.

सकारात्मक वातावरण

‘भारत जोडो यात्रा’ सुरू होऊन एक महिना झाला आहे. या पहिल्या महिन्यातच काही तरी बदलले आहे. हा बदल म्हणजे देशाचा बदललेला

‘भारत जोडो यात्रा’ ही प्रतिक्रियात्मक नसून सकारात्मक आहे, स्वशक्तीची परीक्षा घेणारी ही पदयात्रा चुकीच्या गोष्टींना सामूहिक विरोध करतानाच ऐक्यचा संदेश देते आणि ती कुणा एकाच पक्षापुरती मर्यादित राहू शकत नाही...

मूड असे म्हणणे आततायी ठरेल. पण या यात्रेने ‘सकारात्मक’ वातावरण निर्माण केले आहे, ही प्रतिक्रिया मी सारखी ऐकतो आहे. ‘भारत जोडो यात्रा’ हा केवळ एक राजकीय तमाशा का झाला नाही याची माझ्या मते सहा कारणे आहेत.

सगळ्यात पहिले कारण म्हणजे ‘भारत जोडो’ ही काही केवळ प्रतिक्रियात्मक मोहीम नाही तर ती सकारात्मक आणि सक्रिय मोहीम आहे. बऱ्याच काळानंतर असे घडले आहे की राष्ट्रीय पातळीवरील प्रमुख विरोधी पक्षाने रस्त्यावर उतरून त्याची तोत्रता ते अनुभवल्याशिवाय समजू शकत नाही.

तिसरे कारण म्हणजे, ‘भारत जोडो यात्रा’ हा

रस्त्यावर उतरावे लागते. स्वशक्तीचे दर्शन घडवावे लागते. भाजप-राष्ट्रीय स्वयंसेवक संघ त्यांना असलेल्या लोकांच्या पाठिंब्याबाबत, त्यांच्या जनमानसातील स्थानाबाबत सातत्याने दावे करत असल्यामुळे, त्यांच्या विरोधात केली जाणारी प्रत्येक कृती रस्त्यावर उतरून आपले लोकांमधले स्थान, सामर्थ्य दाखवूनच करावी लागते.

त्यांच्यावर टीका करणारा प्रत्येक टीकाकार वेगळा काढून एकटाच दाखवला जात असल्याने आपल्याला असलेला लोकांचा पाठिंबा प्रतिक्रिया देण्यास भाग पाडले आहे. ‘भारत जोडो यात्रे’चा पहिल्या महिन्यातच, राष्ट्रीय स्वयंसेवक संघाच्या प्रमुखांनी मुस्लीम विचारवंतांशी संवाद साधला. बेरोजगारी, गरिबी आणि असमानता अतिताजमक असल्याचे भाष्य केले हा योगायोग चर्चितच नाही. हे मुद्दे ‘भारत जोडो यात्रे’त उपस्थित केले गेल्यानंतर हे लगेच घडले. फूटबॉलच्या खेळाप्रमाणेच राजकारणातही चेंडूवरचा ताबा महत्त्वाचा असतो, तो असा. राजस्थान कॉॅंग्रेसमध्ये एवढी धुस फूस झाली. पण या घडामोडींचा राहुल गांधींच्या ‘भारत जोडो यात्रे’वर काहीच परिणाम झाला नाही. ती तेवढ्याच सकारात्मकपणे पुढे चालत राहिली.

दुसरे कारण म्हणजे, ही फक्त यात्रा नाही, ती पदयात्रा आहे. पदयात्रेला आपल्याकडे तिला सखोल असा सांस्कृतिक संदर्भ आहे. आपल्याकडे पदयात्रा ही एक राजकीय कृती ठरते. पदयात्रेमध्ये आत्मकलेश असतो. आपल्या श्रद्धेची, विश्वासाची खात्री देणारे ते व्यक्ति आहेत. पंढरीची वारी असा, अमरनाथ यात्रा असा, नर्मदा परिक्रमा असा किंवा देशातील शेकडो सामाजिक वा राजकीय यात्रा असोत, त्या यात्रेत चालत जाणारा आणि त्यांना

चालताना पाहणारा यांच्यामधली दरी त्या पदयात्रेने सांधली जाते.

एखाद्या गोष्टीत लोक स्वतः सहभागी होत नाहीत, दूरवरूनच ते पाहतात तेव्हा त्यांच्यासाठी ते दुसऱ्याच्या अनुभवावर आधारित असे समजून घेणे असते. सर्वांत महत्त्वाचे म्हणजे, पदयात्रा हे संवाद साधण्याचे रस्त्यावरचे माध्यम आहे. त्याचे महत्व, त्याची तोत्रता ते अनुभवल्याशिवाय समजू शकत नाही.

तिसरे कारण म्हणजे, ‘भारत जोडो यात्रा’ हा केवळ आभासी विरोध नाही. त्यासाठी तुम्हाला रस्त्यावर उतरावे लागते. स्वशक्तीचे दर्शन घडवावे लागते. भाजप-राष्ट्रीय स्वयंसेवक संघ त्यांना असलेल्या लोकांच्या पाठिंब्याबाबत, त्यांच्या जनमानसातील स्थानाबाबत सातत्याने दावे करत असल्यामुळे, त्यांच्या विरोधात केली जाणारी प्रत्येक कृती रस्त्यावर उतरून आपले लोकांमधले स्थान, सामर्थ्य दाखवूनच करावी लागते.

त्यांच्यावर टीका करणारा प्रत्येक टीकाकार वेगळा काढून एकटाच दाखवला जात असल्याने आपल्याला असलेला लोकांचा पाठिंबा दाखवण्यासाठी गर्दीची गरज असते. हजारो लोक एकत्रितरीत्या रस्त्यावर येऊन पदयात्रा करतात, मोर्चा काढतात, हे विरोधामघले एक अत्यंत ताकदीचे विधान आहे. संसदेत आवाज उमटणे बंद झाले की रस्त्यावर उतरून हाक देण्याशिवाय पर्याय नसतो.

चाैथे कारण म्हणजे, हे केवळ गर्दी गोळा करणे नाही. ‘भारत जोडो यात्रे’ला लोकांचा खरोखरच प्रतिसाद मिळतो आहे. अर्थात कॉॅंग्रेस पक्ष आणि त्याच्या नेत्यांनी मोठ्या संख्येने उपस्थितांची जमवाजमव केली आहे, त्यात पुढील निवडणुकीत तिकीट मिळावे अशी आकांक्षा असलेले अनेक जण आहेत, हे कोणीच नाकारणार नाही. ‘भारत जोडो यात्रे’दरम्यान तीन राज्यांमध्ये फिरताना मी इंद्रधनुष्याचे सर्व हसते-खेळते रंग पाहिले अनुभवले आहेत. अर्थात ते प्रत्येक हास्य कशासाठी आहे, त्या प्रत्येक हास्यामागचे मन कसे आहे हे सांगणे अवघड आहे, परंतु या यात्रेने आशा निर्माण केली आहे, हे मात्र नक्की. अनेक जण या यात्रेत प्रत्यक्ष सहभागी झाले आहेत. अनेकांनी या यात्रेला आपला पाठिंबा दिला आहे. पण त्याहीपलीकडे या यात्रेबद्दल आस्था असणाऱ्यांचे

तिला पाठिंबा देणाऱ्यांचे एक मोठे वर्तुळ आहे. त्यामुळेच ही यात्रा कलुषित करण्याचे भाजपच्या आयटी सेलचे अनेक प्रयत्न फसले आहेत.

पाचवे कारण, ही यात्रा फक्त धर्मनिरपेक्षतेबद्दल बोलत नाही. ‘भारत जोडो यात्रे’ने आज आवश्यक असलेल्या अनेक प्रकारचा ऐक्यचा संदेश दिला आहे आणि अर्थव्यवस्थेतील सर्वांत महत्त्वाचे मुद्दे समोर आणण्यात तिला यश आले आहे. राहुल गांधी यांचे दैनंदिन भाषण सामान्यतः जात, भाषा आणि विविध धर्मांमध्ये एकतेची गरज याविषयी असते. नरेंद्र मोदी सरकारवर ते करत असलेल्या टीकेतून ही बाब पुढे येते, पण त्यांचे भाषण मुस्लिमांविरुद्धच्या द्वेषाच्या राजकारणावर टीका करण्यापुरते मर्यादित नसते. बेरोजगारी, महागाई, नोटाबंदी, वस्तू व सेवा कर (जीएसटी) चा सरकारच्या चुका हे प्रश्न त्यांनी सातत्याने व आक्रमकपणे मांडले आहेत. कुडमुड्या भांडवलशाहीला विरोध करणाऱ्या राष्ट्रीय पातळीवरील प्रमुख राजकीय नेत्यांपैकी ते आहेत. आपल्यासाठी टाकलेल्या जाळ्यात न अडकता ही यात्रा तिचा संदेश देत पुढे चालली आहे.

आणि सहावे कारण, ‘भारत जोडो’ ही फक्त कॉॅंग्रेसची यात्रा नाही. या यात्रेला अनेक जयभांदोलने तसेच संघटना, बुद्धिजीवी तसेच भाविकांच्या पाठिंबा आहे (याचा नात्याने प्रस्तुत लेखक तिच्याशी जोडला गेला), एरवी जे सहसा राजकीय पदे भूषवत नाहीत किंवा कॉॅंग्रेस पक्षाला त्यांचा पाठिंबा नसतो, असे लोकदेखील या वेळी ‘भारत जोडो यात्रे’ला पाठिंबा देण्यासाठी उघडपणे पुढे आले आहेत. याचा अर्थ यापुढच्या काळात त्यांना कॉॅंग्रेसशी जोडून घ्यायचे आहे किंवा त्यांची कॉॅंग्रेसच्या नेतृत्वावर निष्ठा आहे, असे चुकूनही समजू नये. असे सगळे असणे हाच ‘भारत जोडो’चा आत्मा आहे आणि या यात्रेची नैतिक गरज आहे, हेच यातून स्पष्ट होते.

‘भारत जोडो यात्रे’त सहभागी होऊन मी माझी प्रतिष्ठा पणाला लावतो आहे, असे मला सांगणाऱ्या मित्रांना मी नुकताच पुन्हा भेटलो. या वेळी त्यांच्या बोलण्यात अशी कोणतीच काळजी नव्हती तर ते अगदी चिंतामुक्त होते. हसत हसत ते म्हणाले, ‘‘काही तरी घडतंय...’’ त्यांच्या चेहऱ्यावरचे हास्य त्यांच्या शब्दपेक्षाही जास्त बोलके होते. मॉर्देखील त्यांचे म्हणणे मान्य केले आणि म्हणालो, ‘‘हो, आपण समाजामधल्या अंतःप्रवाहांना लाट समजण्याची चूक करत नाही, तोपर्यंत तरी काही तरी घडतं आहे, असे समजाल्याला हरकत नाही. कारण घोडामैदान पुढेच आहे...’’

लेखक ‘जय किशान आंदोलन’ आणि ‘एकजात इंडिया’चे संस्थापक आहेत. yyopinion@gmail.com

उपलब्ध होते आहेत. या पद्धतीने भारतीय औषधांबद्दल होणाऱ्या

गैरसमजांना खतपाणी मिळते आणि जगात समांतरपणे सुरू असलेल्या बनावट औषधांचे उत्पादन करणाऱ्या देशांमध्ये भारताचे नाव अग्रक्रमाने येते. भारतात औषधांना मान्यता देणाऱ्या आयसीएमआरसारख्या संस्थांनी त्याबाबत अधिक जागरूक राहून अशा औषधांवर कडक बंदी घालण्याची आवश्यकता आहे. करोनाकाळात त्याच्या औषधीय विश्वासाहर्तेबाबत फारशी काळजी घेतली जात नसावी. हे असे केवळ गाम्बिया या देशातच घडले आहे, असे नव्हे; भारतात दोन वर्षांपूर्वी जम्मू-काश्मीरमध्ये अशाच प्रकारची औषधे घेतल्यामुळे १७ मुलांच्या मृत्यू झाला होता. हिमाचल प्रदेशातही अशाच प्रकारे १४ मुलांना जीव गमवावा लागला होता. या औषधांच्या दर्जाबाबत केलेल्या चाचण्या १९ वेळा अयशस्वी ठरल्या होत्या. तरीही ती बाजारात सहजपणे

विश्लेषण

कार्लसनच्या ‘फसवणुकी’चे आरोप खरे?

सिद्धार्थ खांडेकर

बुद्धिबळ जगताला गेल्या महिन्यात हादरवून सोडलेल्या हान्स नीमन फसवणूक प्रकरणाला गेल्या काही दिवसांत नाट्यमय कलाटणी मिळाली. माजी बुद्धिबळ जगज्जेता आणि या खेळाच्या इतिहासातील सर्वांत शक्तिशाली बुद्धिबळपटू मॅग्नस कार्लसनने सुरुवातीस अप्रत्यक्षपणे आणि नंतर थेट केलेल्या फसवणुकीच्या आरोपांमुळे हान्स नीमन हा युव अमेरिकन बुद्धिबळपटू माहितीज्ञोताच्या केंद्रस्थानी आला. आंतरराष्ट्रीय बुद्धिबळ संघटनेने (फिडे) या प्रकाराची दखल घेऊन चौकशी समिती नियुक्त केली आहे. पण चेस डॉट कॉम या संकेतस्थळांने सविस्तर अहवाल सादर करून नीमन ऑनलाइन बुद्धिबळ प्रकारात सातत्याने फसवणूक करत असल्याचा आरोप केला आहे. हे प्रकरण संपण्याची कोप्यातीही चिन्हे दिसत नाहीत.

मॅग्नस कार्लसनचा आरोप काय होता ?

जवळपास महिन्याभरापूर्वी अमेरिकेतील सिंकेफील्ड बुद्धिबळ स्पर्धेत (प्रत्यक्ष पटावर समोरासमोर) कार्लसन पांढऱ्या मोहऱ्यानिशी खेळत असताना, नीमनविरुद्ध पराभूत झाला. दोघांच्या

एलो मानांकनात दीडशेंहून अधिक गुणांचा फरक होता. तरीदेखील कार्लसन टिकाव धरू शकला नाही. हा निकाल धक्कादायक होता. पण या पराभवाच्या दुसऱ्याच दिवशी कार्लसनने स्पष्टतून माघार घेऊन आणखी एक धक्का दिला. मग १९ सप्टेंबर रोजी आणखी एका स्पर्धेत

(ऑनलाइन डाव) कार्लसनने एक चाल खेळून डाव सोडला. नीमन हा फसवणूक करत असल्याचा संशय आल्यामुळे कार्लसन असे करत असल्याची चर्चा त्यामुळे सुरू झाली. लवकरच अधिकृत निवेदन जारी करून कार्लसनने चर्चा-अंदाजांना अधिकृत दुजोरा दिला. सिंकेफील्ड स्पर्धेत नीमन ज्या सहजतंने आणि त्वरने चाली खेळत होता, ते संशयास्पद होते. इतक्या झटपट अचूक चाली माझ्यांविरुद्ध खेळण्याची क्षमता मोजक्याच बुद्धिबळपटूंमध्ये आहे आणि त्यांपैकी नीमन नाही. त्याने पूर्वी दोन वेळा ऑनलाइन डावांमध्ये फसवणूक केल्याची कबुली दिलेली असली, तरी तो सातत्याने गैरमानाचा अवलंब करतो, असे कार्लसनचे म्हणणे.

नीमनचा बचाव काय ?

वयाच्या १२व्या आणि १६व्या वर्षी आपण ऑनलाइन डावांदरम्यान दोन वेळा फसवणूक केली होती याची कबुली नीमनने हा संपूर्ण वाद सुरू झाल्यानंतर दिली. त्याचे ऑनलाइन खाते चेस डॉट कॉमने या दोन प्रकारानंतर बंद केले. याच संकेतस्थळांने त्याच्यावर फसवणुकीच्या आरोपांपुढ्यर्थं सखोल अहवाल सादर करावा हा योगायोग नाही. आपल्या खेळामध्ये गेल्या काही वर्षांत सुधारणा झाली आहे. हे वास्तव पचवता न आलेल्यांनी आरोपसत्र सुरू केल्याची नीमनची भूमिका आहे.

नीमनच्या एलो मानांकनातील सुधारणा अवास्तव आहे ?

तो अवास्तव वाटल्यामुळेच नीमनविषयी कायमच संशय व्यक्त केला गेला. सप्टेंबर २०२०मध्ये नीमनचे मानांकन २४६५ होते. सप्टेंबर २०२२मध्ये ते २६८८ इतकी नोंदवले गेले, म्हणजे २२३ गुणांची वाढ. ती ‘अ-सामान्य’ असल्याचे बहुतेक सर्व बुद्धिबळपटू, प्रशिक्षक आणि विश्लेषकांचे मत आहे, परंतु अशा प्रकारे नाट्यमय वाढ नोंदवला गेलेला तो अविश्वसनीय आहे. मूळ आर्मीनयाचा आणि सध्या अमेरिकेकडून खेळू लागलेल्या लेव्हॉन अरोनियानच्या मानांकनातही तशी ती नोंदवली गेली. भारताचे सध्याचे तीन प्रमुख युवा बुद्धिबळपटू डी. गुंकेश, अर्जुन एरिगेसी आणि आर. प्रज्ञानंद यांनी गेल्या काही महिन्यांमध्ये नेत्रदीपक प्रगती केली. परंतु अरोनियान किंवा या तिघांच्या बाबतीत तिळभरही संशय व्यक्त झालेला नाही.

मग नीमनच्या फसवणुकीचा पुरावा काय ?

सध्या तरी त्याच्या असामान्य चाली हाच पुरावा आहे. तो कशा प्रकारे फसवणूक करतो - उदा. वस्त्रांमध्ये एखादे उपकरण लावून, किंवा ऑनलाइन खेळताना अददर्शनी भागात इतर सॉफ्टवेअरचा वापर करून वगैरे - याबद्दलही ठोस हाती काही लागलेले नाही. दुसरी महत्त्वाची बाब म्हणजे, सध्या तरी त्याच्यावरील आरोपांचे स्वरूप ऑनलाइन बुद्धिबळपुरते मर्यादित आहे. प्रत्यक्ष पटावर संदेह खेळण्यापासून त्याला सध्या तरी कोणत्याही नियमांच्या आधारे रोखला येऊ शकत नाही. पण त्याच्या एलो गुणांमध्ये झालेली वाढ आणि त्याच्या काही चालींमधील थक्क करणारी संयोजनांय अचूकता त्याच्याविषयी संशय वाढवणारी ठरते. नीमनचे मानांकन आज जवळपास २७००पर्यंत पोहोचले आहे. पण कोणत्याही डावानंतर त्याचे विश्लेषण नीमन करतो, त्या वेळी ते एखाद्या निष्णात बुद्धिबळपटूचे वाटत नाही, असे निरीक्षण त्याचे समर्थन करणारीही व्यक्त करतात. नुकतेच एका विजयी डावाबद्दल नीमन उद्गारला, की इतक्या सुंदर डावाचे विश्लेषण करण्याची गरज काय !

पण एवढा तर्क पुरेसा आहे ?

ब्राझिलियन स्टीमर आणि विश्लेषक राफेलायते आणखी एका रंजक मुद्द्याकडे लक्ष वेधतात. एखाद्या बुद्धिबळपटूंच्या सर्वसाधारण चालींची संगणकीय अचूकतेशी असलेली तुफानत आणि अशा संदोष चालींचे सातत्य, यांचे एकत्रित प्रमाण असा बुद्धिबळपटू जेव्हा प्रगती करतो तेव्हा कमी होणे अपेक्षित असते. या संदर्भात राफेलायते यांनी गुंकेश, प्रज्ञानंद, एरिगेसी यांच्याबरोबरच कार्लसन, करुआनासारख्या मातबरंगांचेही उदाहरण सप्रमाण दिले. नीमनच्या बाबतीत मात्र हे प्रमाण तितके कमी झालेले नाही. याचा अर्थ त्याच्या चाली आजही २५०० एलो मानांकनाच्या बुद्धिबळपटूंच्या प्रमाणात संदोष आहेत. मग त्याचे मानांकन वाढले कसे ? याचे साधे उत्तर कार्लसनने पुरवले आहे. तो म्हणतो, की पूर्णतः अपरिजित राहण्यासाठी मला केवळ दोन किंवा तीनच चाली अवैध प्रकारे खेळणे पुरेसे ठरते. नीमन सध्या हेच करत असल्याचा त्याच्यावर आरोप करणाऱ्यांचा सूर आहे. पण सिद्ध अजूनही काहीच झालेले नाही ही(च) नीमनच्या दृष्टीने जमेची बाजू.

siddharth.khandekar@expressindia.com

रस्ते दुरुस्तीवर दहा वर्षात २२१ कोटींची उधळपट्टी

पथ विभागाच्या कार्यपद्धतीवर प्रश्नचिन्ह

लोकसत्ता प्रतिनिधी

पुणे : रस्ते दुरुस्तीच्या नावाखाली महापालिकेच्या पथ विभागाने गेल्या दहा वर्षांत तब्बल २२१ कोटी रुपयांचा खर्च केला आहे. दरवर्षी महापालिकेच्या तिजोरीतून कोट्यवधी रुपये खर्च करूनही रस्त्यांवरील खड्डे कायम असल्याने हा खर्च उधळपट्टीच ठरला आहे. गेल्या दहा वर्षांत रस्ते दुरुस्तीसाठी महापालिकेच्या पथ विभागाला ३४१ कोटींची तरतूद उपलब्ध करून देण्यात आली. त्यापैकी २२१ कोटींचा खर्च रस्ते दुरुस्तीवर करण्यात आला आहे. रस्ते दुरुस्तीसाठीची १२०

कोटींची रक्कम खर्च करण्यात आलेली नाही. त्यामुळे महापालिकेच्या कार्यपद्धतीवरही प्रश्नचिन्ह उपस्थित झाले आहे. शहरातील रस्त्यांची दुरवस्था झाल्याने रस्ते दुरुस्ती, डॉंबरीकरणाची प्रक्रिया महापालिका प्रशासनाकडून सुरू करण्यात आली आहे. त्यासाठी शंभर कोटी रुपयांचा निधी आयुक्त, प्रशासक विक्रम कुमार यांनी उपलब्ध करून दिला आहे. गेल्या काही वर्षांपासून रस्ते दुरुस्तीसाठी मोठ्या प्रमाणावर निधी उपलब्ध होत असला, तरी रस्त्यांची दुरवस्था कायम असल्याची वस्तुस्थिती आहे. त्यामुळे दरवर्षी शेकडो कोटी रुपये

“ शहरातील रस्त्यांची एकूण लांबी १ हजार ४०० किलोमीटर आहे. रस्ते दुरुस्तीसाठी दरवर्षी किमान ४०० कोटींची आवश्यकता असते. देखभाल दुरुस्ती दायित्व कालावधीत केलेले रस्ते वगळता अन्य रस्त्यांसाठी हा निधी खर्च केला जातो. मात्र निधीच्या कमतरतेमुळे रस्ते दुरुस्ती अडचणीची ठरत आहे

- डॉ. कुणाल खेमनार, अतिरिक्त आयुक्त

खर्च केल्यानंतरही रस्ते योग्य पद्धतीने दुरुस्त का होत नाहीत, अशी विचारणा नागरिकांकडून करण्यात येत आहे. दरवर्षी महापालिकेला रस्ते दुरुस्तीसाठी ३४१ कोटींचा निधी उपलब्ध झाल्याची माहिती महापालिकेच्या पथ विभागाकडून देण्यात आली आहे. उपलब्ध तरतुदीपैकी केवळ ६४.८१ टक्के

टाकण्यासाठी खोदण्यात आलेले रस्ते पूर्ववत करण्यासाठी खर्च करण्यात आले.

दोन वर्षांपूर्वी करोना संसर्गाच्या कालावधीतील दोन आर्थिक वर्षांतही ८६ कोटींच्या एकूण तरतुदीपैकी ६० कोटींचा खर्च करण्यात आला. मात्र त्यानंतरही रस्त्यांच्या कामांचा दर्जा निकट राहिल्याचे दिसून आले. गेल्या दोन वर्षांत सर्वाधिक खर्च करूनही यंदा रस्त्यांची मोठ्या प्रमाणावर दुरवस्था झाल्याची वस्तुस्थिती आहे. शहरातील स्वयंसेवी संस्था, नागरिकांनी आणि वाहनचालकांनी त्याबाबत महापालिकेच्या पथ विभागाकडे शेकडो तक्रारी नोंदविल्या

आहेत.

महापालिकेच्या अंदाजपत्रकातील तरतुदीपैकी केवळ दहा टक्के निधी रस्ते पूर्ववत करण्यासाठी आणि दुरुस्तीसाठी खर्च करण्यात आला आहे. रस्ते सुस्थितीत राहावेत, यासाठी महापालिकेने यंदा तीस प्रमुख रस्त्यांची निवड केली आहे. या रस्त्यांचे पुनरुज्जीवन केले जाणार असून जड वाहतुकीनंतरही हे रस्ते खराब होणार नाहीत, या दृष्टीने रस्त्यांवर कामे केली जाणार आहेत. येत्या काही दिवसांत या तीस रस्त्यांवरील कामे सुरू करण्यात आणून असल्याची माहिती पथ विभागाकडून देण्यात आली.

‘ठाकरे, शिंदे यांनी सामंजस्याची भूमिका घ्यावी’

अजित पवार यांचे मत

लोकसत्ता प्रतिनिधी

पिंपरी : महागाई, बेरोजगारीसारखे महत्त्वाचे विषय बाजूला ठेवून भलत्याच विषयांवर चर्चा घडवून आणली जात आहे. शिवसेनेच्या अंतर्गत वादाला अवास्तव प्रसिद्धी दिली जात असून, उद्धव ठाकरे आणि एकनाथ शिंदे या दोघांनी सामंजस्याची भूमिका घ्यायला हवी. राजकीय जोडे बाजूला ठेवून सलोख्याच्या भावनेने राहिले पाहिजे. ठाकरे आणि शिंदे यांच्यातील वादात कोणाला कोणते चिन्ह मिळेल, हे आताच सांगता येत नाही. राष्ट्रवादीला प्रारंभी चरखा हे निवडणूक चिन्ह मिळाले होते. ऐनवेळी वाद झाला आणि चरखा चिन्ह गोठवण्यात आले. नंतर, आमहाला घड्याळ मिळाले. प्रसारमाध्यमांमुळे जग जवळ आले आहे. त्यामुळे आता कोणतेही चिन्ह असले तरी ते मतदारांपर्यंत पोहोचविणे फारसे अवघड राहिले नाही, असे पवार यांनी सांगितले.

लोकशाहीच्या परंपरा जपल्या पाहिजेत. सद्यःस्थिती पाहता त्यांच्यातील वाद पराकोटीला गेले आहेत. शब्दाने शब्द वाढत जातो. ‘अरे ला कारे’ झाले, की त्याचे पडसाद दूरपर्यंत पसरतात. राजकारणाच्या वेळी राजकारण ठीक आहे. राजकीय जोडे बाजूला ठेवून सलोख्याच्या भावनेने राहिले पाहिजे. ठाकरे आणि शिंदे यांच्यातील वादात कोणाला कोणते चिन्ह मिळेल, हे आताच सांगता येत नाही. राष्ट्रवादीला प्रारंभी चरखा हे निवडणूक चिन्ह मिळाले होते. ऐनवेळी वाद झाला आणि चरखा चिन्ह गोठवण्यात आले. नंतर, आमहाला घड्याळ मिळाले. प्रसारमाध्यमांमुळे जग जवळ आले आहे. त्यामुळे आता कोणतेही चिन्ह असले तरी ते मतदारांपर्यंत पोहोचविणे फारसे अवघड राहिले नाही, असे पवार यांनी सांगितले.

शिस्तबद्ध पथसंचलनामध्ये हजारो स्वयंसेवक

लोकसत्ता प्रतिनिधी

पुणे : घोषपथकाच्या तालबद्ध ठेक्यावर शिस्तबद्ध संचलन करीत राष्ट्रीय स्वयंसेवक संघाच्या वतीने जिज्या दशमोनिमित्त बुधवारी शहराच्या विविध भागांमध्ये झालेल्या पथसंचलनामध्ये हजारो स्वयंसेवकांनी सहभाग घेतला. गणवेशातील स्वयंसेवकांच्या पथसंचलनाचे ठिकठिकाणी उत्साहात स्वागत करण्यात आले.

कसबा भाग मोतीबाग नगराच्या पथसंचलनामध्ये पाचशेहून अधिक स्वयंसेवकांनी संपूर्ण गणवेशात संदंड सहभाग घेतला. मोतीबागेतील ध्वजवंदन आणि शिवाजीनगरच्या एस.एस.पी.एम.एस. येथील छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या अश्वरूढ पुतळ्याला पुष्पहार अर्पण करून घोषपथकाने मानवंदना दिली. मानवंदना कार्यक्रमाला रा. स्व. संघाचे महानगर संघचालक रवींद्र वंजारवाडकर, कसबा भाग

संघचालक अॅड. प्रशांत यादव उपस्थित होते. रेणुका स्वरूप प्रशालेच्या मैदानावरून प्रत्यक्ष पथसंचलनाची सुरुवात झाली. ठिकठिकाणी ज्येष्ठसह लहान मुलांनी पुष्पवृष्टी करून पथसंचलनाचे स्वागत केले.

संघाच्या संभाजी भागाच्या पथसंचलनाला कर्वेनगरच्या काकडे पॅलेस येथून सुरुवात झाली. अश्वरूढ ध्वज, घोषपथक आणि शेकडो स्वयंसेवकांच्या शिस्तबद्ध संचलनाने नागरिकांचे लक्ष वेधले. ठिकठिकाणी रांगोळ्या काढून आणि

स्वयंसेवकांवर पुष्पवृष्टी करून नागरिकांनी पथसंचलनाचे उत्कृष्टपणे स्वागत केले. या पथसंचलनात संभाजी भाग संघचालक अर्जुन व्यास, सह प्रांत प्रचारक सुनील साठ्वे, कर्वेनगर कार्यवाह चेतन भिसे सहभागी झाले होते.

रस्त्यांवर फटाका विक्रीचे स्टॉल्स लावल्यास परवाना रद्द

हमीपत्रानंतरच फटाका विक्री स्टॉल्सना परवानगी

लोकसत्ता प्रतिनिधी

पुणे : महापालिकेच्या मोकळ्या जागांवर, तसेच खासगी मिळकतमधील मोकळ्या जागा किंवा बंदिस्त जागांवर फटाका विक्री स्टॉल्सला परवानगी देताना पदपथांवर स्टॉल्स लावले जाणार नाहीत, असे हमीपत्र घेतल्यानंतरच

फटाका व्यावसायिकांना परवानगी देण्यात येणार आहे. पदपथ, रस्त्यांवर फटाका विक्रीचे स्टॉल्स उभारल्यास परवाना रद्द करण्याची शिफारसही महापालिकेच्या अतिक्रमण आणि अनधिकृत बांधकाम निर्मूलन विभागाने केली आहे. महापालिकेच्या अतिक्रमण आणि बांधकाम निर्मूलन विभागाकडून याबाबतचे परिपत्रक काढण्यात आले आहे. मालमत्ता आणि व्यवस्थापन उप आयुक्त, परवाना आणि आकाशचिन्ह विभागाचे उप आयुक्त, सर्व क्षेत्रीय कार्यालयील महापालिका सहायक आयुक्त आणि

अग्निशमन दलाचे मुख्य अग्निशमन अधिकारी यांना हमीपत्र घेण्याबाबत पत्रव्यवहार करण्यात आला आहे. दिवाळीवेळी तात्पुरत्या स्वरूपात फटाका आणि शोभेची दारू विक्री करण्यासाठी परवाने मंजूर केले जातात. सर्वोच्च न्यायालयात या संदर्भात जनहित याचिका दाखल नाही. त्यानुसार राज्याच्या नगरविकास विभागाने योग्य ती कार्यवाही करण्याची सूचना स्थानिक स्वराज्य संस्थांना केली आहे. त्यानुसार अतिरिक्त आयुक्त कार्यालयांने महापालिकेच्या स्तरावर मान्य धोरणाची काटेकोर

अंमलबजावणी करण्यासंदर्भात संबंधित विभागांना आदेश दिले आहेत. या पार्श्वभूमीवर अतिक्रमण आणि अनधिकृत बांधकाम निर्मूलन विभागाकडून त्याबाबतचे परिपत्रक काढण्यात आले आहे. दिवाळीमध्ये तात्पुरते फटाका विक्री स्टॉल्सना परवानगी देताना शहरातील पदपथांवर फटाका विक्रीला परवानगी दिली जाणार नाही. महापालिकेच्या मोकळ्या जागा, खासगी मिळकतीमधील मोकळ्या किंवा बंदिस्त जागांवर नियमानुसार परवानगी घेताना रस्ता, पदपथांवर अनधिकृतपणे फटाका

विक्रीचे स्टॉल्स लावले जाणार नाहीत, याबाबतचे हमीपत्र घेण्यात यावे. पदपथ, रस्त्यांवर फटाका आणि शोभेची दारू विक्रीचे स्टॉल्स उभारले जाणार नाहीत, याची दक्षता घ्यावी. अनधिकृत फटाका विक्री स्टॉल्स उभारणाऱ्यांवर स्थानिक पोलीस ठाण्याच्या मदतीने कायदेशीर कारवाई करावी किंवा त्यांच्यावर गुन्हे दाखल करावेत. अनधिकृत फटाका विक्रीचे स्टॉल्स पदपथ किंवा रस्त्यांवर टाकणाऱ्यांना पुढील वर्षी परवाने दिले जाऊ नयेत, असे या परिपत्रकात नमूद करण्यात आले आहे.

‘टाटा मोटर्स’ कामगारांचा कंफनीतील पूजेवर बहिष्कार

दिवाळी बोनसवरून नाराजी नाट्य; असंतोष पुन्हा चव्हाट्यावर

लोकसत्ता प्रतिनिधी

पिंपरी : टाटा मोटर्स कंपनीच्या कार विभागातील (कार प्लांट) वेतनवाढ करार रखडला असल्याने आधीच कामगारांमध्ये तीव्र नाराजी असताना, दिवाळीचा बोनस निर्धारित कालावधीत जाहीर न झाल्याने या नाराजीत आणखी भर पडली आहे. त्याचा परिणाम म्हणून कामगारांनी कंपनीच्या दसरा-खंडेनवमीच्या सामूहिक पूजेवर बहिष्कार टाकला. याद्वारे कामगारांमधील असंतोष पुन्हा चव्हाट्यावर आला आहे. टाटा मोटर्सच्या कामगारांचा व्यवस्थापनाशी ३ मे २०२२ रोजी वेतनवाढ करार झाला. सुरुवातीपासून दर तीन वर्षांनंतर करार होत होता. यंद्यापासून तो दर चार वर्षांनंतर होईल, असा बदल करण्यात आला. तो कामगारांना मान्य नव्हता. कामगारांचा विरोध असतानाही तो करार मान्य करण्यात

बराच काळ रखडला. त्यावरून या विभागातील कामगारांमध्ये नाराजी आहे. कंपनीने कामगारांच्या नाशत्याची वेळ बदलून ती कमी केली. जवळपास २ हजार कामगारांनी चहा, नाश्ता व जेवणावर बहिष्कार टाकून कामगारांनी आपली नाराजी तेव्हा व्यक्त केली. ही घटना ताजी असतानाच नाराजीनाट्याचा दुसरा अंक ‘खंडेनवमीच्या दिवशी दिसून आला. या वेळी नाराजीचे कारण बोनस होते. दसऱ्यापर्यंतही बोनसची घोषणा झाली नाही म्हणून कामगारांमध्ये असलेली नाराजी नव्याने उफाळून आली. कंपनीच्या परंपरेप्रमाणे कामगार, पदाधिकारी आणि व्यवस्थापनातील अधिकारी प्रत्येक विभागात जाऊन एकत्रितपणे खंडेनवमीची पूजा करतात. तथापि, या वर्षी तसे झाले नाही. नाराजीमुळे कामगार संघटनेने कंपनी व्यवस्थापनाशी असहकार पुकारत पूजेवर बहिष्कार घालण्याचे आवाहन केले होते. त्यानुसार, कामगारांनी आपापल्या जागेवर वैयक्तिक पूजा केली. मात्र, संयुक्तपणे कंपनीच्या विविध भागात दिवसभर होणाऱ्या पूजांचे कार्यक्रम या वेळी होऊ शकले नाहीत.

पीकविमा, अतिवृष्टीची मदत मिळण्यास अडथळे?

मुख्य सचिवांच्या आदेशानंतरही पीक कापणी प्रयोगास तलाठ्यांचा नकार

दत्ता जाधव, लोकसत्ता

पुणे : राज्याच्या मुख्य सचिवांनी आदेश दिल्यानंतरही खरीप हंगामातील पीक कापणी प्रयोग करण्यास तलाठ्यांनी नकार दिला आहे. तलाठ्यांनी दिलेल्या नकाराचा परिणाम म्हणून पीकविमा योजना आणि अतिवृष्टीत झालेल्या नुकसान भरपाईचा लाभ मिळण्यात अडचणी येणार आहेत. तलाठ्यांच्या या आडमुठ्या भूमिकेचा नाहक त्रास शेतकऱ्यांना सहन करावा लागणार आहे. राज्यात मंडलनिहाय खरीप हंगामातील पिकांचे पीक कापणी प्रयोग केले जातात. या प्रयोगातून आलेल्या निष्कर्षांनुसार शेतीमालाच्या उत्पन्नाचा अंदाज वर्तविला जातो. अतिवृष्टीसारख्या नैसर्गिक आपत्तीत पिकांचे किती नुकसान झाले, याची माहिती प्रयोगातून मिळते. पीकविमाचा लाभ देताना कंपनी किंवा अतिवृष्टी बाधिताना मदत देताना सरकारकडून पीक कापणी प्रयोगाचे निष्कर्षांचा आधार घेतला जातो. त्यामुळे हे पीक कापणी प्रयोग वेळेत न झाल्यास आणि निष्कर्ष संबंधित यंत्रणांना वेळेत न मिळाल्यास शेतकऱ्यांना मदत देण्याच्या प्रक्रियेत अडचणी येणार आहेत.

खरीप पीक काढणी अखेरच्या टप्प्यात

राज्यभरात कडधान्याची काढणी पूर्ण झालेली आहे. सोयाबीन आणि बाजरीची काढणी अखेरच्या टप्प्यात आहेत. तरीही तलाठ्यांकडून करावयाचे पीक कापणी प्रयोग अद्याप झालेले नाहीत. त्यामुळे यापुढे तलाठ्यांनी प्रयोग सुरू करण्याचा निर्णय घेतला तरीही त्याचा फायदा शेतकऱ्यांना होण्याची शक्यता कमीच आहे. तलाठ्यांनी न केलेल्या पीक कापणी प्रयोगातून राज्याच्या एकूण पीक कापणी निष्कर्ष काढण्यात अडचणी येणार आहेत.

‘महसूल’कडून हीन वागणूक?

मुख्य सचिवांसोबत झालेल्या बैठकीत आम्हाला तोंडी आदेश मिळाले आहेत. मुख्य सचिवांकडून लेखी आदेश मिळत नाहीत, तोवर आम्ही पीक कापणी प्रयोग करणार नाही. पीक कापणी प्रयोगाच्या आदेशाला १९७५ च्या शासन निर्णयाचा संदर्भ दिला जातो. आता काळ बदलला आहे. त्यानुसार नव्याने जाबाबदारी निश्चित केली पाहिजे. पीक कापणी प्रयोगाचे निष्कर्ष पैसेवारी काढण्यासाठी ग्राह्य धरण्यास मुख्य सचिवांनी मंजूरी दिली आहे, त्या बाबतही लेखी आदेशाची प्रतीक्षा आहे. -ज्ञानेश्वर डुबल, अध्यक्ष, महाराष्ट्र राज्य तलाठी पटवार्दी मंडळाधिकारी समन्वयक महासंघ

राज्यात पीक कापणी प्रयोगाची विभागणी महसूल विभाग ३३ टक्के, कृषी विभाग ३६ टक्के आणि ग्रामविभाग विभाग ३३ टक्के, अशी करण्यात आली आहे. त्यानुसार कृषी आणि ग्रामविकास विभागाने आपले प्रयोग करून संबंधित माहिती वरिष्ठांना कळवली आहे. पण, हे काम कृषी विभागाचे आहे, असे म्हणत महसूल

दारू पिण्यास मनाई केल्याने जिवे मारण्याची धमकी

लोकसत्ता प्रतिनिधी

पुणे : दारू पिण्यास मनाई केल्याने एकास जिवे मारण्याची धमकी दिल्याची घटना कोथरूड भागात घडली. या प्रकरणी तिर्थाविरुद्ध गुन्हा दाखल करण्यात आला आहे. याबाबत ऋषीकेश भास्कर यशोदे (वय ४३, रा. ग्लोरिया ग्रास, पोड रस्ता) यांनी कोथरूड पोलीस ठाण्यात फिर्याद दिली आहे. कोथरूडमधील भुसारी कॉलनी परिसरात शिवदत्त

प्लाझा इमारतीजवळ तिथे जण दारू पित होते. त्या वेळी यशोदे यांनी ‘सोसायटीच्या आवाजत दारू पिऊ नका,’ असे तिघांना सांगितले. ‘आम्हाला ओळखले नाही का? आम्ही गंभीर गुन्ह्यातील आरोपी आहोत,’ असे म्हणत तिघांनी यशोदे यांना पिस्तुलातून गोळी झाडून जिवे मारण्याची धमकी दिली, असे यशोदे यांनी फिर्यादीत म्हटले आहे. पोलीस उपनिरीक्षक राठोड तपास करत आहेत.

कामकाजात अडथळे, बीएसएनएल कार्यालयाकडे तक्रार

अग्निशमन दलाचे नियंत्रण कक्ष विमा कंपनीच्या ध्वनिमुद्रणाने त्रस्त

लोकसत्ता प्रतिनिधी

पुणे : आपत्कालीन परिस्थितीत नागरिकांना विनाविलंब सेवा देणारे अग्निशमन दलाचे अधिकारी आणि कर्मचारी एका विमा कंपनीच्या ध्वनिमुद्रणाने त्रस्त झाले आहेत. दलाच्या नियंत्रण कक्षामध्ये असलेल्या चार इनकमिंग लाईन्सवर दूरध्वनी उचलताच एकू ठेवणाऱ्या ध्वनिमुद्रणाने दलाच्या कामकाजात अडथळे निर्माण झाले आहेत. यासंदर्भात बीएसएनएलच्या कार्यालयाशी संपर्क साधून ही बाब

आपत्कालीन प्रसंगी १०१ वर संपर्क न झाल्यास पर्यायी क्रमांक पुढीलप्रमाणे

नियंत्रण कक्ष ०२०-२६४५१७०७
नियंत्रण कक्ष अग्निशमन अधिकारी पंजज जगताप - ८९२३१०१४५३
प्रदीप छेडेकर - ९८९००९५१०१

वॉरिंट अग्निशमन अधिकारी रमेश गांगड - ९६८९३३०७०
गजानन पाण्डेकर - ९६८९३३०९०

निदर्शनास आणून देण्यात आली आहे. अग्निशमन दलाचे नियंत्रण कक्ष हे आग तसेच आपत्कालीन परिस्थितीत नागरिकांना वेळेत सेवा देण्याचे कार्य पार पाडत असते.

दलाच्या नियंत्रण कक्षात दिवसभरात विविध प्रकारचे शेकडो दूरध्वनी येत असतात. त्याप्रमाणे नियंत्रण कक्षातील जवान परिस्थिती हाताळून योग्य ती सेवा बजावत असतात.

असल्याचे जाणवत आहे. त्यामुळे आग किंवा आपत्कालीन प्रसंगी मोठी अडचण निर्माण होऊ शकते. या प्रकारामधे विमा कंपनीचे नाव समजत नसून ८०३७६८१००३ तसेच ८०७१६३१०९ या क्रमांकावरून सातत्याने संपर्क होऊन विनाकारण त्रास होत आहे. या विषयावर बीएसएनएलच्या कार्यालयाशी संपर्क साधून ही गोष्ट निदर्शनास आणून देण्यात आली आहे. बीएसएनएलचे अधिकारी आणि कर्मचारी याबाबत पुढील कार्यवाही करत आहेत.

संक्षिप्त
सांगीतिक 'गुरुवंदना'
कलाश्री संगीत मंडळ आयोजित
'गुरुवंदना' या सांगीतिक
कार्यक्रमात तरुण साधकांनी आपले
गुरू पं. श्रीकांत देशपांडे व डॉ.
सुधाकर मराठे यांना सांगीतिक
गुरुवंदना अर्पण केली. मंडळाचे
अध्यक्ष सुधाकर चव्हाण यांच्या ३६
शिष्यांनी गायन, वाद्यवादन कला
सादर केली. अनुराग जोशी यांचे
बासरीवादन झाले. तर, पं. धनंजय
मराठे यांच्या गायनाने कार्यक्रमाचा
समारोप झाला. अखिल भारतीय
गांधर्व महाविद्यालय मंडळ संस्थेचे
सचिव बाळासाहेब सूर्यवंशी, डॉ.
वसंतराव खांडगे आणि साहित्यिक
डॉ. दीपक चैतन्य उपस्थित होते.
**गरजू विद्यार्थ्यांना
शिष्यवृत्ती वाटप**
श्री शिवाजी मराठा सोसायटीतर्फे
संस्थेचे संस्थापक गुरुवर्य बाबुराव
जगताप यांच्या स्मृतिदिनाभिमत
सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाचे
माजी कुलगुरू डॉ. राम ताकवले
यांच्या हस्ते गरजू विद्यार्थ्यांना
शिष्यवृत्ती प्रदान करण्यात आली.
ज्येष्ठ सामाजिक कार्यकर्ते डॉ.
बाबा आढाव, आप्पासाहेब तावरे,
राजेंद्र हेरे, बाळासाहेब गांजचे,
नंदकुमार गोराडे, वरिष्ठ पोलीस
निरीक्षक संगीता बारणे-यादव,
संस्थेचे मानद सचिव अण्णा थोरात,
राजेंद्र जगताप, विकास गोगावले,
सत्येंद्र कांचन, जगदीश जेधे,
पद्माकर पवार, अॅड. एन. डी.
पाटील या वेळी उपस्थित होते.
**डॉ. अपर्णा देशमुख यांना
अभ्यंकर पुरस्कार प्रदान**
नॉन रेसिडेंट इंडियन्स पेरेंट्स
ऑर्गनायझेशन पुणे (नुपो) या
संस्थेच्या वतीने महाराष्ट्र साहित्य
परिषदेचे कार्याध्यक्ष प्रा. मिलिंद
जोशी यांच्या हस्ते वृद्धासाठी काम
करणाऱ्या 'आभाळमाया' संस्थेच्या
संचालिका डॉ. अपर्णा देशमुख
यांना न्या. ना. ल. अभ्यंकर स्मृती
पुरस्कार प्रदान करण्यात आला. १५
हजार रुपये, सन्मानपत्र आणि
स्मृतिचिन्ह असे पुरस्काराचे स्वरूप
होते. संस्थेचे अध्यक्ष सुरेश कानगो,
पद्मा परजोणे, सुभाष कुळकर्णी या
वेळी उपस्थित होते.

बेकायदा बांधकामांवर 'झोन'द्वारे नजर

कारवाईसाठी 'पीएमआरडीए'कडून स्वतंत्र विभाग सुरू

लोकसत्ता प्रतिनिधी
पुणे : पुणे महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरणाच्या क्षेत्रात (पुणे मेट्रोपोलिटन रिजन डेव्हलपमेंट अथॉरिटी - पीएमआरडीए) बेकायदा बांधकामे मोठ्या प्रमाणात होत आहेत. अशी बेकायदा बांधकामे उभी राहण्यापूर्वीच माहिती समजावी आणि तत्काळ कारवाई करता यावी, यादृष्टीने पीएमआरडीएकडून झोनच्या साहाय्याने भौगोलिक माहिती प्रणालीचा (जिओग्राफिकल इन्फॉर्मेशन सिस्टिम - जीआयएस) आणि भारतीय दूरस्थ संवेदी उपग्रह (इंडियन रिमोट सेंसिंग सॅटेलाईट-आयआरएसएस) या तंत्रज्ञानाचा अवलंब करून बेकायदा बांधकामांवर नजर ठेवण्यात येणार आहे.
या प्रणालीचा अवलंब

जीआयएस तंत्रज्ञानाचा अवलंब
पीएमआरडीएकडून प्रायोगिक तत्वावर जीआयएस या तंत्रज्ञानाचा अवलंब करून बेकायदा बांधकामे झालेली ठिकाणे निश्चित करण्यात आली आहेत. संबंधित ठिकाणी जाऊन तपासणी केल्यानंतर अर्कता स्पष्ट झाली. त्यामुळे या जीआयएस प्रणालीचा अवलंब पीएमआरडीए पूर्ण क्षमतेने करणार आहे. याबाबत विशेष तज्ज्ञ, अभियंत्यांच्या विभागाचे अधिकारी नेमण्यात आले आहेत. या माध्यमातून बेकायदा बांधकामांवर कारवाई करणे शक्य होणार आहे.
करण्यासाठी पीएमआरडीएने दोन स्वतंत्र झोन खरेदी केले असून जीआयएस आणि आयआरएसएस या अत्याधुनिक तंत्रज्ञानाचा वापर करण्यासाठी अभियंते, कर्मचाऱ्यांचा एक विभाग गेल्या आली दिवसांपासून कार्यरत करण्यात आला आहे. गेल्या दोन महिन्यांपूर्वी या जीआयएस प्रणालीचा अवलंब करण्यासाठी प्रायोगिक तत्वावर चाचणी घेण्यात आली. पीएमआरडीएकडून हद्दीत परवानगी न घेता बांधलेल्या बेकायदा प्रायोगिक तत्वावर चाचणी

करण्यात आलेल्या जीआयएस प्रणालीचा अवलंब सर्वत्र राबविण्यासाठी पीएमआरडीएच्या स्तरावर कार्यवाही सुरू करण्यात आली आहे. शहर नियोजनासाठी जीआयएस भौगोलिक माहिती प्रणाली तंत्रज्ञान महत्त्वाचे आहे. शहराची रचना चांगल्या पद्धतीने कशी करता येईल, त्यासाठी पीएमआरडीएच्या क्षेत्रावरील प्राकृतिक रचनेचा सखोल अभ्यास देखील करण्यात येणार आहे. तसेच बेकायदा बांधकामे कोणत्या भूभागावर होत आहेत, याचा अचूक नकाशा या जीआयएस ऑनलाईन प्रणालीद्वारे गुगल नकाशाच्या साहाय्याने मिळवता येणे शक्य झाल्याने बेकायदाशी बांधकामांना चाप घालता येणेही शक्य होणार असल्याचे पीएमआरडीएकडून सांगण्यात आले.

अजित पवार यांची सूचना
लोकसत्ता प्रतिनिधी
पुणे : पुणे आणि पिंपरी-चिंचवड या शहरांमध्ये गृहनिर्माण सोसायट्यांचे प्रमाण वाढले असून, सोसायटीधारकांना विविध समस्यांना सामोरे जावे लागत आहे. सोसायट्यांमध्ये अंतर्गत वादही आहेत. या समस्या सोडविण्यासाठी 'तंटामुक्त गाव' अभियानाच्या धर्तीवर 'तंटामुक्त सोसायटी' अभियान शहरांमध्ये प्रभावीपणे राबविण्याची गरज असल्याचे राज्याचे विरोधी पक्षनेते अजित पवार यांनी सांगितले.
पुणे आणि पिंपरी-चिंचवडमधील सोसायट्यांचे प्रश्न मार्गी लावण्यासाठी महापालिका आयुक्त, पुणे महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरणाचे (पीएमआरडीए) आयुक्त आणि

युको बँकेच्या चाकण शाखेचे उद्घाटन
पुणे : सार्वजनिक बँकिंग क्षेत्रातील 'युको बँक' तर्फे चाकण येथे नवीन शाखा सुरू करण्यात आली असून, यंदाच्या आर्थिक वर्षात विमाननगर, उंडी, बालेवाडी आणि रावेत येथे चार नवीन शाखा लवकरच सुरू होतील, अशी माहिती बँकेचे व्यवस्थापकीय संचालक आणि मुख्य कार्यकारी अधिकारी सोमा शंकर प्रसाद यांनी दिली.
कोलकता येथे मुख्यालय असलेल्या युको बँकेच्या पुणे विभागांतर्गत चाकण येथे नुकत्याच उघडलेल्या नवीन शाखेचे उद्घाटन प्रसाद यांच्या हस्ते झाले. बँकेचे विभागीय व्यवस्थापक के. बालसुब्रमणियन, बँक ऑफ महाराष्ट्रच्या शहर विभागाचे सरव्यवस्थापक राजेश सिंह आणि प्रमुख जिल्हा व्यवस्थापक श्रीकांत कान्हेगावकर, शाखा व्यवस्थापक शनिदेव पाटील या वेळी उपस्थित होते.

समाज आणि देशाच्या विकासात विद्यार्थ्यांनी हातभार लावावा

आयसर पुणेचे संचालक डॉ. जयंत उद्गावकर यांचे मत
लोकसत्ता प्रतिनिधी
पुणे : एम.फिल आणि पीएच.डी. अशा पदव्युत्तर पदव्या मिळवलेल्या विद्यार्थ्यांनी समाज आणि देशाच्या विकासात हातभार लावला पाहिजे, असे मत भारतीय विज्ञान शिक्षण आणि संशोधन संस्थेचे (आयसर पुणे) संचालक डॉ. जयंत उद्गावकर यांनी मांडले.
डेक्कन कॉलेज अभिमत विद्यापीठाच्या बाराव्या पदवीदान समारंभात डॉ. उद्गावकर बोलत होते. उच्च आणि तंत्रशिक्षण विभागाचे मंत्री चंद्रकांत पाटील, डेक्कन कॉलेज

दैनंदिनी
■ पुस्तक प्रदर्शन : मेहता पब्लिशिंग हाउस, 'उत्सव पुस्तकांचा' हे पुस्तक प्रदर्शन, स्थळ - मेहता पब्लिशिंग हाउस, १९४१ सदाशिव पेठ, माडीवाले कॉलनी, बाजीराव रस्ता, सकाळी ९.३० ते रात्री ८.३०
■ अमृतमहोत्सव सांगता : डेक्कन एज्युकेशन सोसायटी, न्यू इंग्लिश स्कूल रमणबाग प्रशालेच्या अमृत महोत्सवी वर्षाची सांगता, प्रमुख पाहुणे - दीपक केशवकर, मिर्ठीय बापट, प्रकाश जावडेकर, डॉ. प्रमोद चौधरी, डॉ. दिलीप देवधर, अध्यक्ष - डॉ. दिलीप देवधर, स्थळ - न्यू इंग्लिश स्कूल, रमणबाग, शनिवार पेठ, सकाळी १०
■ प्रदर्शन : समर्थ एंक्विजिशन, त्रिकला आणि हस्तकला वस्तू प्रदर्शन, उद्घाटक - मेधा कुलकर्णी, स्थळ - रॉफ आर्ट गॅलरी, पत्रकारनगर रस्ता, दिवे पाटील शाळेसमोर, सकाळी ११ ते रात्री ७.३०
■ चित्रप्रदर्शन : 'परसेप्शन' - शरद तरडे आणि सुवित्र तरे यांच्या

सहकारनगरात अमली पदार्थ विक्री

एकास अटक
लोकसत्ता प्रतिनिधी
पुणे : सहकारनगर भागात अमली पदार्थ विक्री करण्यासाठी आलेल्या एकाला गुन्हे शाखेच्या अमली पदार्थ विरोधी पथकाने पकडले. त्याच्याकडून एक लाख रुपयांचे मेफेड्रोन (एमडी) जप्त करण्यात आले.
रोहन काळुराम खुबे (वय २६, रा. भांबरे संस्कृती भवन शाळेसमोर, पर्वती दर्शन) असे अटक करण्यात आलेल्याचे नाव आहे. अमली पदार्थ विरोधी पथकाकडून सहकारनगर भागात गस्त घालण्यात येत होती. धनकवडीतील राऊत बागेजवळ एक जण अमली पदार्थ विक्री करण्यासाठी येणार असल्याची

प्रेक्षकांच्या प्रचंड प्रतिसादात सुरू
फॅमिली चा पिक्चर. बघा फॅमिली बरोबर.
आपदी थापडी
बुक माय शो आणि पेट्टीएम वर तिकिट बुकिंग सुरू
मंगला पुणे ५.००; कोथरुड २.१५, ७.३०; रायल पिपळे सौदागर ५.३० राजहंस पुणे १२.००
पीवीआर पॅलेसियन पुणे १.३०; मार्केट सिटी ५.३५; कुमार पॅसिफिक पुणे १२.३०; हायव्हीट हिंजवडी ६.४५; पिंपरी ४.४५
सिखर मॉल मंगरपट्टा ४.३५; राहूल पुणे ५.१५; वैभव हडपसर १२.३०
आयनोक्स हेरिटेज पुणे ७.४०; अमानोरा मॉल पुणे ११.३५, ८.१५; बंड गार्डन २.१५; एल प्रो चिंचवड ५.५५; जयगणेश पिंपरी रा. ८.००
अभिरुची सिंगहाड रोड १२.३०, ८.०० तारा बारामती १२.३०
कार्निवल सुभद्रा मॉल बारामती ११.००, ४.००, १.००; विंचवड १२.००, ८.००; स्यान्न मॉल मोसरी ९.१५, २.३०, ८.००
विशाल पिंपरी ५.३०; वॉलिवूड खराडी २.३०; डिजी गोल्ड शिरूर ६.००
A FILMASTRA STUDIOS WORLDWIDE RELEASE

सुपरहिट !!! सुपरहिट !!! सुपरहिट !!!
प्रफुल्लन तावरे प्रस्तुत
शिवप्रताप गरुडक्षी
थरार आठा भेटीचा!
बुक माय शो आणि पेट्टीएम वर तिकिट बुकिंग सुरू
राहूल ७० एम एम ९.००, ११.४५, २.३०, ८.०० अलका पुणे ६.३० राजहंस मल्टी. पुणे ९.१५, ११.४५, २.३०, १०.४५ वसंत सिनेप्रो ९.३०, १२.३०, ३.३०, ६.३०, ९.३०
मंगला पुणे ९.३०, ३.००, ६.१५, ९.४५; कोथरुड १०.३०, १.१५, ४.३०, ७.१५; आर डेक्कन ३.४५, ९.४५; रायल पिपळे सौदागर १०.००, ४.००, १०.००
पॅलेसियन पुणे १.३०, ४.२५, १०.३५; मार्केट सिटी पुणे १०.३०, १.२५, ४.२०, ७.१५, १०.१०; कुमार पॅसिफिक पुणे ९.३०, १.३०, ७.५५, पिंपरी ९.४५, ३.५५, १०.५५; ग्रॅन्ड हायव्हीट मॉल हिंजवडी १०.३०, ४.५५, ११.००
निंब डोरावजी हेरिटेज मॉल पुणे ११:००, ४:५०, १०:१५; अमानोरा मॉल पुणे १०:३५, ०१:३०, ०४:२५, ०७:२०, १०:१५; बंड गार्डन ३.१०; एल प्रो मॉल चिंचवड ११:५०, ०२:४०, ०८:२५; जयगणेश पिंपरी १०:३०, ०१:२०, ०७:२५, १०:१५
सिनेपोलिस सिडन मॉल मंगरपट्टा ९.००, ११.५५, २.५०, ५.४५, ८.४०, ११.३५; विआयपी ४.१०, वेस्ट एण्ड ऑंध (सुमाशिल्प) पुणे ११.५०, ५.२०, ८.१५
अभिरुची सिटीप्राईड सिंगहाड रोड ११.३०, २.१५, ७.३०, १०.३० फनटाईम सिंगहाड रोड २.४५, ७.४५, १०.४५
वॉलिवूड खराडी ९.१५, १२.००, २.३०, ५.१५, १०.४५; विशाल पिंपरी ८.००, १०.३०, १.००, ३.३०, ६.००, ८.३०, ११.३०; नवनाथ वाणेवाडी १२, ३, ९; तारा बारामती १०.००, १.००, ४.००, ७.००, १.००; सिनेक्लीज निलकमल लोणावळा १२.४५, ६.३०; ईस्कंअर हिंजवडी ८:३०, ५:१५, ८:३०; वैभव हडपसर १०.००, ४.००, १०.००; अशोक पिंपरी ३.००, ६.००; विलक्स खडकी ३.००, १.००; गुंजन कारोराव १२.३०, १.३०; राहूल इंदोपूर ३.३०, ६.३०; केसरी इंदोपूर १२.३०, १.३०; प्लॅटिनम जुन्नर १२.३०, ३.३०, ६.३०, १.३०; शेवंता जुन्नर १२, ३, ६, ९; फनस्कंअर गोतावडे फाटा १२.००, ६.३०, ९.३०; लक्ष्मीलेखन नारायणगाव १२.३०, ३.३०, ६.३०, १.३०; आतिथ्य नारा १२, ३, ६, ९; डिजी गोल्ड शिरूर ९.१५, ३.१५, ६.१५, १.१५; शिवाजी लोणाव ३.३०, ६.३०, ९.३०; सत्यम राजगुरुनगर १२.३०, ३.३०, ६.३०, १.३०; विकास मंचर १२.३०, ३.३०, ९.३०; गुंजन न्हावरे १२.३०, ३.३०, ६.३०, ९.३०; स्वामी समर्थ जेजुरी १२.००, ६.००.
AN AA FILMS NATIONWIDE RELEASE

तालानुभूती फाउंडेशन, परिमल व प्रमोद चौधरी फाउंडेशन आणि विलास जावडेकर डेव्हलपर्स प्रस्तुत
स्वर्पर्व विशेष सांगीतिक कार्यक्रम
डॉ. शंतनु गोखले (संतर) : पं. शिवकुमार शर्मा यांचे शिष्य
यज्ञेश रायकर (हायोलोन) : पं. मिलिंद रायकर यांचे शिष्य व सुपुत्र
सह कलाकार : रोहित मुनुमदार (तबला), प्रणव गुर्व (तबला)
प्रवेश विनामूल्य
शुक. दिनांक ७ ऑक्टो. रोजी संध्याकाळी ६ वाजता
एमईएस सभागृह, बाल शिक्षण मंदिर प्रशाला, मयूर कॉलनी, कोथरुड

प्रेक्षकांच्या प्रशंसाने यशस्वीरीत्या प्रदर्शन करीत आहे
GODFATHER IS A GRAND CELEBRATION OF THE BRAND CHIRANJEEVI THAT PROVES TO BE A TREAT FOR THE VETERAN HERO'S ARDENT FANS. INDIA TODAY
CHIRANJEEVI'S UNMATCHED CHARISMA GIVES THIS FUN POLITICAL THRILLER MANY WHISTLE-WORTHY MOMENTS. HINDUSTAN TIMES
GODFATHER IS A FESTIVE FEAST FOR ALL AUDIENCE. NEWS 18
FANS CALL IT UNANIMOUS BLOCKBUSTER. TIMES NOW
A PANORAMA STUDIOS RELEASE
वीवीआर सिनेथेअर (आयकोन, पॉलिग्लिम मॉल : सकाळी ९.००, रात्री १०.५० वा.। मार्केट सिटी : सायं. ४.०० रात्री १०.५० वा.। कुमार पॅसिफिक : ३.००, १०.५० वा.। थ्रान हॉस्टेलीट : रात्री १०.५० वा.। पिंपरी : ३.५५ वा.), सिनेपोलिस (वेस्टएण्ड, ऑंध : रात्री ९.५० वा.। सिडन मॉल, मंगरपट्टा सिटी : १.३५, ११.३५ वा.), आयनोक्स (बंड गार्डन रोड : ११.०५, ५.१५, १०.३० वा.। अमानोरा मॉल : १.०५, १०.५५ वा.। रायल हेरिटेज मॉल : १.२५, ४.०५, १०.५५ वा.। एलप्रो सिटी केसरी, चिंचवड रोड) १०.५० वा.), मंगला मल्टीप्लेक्स (शिवाजीनगर : १.००, १०.५० वा.), मिर्ठीप्राईड (आर. डेक्कन : ६.५५ वा.), कोथरुड : ११.०५, ४.३०, १०.५५ वा.), अभिरुची सिटीप्राईड (सिंहगड रोड : ११.०५, ५.००, १०.३० वा.), मिर्ठीप्राईड रॉयल (पिपळे सौदागर : येथी ११.००, रात १०.३० वा.), राजहंस सिनेमा (वासिनागर मगर : २.१० वा.), फन टाईम (सिंहगड रोड : २.३०, १०.३० वा.), ई-स्कंअर स्मॉल्ट (हिंजवडी : ये. ११.१५, रात्री १०.५५ वा.), कार्निवल (चिंचवड : रात्री १०.१५ वा.), वॉलिवूड (खराडी : ८.३०, २.३०, १०.५५ वा.), आयनोक्स (जय गणेश, पिंपरी), वीवीआर सिनेथेअर (पिंपरी : ३.५५ वा.), राहूल ७० स्मॉल (शिवाजी नगर : सकाळी ९.३०, रात्री १०.५५ वा.), टिक्केरी (कॅम्प : सकाळी ९.३०, सायं. ७.५५ वा.), विशाल (पिंपरी : सायं. ७.३० वा.), अशोक (पिंपरी : २ शो), स्वयंत्न (भोसरी : सायं. ७.३० वा.), वैभव (हडपसर - रोड ३ शो) आणि इतर.

एमपीएससी मंत्र

रोहिणी शहा

राज्य सेवा मुख्य परीक्षा

आर्थिक भूगोल, अवकाशीय तंत्रज्ञान आणि सुदूर संवेदन

मुख्य परीक्षा सामान्य अध्ययन पेपर एकमधील आर्थिक भूगोल, अवकाशीय तंत्रज्ञान आणि सुदूर संवेदन हे मुद्दे त्यांचे आर्थिक महत्त्व समजून घेऊन अभ्यासणे आयोगाला अपेक्षित असल्याचे दिसून येते. त्यामुळे या लेखांमध्ये या घटकांच्या तयारीबाबत एकत्रित चर्चा करण्यात येत आहे.

● आर्थिक भूगोल
या घटकातील आर्थिक व्यवसाय म्हणून शेती आणि मत्स्य व्यवसाय या मुद्द्यांचा अभ्यास कृषी घटकाच्या तयारीमध्ये करणे व्यवहार्य ठरेल. उर्वरित मुद्द्यांची तयारी पुढीलप्रमाणे करता येईल.

● खनिजे आणि ऊर्जा साधने
यामध्ये महाराष्ट्रातील साधनसंपत्तीचाच समावेश करण्यात आला आहे.

महाराष्ट्रात उत्पादन होणारी प्रमुख खनिजे आणि ऊर्जा साधने माहिती करून घ्यायला हवीत. खनिज/ऊर्जा साधन, त्याचा महाराष्ट्रातील साठा, त्याचे देशातील एकूण साठ्यातील प्रमाण आणि क्रमांक, उत्पादनातील महाराष्ट्राचा वाटा आणि क्रमांक, त्याचे आर्थिक महत्त्व, त्यांचा विविध उपयोगातील वापर आणि आवश्यकता या मुद्द्यांच्या आधारे तयारी करायला हवी.

खनिजांचे उत्खनन म्हणजे खाणींचे प्रकार, त्यांच्या पर्यावरणीय समस्या, त्यातील कामगारांच्या समस्या, उत्पादकता हे मुद्देही बारकाईने अभ्यासायला हवेत.

● वाहतूक
महाराष्ट्राच्या बाबतीत रस्ते, रेल्वे, सागरी व हवाई वाहतूक हे वाहतूकीचे प्रकार महत्त्वाचे आहेत; पण त्याचबरोबर देशातील अंतर्गत जलवाहतूकीचा आढावा घेणेही आवश्यक आहे.

या वाहतूक प्रकारांचा ब्रिटिशकाळापासूनचा विकास समजून घ्यावा. या वाहतूकीच्या साधनांसाठी आवश्यक पायाभूत/मूलभूत बाबी, अभ्यासायला हव्यात. या वाहतूक प्रकारांचे उपप्रकार, त्यांचा विस्तार, त्यांचा वापर/उपयोजन, विविध उद्योगांसाठीचे त्यांचे महत्त्व, प्रवासी वाहतूकीतील महत्त्व, त्यांच्या विकासासाठीचे केंद्र व राज्य स्तरावरील प्रकल्प/योजना, संबंधित शासकीय अधिकारणे/विभाग अशी विस्तृत माहिती असायला हवी. या मुद्द्यांच्या अद्ययावत आकडेवारीसाठी त्या त्या वर्षांच्या आर्थिक पाहणी अहवालांचा संदर्भ घेता येईल.

आर्थिक विकास, आर्थिक विकासाची साधने, शाश्वत विकास हे मुद्दे वाहतूक या मुद्द्यामध्ये समाविष्ट असल्याने वाहतूकीची साधने आणि आर्थिक विकासाचा परस्परसंबंध व एकमेकांवर होणारा परिणाम अशा परिप्रेक्ष्यातून अभ्यासायला हवेत.

● पर्यटन
महाराष्ट्रातील महत्त्वाच्या पर्यटनस्थळांचा अभ्यास स्थान, वैशिष्ट्ये, आर्थिक महत्त्व, वर्गीकरण, पर्यावरणीय मुद्दे, संबंधित समस्या, कारण, उपाय आणि चालू घडामोडी या मुद्द्यांच्या आधारे करावा.

महाराष्ट्रातील सर्व राष्ट्रीय उद्याने, वने माहिती असायला हवीत. भारतातील प्रसिद्ध वने, उद्याने व सद्यःस्थितीत चर्चेत असलेली स्थळे याची माहिती असावी. किल्लेही त्यांच्या ठळक इतिहासासह स्थान, प्रकार, वैशिष्ट्ये अशा मुद्द्यांच्या अनुषंगाने पाहावेत.

धार्मिक, वैद्यकीय, सांस्कृतिक पर्यटन, राखीव

उद्याने इ. संकल्पना व्यवस्थित समजून घेणे आवश्यक आहे. या संकल्पनांवर आधारित राज्यातील स्थळे आणि त्यांची वैशिष्ट्ये माहिती करून घ्यावीत.

पर्यटन क्षेत्रातील नव्या संकल्पना माहिती करून घ्यायला हव्यात. केंद्र व राज्याच्या पर्यटनविषयक धोरणे व योजनांची अद्ययावत माहिती असायला हवी.

● ज्ञानाधिष्ठित आर्थिक व्यवसाय

या घटकाचा अभ्यास करताना इंग्रजी अभ्यासक्रमचा बघायला हवा. इंग्रजी अभ्यासक्रमाचा मराठी अनुवाद करताना महाराष्ट्रातील आयटी पार्क्स हा मुद्दा वगळला आहे.

इलेक्ट्रॉनिक व्यवसायांचे सर्व प्रकार ज्ञानाधिष्ठित नसले तरी त्यांचा विस्तृत अभ्यास करणे व्यवहार्य ठरेल. अभ्यास करताना त्यांचे प्रकार, या व्यवसायांमध्ये समाविष्ट उत्पादने व सेवांचा आढावा घ्यावा. इलेक्ट्रॉनिक वस्तूंचे भारतातील उत्पादन, कच्च्या मालासाठी आयातीवरील अवलंबित्व, त्यांचा जीडीपीमधील व निर्यातीमधील वाटा, उत्पादनामध्ये अग्रेसर राज्ये, समस्या, कारणे, परिणाम व उपाय असे मुद्दे लक्षात घ्यावेत. या व्यवसायातील सेवांमध्ये बी.पी.ओ. उद्योग, ज्ञानाधारित काही स्टार्ट अप्स, त्यांची वैशिष्ट्ये, भारतातील विस्तार, भारतातील तसेच देशातील वैशिष्ट्यपूर्ण स्टार्ट अप्सची थोडक्यात माहिती असे मुद्दे विचारात घ्यावेत.

राज्यातील आयटी पार्क्स, पुणे शहरातील माहिती तंत्रज्ञान केंद्र, भारतातील सिलिकॉन व्हॅली/माहिती तंत्रज्ञान केंद्र यांचा विकास, स्थाननिश्चितीमागील कारणे, यामध्ये उपलब्ध सेवा व उत्पादने, त्यांचे आर्थिक महत्त्व,

रोजगारनिर्मिती क्षमता अशा मुद्द्यांच्या आधारे अभ्यासावेत.

● संगणक व जैव तंत्रज्ञान

CTBT (Computer Technology and Bio Technology) हा मुद्दा त्याचे ज्ञानाधारित स्वरूप लक्षात घेऊन अभ्यासायला हवा. यामध्ये या तंत्रज्ञानाच्या विकासाचा थोडक्यात आढावा, त्यांचे स्वरूप आणि प्रकार, त्यांचे विविध क्षेत्रांमधील उपयोग असे मुद्दे लक्षात घ्यायला हवेत.

इंग्रजी अभ्यासक्रमामध्ये संशोधन व विकास आणि राज्यातील अशा संस्था असे दोन वेगळे मुद्दे आहेत. मराठीमध्ये भारतातील संशोधन व विकास संस्थेची भूमिका असा वेगळाच मुद्दा समाविष्ट आहे. तशी या तिन्ही मुद्द्यांमध्ये link आहेच व तयारीही सलगपणे करता येऊ शकते. त्यामुळे तिन्ही मुद्दे अभ्यासणे व्यवहार्य ठरेल. संशोधन व विकासांमध्ये कार्यरत भारतातील संस्थांचा आढावा नाव, बोधवाक्य, उद्देश, कार्यक्षेत्र, वाटचालीतील ठळक उपलब्धी, नियंत्रक/नियामक यंत्रणा अशा मुद्द्यांच्या आधारे घ्यावा.

भूगोल आणि आकाश-अवकाशीय/अंतराळ तंत्रज्ञान

आकाश व अवकाश संज्ञा, GIS, GPS आणि दूरसंवेदन यंत्रणा यांमधील तांत्रिक व संकल्पनात्मक मुद्दे समजून घ्यायला हवेत.

संरक्षण, बँकिंग आणि वाहतूक नियोजन, आरोग्य व शिक्षण यांसारखा पायाभूत सुविधांच्या विकासांमध्ये व अवकाश तंत्रज्ञान आणि टेलिकम्युनिकेशन तंत्रज्ञानाचे महत्त्व समजून घ्यायला हवे.

अभ्यासक्रमांमध्ये उल्लेख केलेल्या व यापुढे होणाऱ्या अवकाश तंत्रज्ञानाधारित प्रकल्प व मोहिमांचा तसेच विकसित अवकाशीय उपग्रह संपत्तीचा आढावा उद्देश, कालावधी, उपयोगन,

उल्लेखनीय वैशिष्ट्ये, विकास करणारी यंत्रणा, खर्च, यशापयशा अशा मुद्द्यांच्या आधारे घ्यावा.

ISRO, DRDO यांची संशोधन व विकासातील भूमिका समजून घेण्यासाठी त्यांचे स्थापनेपासूनचे ठळक कार्य, आव्हाने, यशापयशा समजून घ्यावे.

अवकाशीय शास्त्रासत्र स्पर्धा अभ्यासताना स्वरूप, कारणे, परिणाम व प्रतिबंधात्मक उपाय असे मुद्दे पाहावेत. यामध्ये भारताची आंतरराष्ट्रीय स्तरावरील भूमिका समजून घ्यावी व याबाबतच्या चालू घडामोडींची माहिती असायला हवी.

● रिमोट सेंसिंग

रिमोट सेंसिंगची मूलभूत तत्त्वे/संकल्पना, डेटा व माहिती, रिमोट सेंसिंग डेटा कलेक्शन, रिमोट सेंसिंग फायदे व मर्यादा हे मुद्दे ठोडक्यात असले तरी त्यांचा बारकाईने अभ्यास आवश्यक आहे.

रिमोट सेंसिंग व एरियल फोटोग्राफीमधील प्रक्रिया आणि त्यामध्ये समाविष्ट तांत्रिक मुद्दे व संकल्पना यांचा अभ्यास करताना संकल्पनेचे मूलभूत तत्त्व/तंत्रज्ञान, त्यांमधील घटक, त्यांचे प्रकार व त्यांमधील तुलना, त्यांचा अपेक्षित प्रभाव/परिणाम आणि त्यांचे उपयोग/अनुप्रयोग/वापर असे मुद्दे लक्षात घ्यावेत.

जीआयएस आणि त्याचे अनुप्रयोग हा मुद्दा अभ्यासताना त्यामधील समाविष्ट सर्व तांत्रिक घटकांमागील मूलभूत तंत्रज्ञान, संबंधित घटकांचे असल्यास प्रकार, त्यामधील संज्ञा व संकल्पना, त्यांचे उपयोग आणि दैनंदिन जीवनातील वापर असे मुद्दे लक्षात घ्यावेत.

नैसर्गिक संसाधन व्यवस्थापन आणि आपत्ती व्यवस्थापनातील सामाजिक गरजा सोडविण्यासाठी जीआयएसचे कार्य अभ्यासताना त्या त्या क्षेत्रातील गरजा समजून घेऊन मग त्यांच्यासाठी जीआयएसचा वापर कशा प्रकारे करण्यात येतो हे समजून घ्यावे.

नोकरीची संधी
सुहास पाटील
suhassitaram@yahoo.com

(५) सिव्हील (पोस्ट कोड TECL) - २ पदे (इमाव - १, खुला - १).

पात्रता - सिव्हील इंजिनअरीग पदवी.
अनुभव - ट्रेनी इंजिनअर- 1 पदांसाठी संबंधित इंडस्ट्रीमधील किमान ६ महिन्यांचा अनुभव अनिवार्य.

(II) प्रोजेक्ट इंजिनअर- 1-५२ पदे (अजा - ७, अज - ३, इमाव - १४, ईडब्ल्यूएस - ५, खुला - २३).

स्ट्रीमनुसार रिकत पदांचा तपशिल -

(६) इलेक्ट्रॉनिक्स (पोस्ट कोड PEEL) - ३० पदे.

(७) मेकॅनिकल (पोस्ट कोड PEME) - १५ पदे.

(८) कॉम्प्युटर सायन्स (पोस्ट कोड PECS) - ५ पदे.

(९) इलेक्ट्रिकल (पोस्ट कोड PELE) - १ पद.

(१०) सिव्हील (पोस्ट कोड PECL) - १ पद.

पात्रता - पद क्र. ६ ते १० साठी संबंधित विषयातील इंजिनअरीग पदवी. सर्व पदांसाठी पदवी परीक्षेत किमान सरासरी ५५... गुण आवश्यक. (अजा/अज/दिव्यांग उमेदवारांना गुणांची अट लागू नाही.)

अनुभव - प्रोजेक्ट इंजिनअर- 1 पदांसाठी संबंधित इंडस्ट्रीमधील किमान २ वर्षांचा अनुभव अनिवार्य आहे. पदनिहाय अनुभवाचा तपशिल www.bel-india.in या वेबसाईटवरील जाहिरातीमध्ये उपलब्ध आहे. १ वर्ष कालावधीची अर्पिटिसशिप ट्रेनिंग अनुभव म्हणून समजली जाईल.

वयोमर्यादा - ट्रेनी इंजिनअर- 1 पदांसाठी २८

वर्षे, प्रोजेक्ट इंजिनअर- 1 पदांसाठी ३२ वर्षे. (वयोमर्यादेत सूट - इमाव - ३ वर्षे, अजा/अज - ५ वर्षे, दिव्यांग - १० वर्षे)

वेतन - ट्रेनी इंजिनअर- कपदांसाठी - पहिल्या वर्षी रु. ३०,०००/-, दुसऱ्या वर्षी रु. ३५,०००/-, तिसऱ्या वर्षी रु. ४०,०००/-.

प्रोजेक्ट इंजिनअर- 1 पदांसाठी पहिल्या वर्षी रु. ४५,०००/-, दुसऱ्या वर्षी रु. ५०,०००/-, तिसऱ्या वर्षी रु. ५५,०००/-.

याशिवाय सर्व पदांसाठी उमेदवारांना दरवर्षी प्रत्येकी रु. १२,०००/- इतर खर्चासाठी दिले जातील.

निवड पध्दती - सर्व पदांसाठी लेखी परीक्षा दि. १६ ऑक्टोबर २०२२ (रविवार) रोजी 'Little Flower Junior College, Opp. Survey of India, P & T Colony, Uppal, Hyderabad - ५०० ०३९' येथे घेतली जाईल.

वेळ - सकाळी ९.३० वाजता प्रोजेक्ट इंजिनअर- 1 पदांसाठी.

दुपारी १२.३० वाजता ट्रेनी इंजिनअर- 1 पदांसाठी.

लेखी परीक्षासाठी येताना उमेदवारांनी गुगल फॉर्मची प्रिंटआऊटवर रंगीत पासपोर्ट साईज फोटो चिकटवून घेऊन यावे आणि आधारकार्ड आणावे. आधार कार्डाचा नंबर त्यांचा रोल नंबर असेल.

लेखी परीक्षा ५० गुणांसाठी यातून परींनल इंटरह्यूकरिता उमेदवार शॉर्टलिस्ट केले जातील. (१:५ प्रमाणात) लेखी परीक्षेचा निकाल २० ऑक्टोबर २०२२ रोजी जाहीर केला जाईल.

उमेदवारांना तसे ई-मेलद्वारे आणि वेबसाईटवरून कळविण्यात येईल. (परीक्षेचे ठिकाण आणि वेळ)

अंतिम निवड यादी www.bel-india.in या वेबसाईटवर प्रसिद्ध केली जाईल.

अर्जाचे शुल्क - ट्रेनी इंजिनअर- 1 रु. १७७/-, प्रोजेक्ट इंजिनअर- 1 रु. ४७२/- (अजा/अज/दिव्यांग उमेदवारांना शुल्क माफ आहे.)

शंकासमाधानासाठी ई-मेल - hydrgen@bel.co.in किंवा फोन नं. ०४०-२७१९४९९९.

विस्तृत माहिती www.bel-india.in या

युनियन पब्लिक सर्व्हिस कमिशन (UPSC) मार्फत केंद्र सरकारच्या विविध विभागात पुढील पदांची सिलेक्शन पध्दतीने भरती.

एकूण रिकत पदे - ५०. (Advt. No. १८/२०२२)

(१) सिरिस अस फ्रॉड इन्वेस्टिगेशन ऑफिस (SFO), मिनिस्ट्री ऑफ कॉर्पोरेट अफेअर्स - 'प्रोसिक्युटर' ग्रुप-बी - एकूण १२ पदे. (अजा - १, अज - १, इमाव - २, ईडब्ल्यूएस - १, खुला - ७) (२ पदे दिव्यांग उमेदवारांसाठी राखीव)

पात्रता - कायदा विषयातील पदवी.

अनुभव - ३ वर्षांची कायदा विषयातील पदवी असल्यास शासकीय संस्थेमधील कोर्ट मॅट्र/अॅडमिनिस्ट्रेशन कामाचा १ वर्षाचा अनुभव आवश्यक.

५ वर्षांची कायदा विषयातील पदवी असल्यास शासकीय संस्थेमधील कोर्ट मॅट्र/अॅडमिनिस्ट्रेशन कामाचा १ वर्षाचा अनुभव आवश्यक.

इष्ट पात्रता - (i) LL. M., (ii) कॉर्पोरेट/क्रिमिनल मॅटर्समधील अधिकक १ वर्षाचा अनुभव.

कामाचे ठिकाण - नवी दिल्ली.

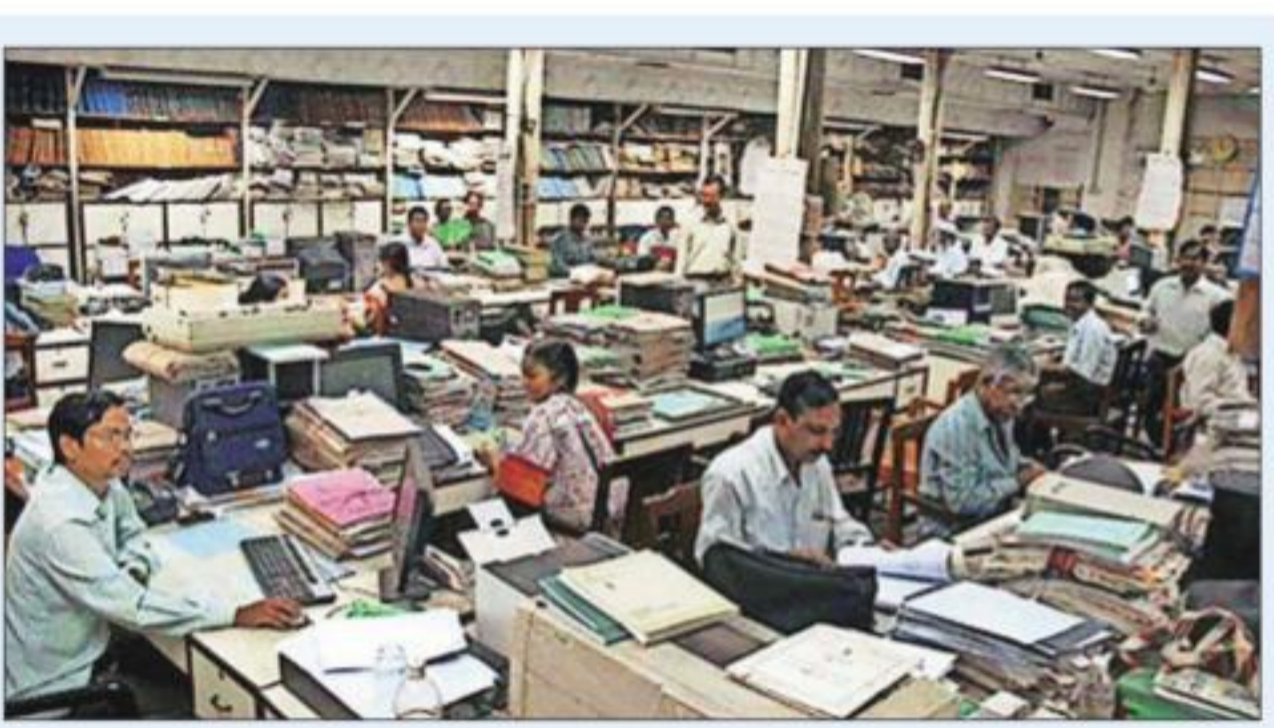
वयोमर्यादा - दि. १३ ऑक्टोबर २०२२ रोजी ३० वर्षे. (इमाव - ३३ वर्षे, अजा/अज - ३५ वर्षे, दिव्यांग - ४०/४३/४५ वर्षे)

(२) अॅनिमल हजबंडरी युनिट, डेव्हलपमेंट डिपार्टमेंट, गव्हर्नमेंट ऑफ NCT ऑफ दिल्ली - वेटेरिनरी ऑफिसर - १० पदे (अजा - १, अज - १, इमाव - ५, ईडब्ल्यूएस - ३).

दिव्यांग उमेदवार (कॅटेगरी B/LV, D/HH, LD, MD) अर्ज करण्यास पात्र आहेत.

पात्रता - (दि. १३ ऑक्टोबर २०२२ रोजी) इंडियन वेटेरिनरी काउन्सिल अॅक्ट, १९२८ चा

संकेतस्थळवर उपलब्ध आहे. अर्ज कसा करावा - उमेदवारांनी Google Format द्वारे आपले नाव रजिस्टर करणे आवश्यक.

पहिला किंवा दुसऱ्या शिड्यूलनुसार मान्यताप्राप्त अहंता आणि स्टेट/ईडियन वेटेरिनरी काउन्सिलकडील रजिस्ट्रेशन.

अनुभव - ३ वर्षांची कायदा विषयातील पदवी असल्यास शासकीय संस्थेमधील कोर्ट मॅट्र/अॅडमिनिस्ट्रेशन कामाचा १ वर्षाचा अनुभव आवश्यक.

५ वर्षांची कायदा विषयातील पदवी असल्यास शासकीय संस्थेमधील कोर्ट मॅट्र/अॅडमिनिस्ट्रेशन कामाचा १ वर्षाचा अनुभव आवश्यक.

इष्ट पात्रता - डेअरी/कॅटल/पोल्ट्रीमधील व्यावसायिक कामाचा अनुभव.

कामाचे ठिकाण - दिल्ली.

वेतन श्रेणी - लेव्हल-१० अंदाजे वेतन दरमहा रु. १९,०००/-.

वयोमर्यादा - दि. १३ ऑक्टोबर २०२२ रोजी ३५ वर्षे. (इमाव - ३८ वर्षे, अजा/अज - ४० वर्षे)

(३) डिपार्टमेंट ऑफ हेल्थ अॅड फॅमिली वेलफेअर, मिनिस्ट्री ऑफ हेल्थ अॅड फॅमिली वेलफेअर - स्पेशलिस्ट ग्रेड- III (जनरल

मेडिसिन) ग्रुप 'ए' - २८ पदे (अजा - ५, अज - २, इमाव - ११, ईडब्ल्यूएस - १, खुला - ९) (१ पद दिव्यांग उमेदवारांसाठी राखीव).

पात्रता - (i) M. B. B. S., (ii) संबंधित विषयातील पोस्ट ग्रेज्युएट डिग्री किंवा डिप्लोमा.

अनुभव - संबंधित स्पेशलिटी/सुपर स्पेशलिटी कामाचा ३ वर्षाचा अनुभव. डॉक्टरेट ऑफ मेडिसिन (D. M.) किंवा Magister Chirungiae (M. Ch.) उत्तीर्ण उमेदवारांस अनुभवाची आवश्यकता नाही.

वेतन श्रेणी - लेव्हल-११ अंदाजे वेतन दरमहा रु. १,३०,०००/-.

वयोमर्यादा - दि. १३ ऑक्टोबर २०२२ रोजी ४० वर्षे. (वयोमर्यादेत सूट - इमाव - ३ वर्षे, अजा/अज - ५ वर्षे, दिव्यांग - १० वर्षे)

ऑनलाईन रिक्रूटमेंट ऑप्लिकेशन (ORA) [http:// www. upsconline. nic. in](http://www.upsconline.nic.in) या संकेतस्थळावर दि. १३ ऑक्टोबर २०२२ (२३.५९ वाजे)पर्यंत करावेत.

<https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSeoFbusWGjHbr3RMaD1mLc7HGdBHCUbr2jNkNAPBfw9a>

Og/viewform?usp=sf_link प्री-Registration १४ ऑक्टोबर २०२२ पर्यंत करणे आवश्यक.

शब्दकोडे - ८४९

१	२	३	४	५	६	७	८
१			१०		११		१२
१३			१४				१५
			१६		१७	१८	
	१९			२०		२१	२२
२३			२४		२५		
२६			२७		२८	२९	
		३०		३१		३२	
३३	३४		३५	३६		३७	३८
		३९		४०			

आडवी विधाने :

- (१) आदर, सन्मान
- (५) युक्ती, चातुर्य
- (९) हत्यारे-शस्त्रे बनवणारा कारागीर
- (११) सौक्ष्मोक्ष, अखेर, शेवट
- (१३) प्रासाद
- (१४) रम्य, आल्हाददायक
- (१५) व्रण, डाग
- (१६) मसक; पाणी वाहून नेण्याची कातडी पिशवी
- (१७) काळजी, फिकीर
- (१९) कळ, यातना
- (२१) चरवी; एक प्रकारचे भांडे
- (२३) शंभराचा समूह, संच्युती
- (२४) दोन्ही बाजूंना धार असलेले
- (२६) ठेवा, लकेर, आलाप
- (२७) सारखा, समान
- (२८) स्त्रियांचा एक दगिना
- (३०) संन्याशाचे पाणी वापरण्याचे भांडे
- (३२) पातळी, मुलामा
- (३३) कागदाच्या वीस दस्त्यांचे माप
- (३५) नाणे, पैसा (३७) नवरी मुलगी
- (३९) झडती, बारीक शोध
- (४०) कमान, अर्धवर्तुळ

सुडोकू - ८४९

६	८		२		९	७
२			४		९	८
	९		५			
					७	
३	४				८	६
			२			
९		६		८		२
८	९		५		६	४

सुडोकू - ८४८चे उत्तर

६	८	२	५	९	७	३
८	३	२	९	६	९	४
९	७	६	३	४	६	२
३	२	९	७	६	८	५
५	६	८	२	९	३	९
४	७	९	५	९	८	३
७	४	६	३	५	२	९
६	९	७	६	८	२	७
२	८	३	७	४	९	६

शब्दकोडे - ८४८चे उत्तर

उ	द	चो	नु	ख	आ	गं	तु	क
ग	र	ज	व	ख	र	व	र	वी
म	ना	दा	र	सा	व	ट		
भा	द							

Viva

परदेशातील पिल्लं

घरात अगदी लाडाकोडात वाढलेला कबीर काही महिन्यांपूर्वीच अमेरिकेत उच्चशिक्षणासाठी गेला. त्याच्या घरातून परदेशी जाणारा तो पहिलाच होता. त्यामुळे तिथे जाण्याआधी आणि गेल्यानंतरच्या सगळ्या औपचारिकता त्याला एकट्यालाच समजून घेऊन पूर्ण कराव्या लागल्या. अमेरिकेत पाऊल ठेवल्या- ठेवल्या त्याला नव्या संधी आणि वाटा खुणावत होत्या. आपल्या जिवाभावाच्या माणसांपासून दूर राहून स्वतःच एक वेगळं जग निर्माण करणं त्याला उत्साहित करत होतं, पण तितकंच आढानामकही वाटत होतं. तिथल्या समवेतक मंडळीशी जुळवून घ्यायला कबीरला साहजिकच काही महिने लागले. भारतातील घर गहाण ठेवून काढलेलं चाळीस-पंचेचाळीस लाखांचं लोन फेडण्यासाठी त्याला भविष्यात चांगली नोकरी मिळेल का, या चिंतेने त्रासलं होतं. भारतात असताना आपण आपल्या तळ्यातील मोठा मासा होतो, पण आता मोठ्या तळ्यात वेगवेगळ्या तळ्यांतून अनेक मासे आल्याने आपल्याला आपला स्वतंत्र ठसा उमटवा येईल का, याची धाकधुकही मनात होती. त्यात घर, इंटरनेटिंग सांभाळून अभ्यास करणं आणि एक्स्ट्राकरियुलर अॅक्टिव्हिटीजमध्ये सहभाग घेणं त्याला थोडंसं जड वाटू लागलं. सधोवताली इतर माणसं असली तरीही त्याला एकाकीपणा जाणवत होता. पण घरच्या मंडळींना टॅशन नको म्हणून त्याने या सान्याचा थांगपताही लागू दिला नाही.

कनिका गेल्या दोन वर्षांपासून कॅनडाला शिक्षणासाठी राहत होती; पण तिचा जोडीदार - आरुष मात्र भारतात स्वतःचं करिअर घडवत होता. या लॉग डिस्टन्स रिलेशनशिपमध्ये भारत आणि कॅनडातील वेगवेगळ्या टाइम झोनमुळे असावेत आरुष कधी कॅनडाला जातो आहे, याकडे सगळ्यांचं लक्ष लागून राहिलं होतं. भारतात उभारत असलेल्या करिअरला अचानक कलाटणी देऊन परदेशी जाणं आरुषला थोडं अवघड वाटत होतं; पण इतरांनी त्याला अनेक मार्ग आरुषच्या मनाला फार लागले. भारतात आपण खूप गोष्टी गृहीत धरतो - परदेशात जाणारी सगळीच मंडळी स्वेच्छेने किंवा स्वखुशीने आपला देश सोडून जातात, शिक्षणासाठी गेलेली मंडळी तिथल्या संस्कृतीशी काळांतराने का होईना जुळवून घेतात, शिक्षण पूर्ण झाल्यानंतर सगळ्यांनाच तिथे पुढील पगार असलेली नोकरी मिळते, त्यांच्या लाइफस्टाइलमध्ये झालेले बदल हे कायम स्वागतार्हच असतात... पण खरंच या गोष्टी किती जगणां लागू पडतात? 'दुरून डोंगर साजरे' या म्हणीप्रमाणे भारतात बसून आपण कित्येकदा परदेशातील राहणीमान किती मोहक असेल याचं दिवास्वप्नांमध्ये कित्येक लाखांचं लोन, या दिवास्वप्नांमध्ये कित्येक लाखांचं लोन, विद्यार्थिदशेत असताना अनेकदा देशात

डॉक्युमेंटेशन, घरकाम, इंटरनेटिंग करण्यापासून अभ्यास करून चांगली नोकरी मिळवण्यापर्यंतची मेहनत, भरघोस टॅक्स भरून आणि महिन्याभरात आवश्यक खर्च सांभाळून हाती आलेली तुटपुंजी कमाई, आपल्या जवळच्या व्यक्तींपासून कित्येक महिने किंवा वर्ष लांब राहण्याचा विरह, इतर माणसं आजूबाजूला असली तरीही जाणवणारा एकाकीपणा, कुटुंबाच्या किंवा मित्रमंडळींच्या आयुष्यात आलेल्या सुख-दुःखाच्या क्षणांना वेळीच प्रत्यक्ष हजर न राहता येणं, अभ्यासातून आणि करिअरमधून स्वतःला 'सिद्ध' करण्याची धडपड, घरच्यांना ताण येऊ नये म्हणून आपण भावनिकदृष्ट्या भक्कम आहोत हे दाखवण्यासाठी मनात कल्लोळ निर्माण करणाऱ्या समस्या शेरअर न करणं अशा कित्येक गोष्टी आपल्या नजरेतून सुटून जातात.

हे स्ट्रगल्स वरवर सगळ्यांना माहीत असले तरी काही समस्यांबद्दल आपल्याला पुसटशी कल्पनाही नसते. काही जण कुटुंबीयांना घरातील एखादी व्यक्ती तरी परदेशी शिकलेली राहिले म्हणून तिथे जाण्याचा निर्णय घेतात, तर काही जण भारतात राहून जे स्वातंत्र्य उपभोगता येत नाही, अशा स्वातंत्र्याच्या शोधात इतर देशांत जातात. याचं आतापर्यंत लाइमलाइटपासून दूर राहिलेलं उदाहरण म्हणजे क्वीअर (queer) व्यक्तींनी भारतात राहण्यापेक्षा इतर सर्वसमावेशक (inclusive) देशांत केलेलं स्थलांतर. आपल्या देशात एलजीबीटीक्यूआयए+ व्यक्तींचे काही मोजकेच हक्क कागदोपत्री जरी नमुद केलेले असले (आणि याव्यतिरिक्त अनेक हक्क कोर्टकचेरीच्या हेलपाट्यांमध्ये अडकले गेलेले असले) तरी प्रत्यक्षात त्यांची अंमलबजावणी करण्यात वर्षानुवर्षे अनेक फायदाही आढळून येत आहेत. पैशाचं पुरेसं पाठबळ असेल आणि कुटुंबातील मंडळी आयडेंटिटी स्वीकारत नसतील, तर काही क्वीअर व्यक्ती कुटुंबाला निर्णयात सामावून न घेता स्थलांतर करण्याचा निर्णय घेत आहेत. हा निर्णय कित्येकदा केवळ त्यांच्या करिअरलाच नव्हे, तर वैयक्तिक आयुष्याला डोळ्यासमोर ठेवून घेतला जातो. आपला देश सोडून जाण्याच्या कारणांमध्ये कितीही वैविध्य असलं, तरीही कित्येक जण आयुष्याला कलाटणी देणाऱ्या या बदलाला सामोरं जाताना नैराश्य, एम्पाझयटी, ताणतणाव, शारीरिक आणि मानसिक थकवा अनुभवतात. कधीकधी हा ताण असह्य झाल्याने अल्पीयुमिडेटा इजा पोहोचवण्याचा प्रयत्नही करू शकतात. त्यात या समस्या समजून घेण्यासाठी नेहमीच आपल्या संस्कृतीचे अनेकखे पल्लू लावून घेऊन आधार देणारे (culturally competent) मानसशास्त्रज्ञ किंवा मानसोपचारतज्ञ इतर देशांत जवळपास असतीलच असं नाही. त्यामुळे हे सगळं सांगावं तर कोणाला सांगावं, हा प्रश्नही काही जणांसमोर उभा ठाकतो. आता ऑनलाइन थेरापीचे हा प्रश्न काही प्रमाणात कमी झाला असला, तरी जेव्हा ऑफलाइन मदतीची गरज भासते, तेव्हा कोणी तरी प्रत्यक्षात आपल्यासोबत आहे ही भावना सुखावणारी असते. अशा वेळेत आजूबाजूला असलेले स्थलांतरित विद्यार्थी आणि व्यावसायिक यांची कॅम्प्युनिटी कामी येते. कदाचित तेही या आढाऱ्यांना इतरांच्या नकळत सामोरं जात असतील आणि त्यांनाही कोणाचा तरी आधार हवा असेल. त्यामुळे एका आफ्रिकन म्हणूनसार - 'तुम्हाला त्वरित तुमचा पल्ला गाठायचा असेल, तर एकेट जा. मात्र, तुम्हाला लांबचा पल्ला गाठायचा असेल, तर एकेट जा.' आपटरेऑल, वुई आर ऑल इन थिस टुगेदर!

viva@expressindia.com

९९
तुमच्या प्रतिक्रिया, मते, सूचना आम्हाला कळवा viva@expressindia.com

आयफोन माझ्या आवडीचा

स्वप्निल घंगळे

एके काळी हौस म्हणून मिरवल्या जाणाऱ्या गोष्टी आता गरज म्हणून वापरल्या जातात. अशा अनेक गोष्टींची मोठी यादीच तयार करता येईल. याचं सर्वात उत्तम उदाहरण म्हणजे मोबाइल फोन. आता उपनगरांमध्ये आणि सधन वर्गात या मोबाइलमध्येही त्यांच्या मॉडेलसप्रमाणे विचारसरणी अपग्रेड होताना दिसते आहे. म्हणजेच एके काळी श्रीमंतांचा फोन असा सामान्य समज असणारा आयफोन आता सर्वसामान्यांनाही परवडू लागला आहे. अर्थात हे परवडणं आणि अजूनही अनेकांना 'इतका महान फोन' वाटणारा आयफोन सालाबादप्रमाणे यंदाही एवढ्या मोठ्या प्रमाणात खास करून तुरुपात सध्या आयफोनला मागणी आहे. यामध्ये नव्या वर्डनला मागणी अधिक आहे हे साहजिक असलं तरी अजूनही 'आयफोन १२ मिनी' पासून ते सेकण्ड हॅण्ड फोन्सही लोक मोठ्या उत्साहाने विकत घेताना दिसतात. आजही या फोनकडे प्रेटीडी सिम्बॉल म्हणून पाहिलं जातं. आयफोनने मागील एका तपात आपली क्रेझ आणि वेगळेपण पुन्हा आणून दिले आहे. आयफोनने मागील एका तपात आपली क्रेझ आणि वेगळेपण पुन्हा आणून दिले आहे. आयफोनने मागील एका तपात आपली क्रेझ आणि वेगळेपण पुन्हा आणून दिले आहे.

तेव्हापासून आयफोन घ्यायचं मनात होतं. मी नोकरीला लागल्यानंतर माझ्या पैशांनी हा फोन घ्यायचं ठरवलं होतं, पण काही केल्या या ना त्या कारणाने योग्य जुळून येत नव्हता. यापूर्वी मी अनेक १५ हजारांपर्यंतचे फोन वापरले आहेत. मला फोटो काढायला आणि व्हिडीओ शूटिंग करणं फार आवडतं. माझं यूट्यूब चॅनेलही आहे. त्यामुळेच मी आयफोनची निवड केली. साठवलेल्या पैशांमधून हा फोन घेतल्याचं समाधान आहे. हा फोन वापरायला लागल्यानंतर लोकांमध्ये याची क्रेझ का आहे हे समजलं. अगदी आयओएसपासून ते अपडेट्सपर्यंत सर्व काही उत्तम आहे. व्हॅल्यू फॉर मनी म्हणतो तसं...'' असं श्रृंखला सांगते.

वरं हा फोन वापरण्यास अधिक युजर फ्रेंडली आहे असं केवळ वापरणाऱ्यांचं म्हणणं आहे अशातला भाग नाही. तर कंपनी मुळात हे फोन तयार करतानाच तंत्रज्ञानाऐवजी वापरकर्त्यांचा अधिक विचार करते, असं युजर इंटरफेस एक्सपर्ट असणारे सौरभ कुरीकर सांगतात. याच कारणामुळे आयफोन हे अधिक आकर्षक वाटतात आणि चर्चेचा विषय ठरतात. 'ज्याला आपण या फोनची क्रेझ म्हणतो ती टिकून राहण्यामागील सर्वात महत्त्वाचं कारण म्हणजे अगदी सुरुवातीच्या प्रॉडक्टपासून अंपलने युजर एक्सपिरियन्सला फार महत्त्व दिलं. ते मानसिकदृष्ट्या वापरकर्त्यांचा फार अभ्यास करतात. अगदी बटणांपर्यंत जाणारा युजरचा मिली सेकंदाचा काळही मोजण्याइतपत सुक्ष्म स्तरावर ते विचार करतात. डॉन नॉर्मन हे पूर्वी कंपनीच्या संशोधन विभागाचे प्रमुख होते. त्यांनीच 'युजर एक्सपिरियन्स' हा शब्द पहिल्यांदा वापरला. एखाद्या व्यक्तीला एखादं प्रॉडक्ट दिलं तर ते त्याला पाहता क्षणी समजलं पाहिजे. ते वापरावं कसं हे सहज वापरकर्त्यांना पाहताक्षणी लक्षात आलं पाहिजे, असा कंपनीचा प्रयत्न असतो,' असं करंदीकर सांगतात.

तसेच जागतिक बाजारपेठ आणि विविध प्रांतांतील

स्थानिक बाजारपेठ यात ताळमेळ बसवण्यासाठी अॅपल कंपनी इतर कंपन्यांपेक्षा सरस आहे. 'लोकलायझेशन आणि इंटरनॅशनलायझेशनला ही कंपनी फार महत्त्व देते. सगळ्या जगात सगळ्या व्यक्तींना काय वापरायला सोपं पडेल किंवा वापरायची सवय लागेल याची ते काळजी घेतात. ती गरज तंत्रज्ञानाच्या माध्यमातून डिजिटल होईल याचीही ते काळजी घेतात. स्क्रीन टाइम त्यांनी पहिल्यांदा आणला. तसं हे मोबाइल वापराविरोधातील तंत्रज्ञान आहे असं वादू शकतं; पण ते तंत्रज्ञान म्हणून विचार करत नाहीत तर वापरकर्त्यांच्या दृष्टिकोनातून विचार करतात,' असं करंदीकर यांनी सांगितलं. याच वेगळेपणामुळे या फोनबद्दलची उत्सुकता दर वर्षी अधिक वाढलेली दिसते.

आता या फोनच्या वापरकर्त्यांची संख्या भारतात वाढते आहे, कारण याआधीची महागडा फोन ही आयफोनबद्दलची संकल्पना आता मागे पडत चालली आहे, असं करंदीकर म्हणतात. 'किंमत हा फॅक्टर आता अडसर राहिलेला नाही. आयफोन आता अनेकांना परवडतो, त्यामुळे यात तो किंमतीवाला दृष्टिकोन अडथळा ठरत नाही. आयफोन वापरणारा अॅपड्राइडकडे जात नाही. एखादी व्यक्ती जेव्हा अॅपलचं प्रॉडक्ट घेते तेव्हा आयट्यून्स आणि

वॉच यांसारखी संपूर्ण इको सिस्टीम दिली जाते. हा फोन एखादा वापरतो तेव्हा तो इतरांनाही तो वापरण्याचा सल्ला देतो, त्यामुळे हा रेकमेण्डेबल फोन आहे,' असं त्यांनी सांगितलं. वापरकर्त्यांमध्येही या आयफोनला पसंती देण्यामागील वेगवेगळी कारणं आहेत. अगदीच उदाहरण घ्यायचं झालं तर नुकताच 'आयफोन १२' विकत घेतलेल्या सिद्धी शिंदेने याच मोबाइलला प्राधान्य का दिलं, याबद्दल सांगताना काही काळ उल्लेख केला. 'आयफोन घेण्याचं मुख्य कारण म्हणजे कॅमेरा. बाजारात अनेक असे फोन आहेत ज्यातून फोटो व व्हिडीओ चांगले येऊ शकतात, मात्र त्यात अनेकदा अनेकसिर्गिफ वाटणारे फिल्टर वापरल्यासारखे वाटतात. असं आयफोनबाबत होत नाही. शिवाय व्हिडीओ एडिटिंगसाठी लागणारे सांफ्टवेअर आयफोनच्या (आय टीव्ही) प्रणालीत उत्तम गतीने काम करतात. मला यूट्यूब व्हिडीओ शूट करायचे असल्याने उत्तम कॅमेरा व एडिटिंगची सहजता पाहता मी आयफोनमध्ये गुंतवणूक केली आहे,' असं सिद्धी सांगते.

तसेच या फोनची ड्युरॅबिलिटी म्हणजेच एकदा घेतला की तो पाच ते सहा वर्षे सहज वापरू शकतो इतकी असल्याने अनेक जण दर दोन वर्षांनी फोन बदलत बसण्याऐवजी एकदाच छान फोन घेऊ असा विचार करताना दिसतात. थोडक्यात काय, तर कारणं काहीही असली तरी या फोनची क्रेझ वाढते आहे. गरज, तंत्रज्ञान आणि किंमतीचा अडसर कमी झाला असल्याने तुरुपाईत तर सध्या 'आयफोन माझ्या आवडीचा...' ठरतो आहे.

viva@expressindia.com

लेखक, दिग्दर्शक आणि अभिनेताही...

जाऊन तेच करावं असा विचार नैसर्गिकपणे मी केला होता. मात्र सगळ्यांना असं वाटतं की मला या क्षेत्राची पार्श्वभूमी असल्याने हे सोपं झालं असेल, तर ते उलट आहे.' आईने या क्षेत्रात येण्याआधीच मला सावध केलं होतं, असं तो सांगतो, 'माझ्या आईने सगळ्यात आधी मला हे सांगितलं की तू ऑक्टिंगच्या भानगडीत पडू नकोस. त्यात करिअर होण्यासाठी वेळ, नशीब, संधी या सगळ्याची सांगड घातली जावी लागते. तिने मला सांगितलं की नुसतं आपण आपलं काम चांगलं केलं एवढंच पुरेसं नसतं. आईने मला एकदा ऋषी कपूर यांची मुलाखत वाचायला दिली होती. त्यात त्यांनी म्हटलंलं की त्यांना ऑक्टिंगशिवाय दुसरं काहीच येत नाही त्यामुळे ते अभिनेते झाले ते खूप बरं झालं. तेव्हा मला जाणवलं की आपण इतरही गोष्टी शिकायला पाहिजेत', अशी आठवण सांगणाऱ्या विराजससाठी शाळेतली आवड आणि आईचा सल्ला हाच खरं तर विलक

पॉईट ठरला असं म्हणायला हरकत नाही. विराजस केवळ अभिनेता नाही आहे तर तो कलाकार आहे. त्याच्याकडे केवळ अभिनय सोडून इतरही अनेक कला आहेत. त्याला या इतर गोष्टींची आवड कशी लागली याबद्दल तो सांगतो, 'मला लहानपणी आईच्या शूटिंगच्या सेटवर जायला आवडायचं नाही. आयफोन वापरणारा अॅपड्राइडकडे जात नाही. एखादी व्यक्ती जेव्हा अॅपलचं प्रॉडक्ट घेते तेव्हा आयट्यून्स आणि

रंगभूमीवरून विराजसने सुरुवात केली आहे. अकरा वर्षांपूर्वी त्याची 'थिएट्रॉन' ही संस्था सुरू झाली. नाटक लिहिणं, बसवणं, वेगवेगळी वर्कशॉप घेणं अशा गोष्टी ही संस्था करत असते. विराजस म्हणतो, 'थिएट्रॉनसाठी मी लिहिलेल्या, दिग्दर्शित केलेल्या, अभिनय करत असलेल्या पहिल्या नाटकाच्या वेळी मी स्वतः जाऊन थिएट्रॉन बुक केलं, शोअर बुक केले, जाहिराती केल्या, त्यासाठी लागणारे बॅकग्राऊंड वर्क केले आणि प्रत्यक्ष नाटकाचे प्रयोग केले. लोकांना आवडतं आहे हे कळायला लागलं, तेव्हा मला हे सगळं खरंच जमवय याबद्दल माझी खात्री पटली. कारण माझे बॅकअप प्लॅन्स होते, नक्कीच होते. पण माझा प्लॅन ए. बी. सी. डी... सगळे प्लॅन्स याच क्षेत्रातले होते'. विराजसने त्याच्या क्षेत्राबाबत किती सखोल आणि चौफेर विचार केला होता, याबद्दल तो सविस्तर सांगतो, 'जेव्हा मला अभिनेता म्हणून हवं तसं काम मिळत नाही, तेव्हा जर मला निर्मिती, लेखन, दिग्दर्शन यापैकी काही येत असेल, म्हणजे संपूर्ण शास्त्रशुद्धपणे येत असेल, तर मी माझ्या स्वतःसाठी संधी नक्कीच निर्माण करू शकतो, असाही माझा विचार यामागे होता', असं त्याने सांगितलं.

विराजसने स्वतःच्या कामातून शिकत प्रगती केली आहे. प्रयोगिक रंगभूमीसाठीदेखील तो काम

करणे. त्या वेळी अनेक मर्यादा असतात आणि त्या मर्यादांमध्ये राहूनच आपली कलाकृती सादर करावी लागते. त्या वेळी कोणताही सेल्फ-डाऊट येऊ घायाच नसतो असं विराजस म्हणतो. 'माझ्या येणाऱ्या चित्रपटात पुष्कर जोग, आशय जोग, सोनाली कुलकर्णी आहेत. त्यांनी माझ्यावर दिग्दर्शक म्हणून विश्वास टाकला, वेगळ्या प्रयोग करून पाहण्याची तयारी दाखवली. अशा वेळी मी स्वतःच्या कामाबद्दल ते योग्य आहे की अयोग्य, मला जमेल की नाही अशा शंका घेत बसणं बरोबर नाही. माझ्या सोबतच्या माणसांनी माझ्यावर दाखवलेला विश्वास हाच माझ्यासाठी पुढची मोठी स्टेप घेण्यासाठीचा क्लिक पॉईट आहे', असं तो विश्वासाने सांगतो.

viva@expressindia.com

वर्चस्वपूर्ण कामगिरीचे लक्ष्य!

भारतीय महिला संघाचा आज पाकिस्तानशी सामना

पीटीआय, सिल्हेट
(बांगलादेश)

भारतीय महिला संघाचे आशिया चषक ट्वेन्टी-२० क्रिकेट स्पर्धेतील वर्चस्वपूर्ण कामगिरी सुरू ठेवण्याचे लक्ष्य असून शुक्रवारी त्यांच्यापुढे पारंपरिक प्रतिस्पर्धी पाकिस्तानचे आव्हान असेल.

आशिया चषक क्रिकेट स्पर्धा

भारतीय संघाने यंदाच्या आशिया चषकात उत्कृष्ट कामगिरी करताना सलग तीन सामन्यांत विजय नोंदवले आहेत. गेल्या दोन सामन्यांत (मलेशिया आणि संयुक्त अरब अमिरातींविरुद्ध) भारतीय संघाने

युवा खेळाडूंना अधिक संधी दिली. मात्र, पाकिस्तानविरुद्ध भारतीय संघ आपल्या सर्वोत्तम खेळाडूंसह मैदानात उतरणे अपेक्षित आहे.

भारत आणि पाकिस्तान हे संघ सध्या आशिया चषकाच्या गुणतालिकेत अव्वल दोन स्थानांवर आहेत. मात्र, या सामन्यात भारताचे पारडे जड मानले जात आहे. या दोन देशांच्या महिला संघांतील गेल्या काही सामन्यांत भारताने वर्चस्व गाजवले आहे. राष्ट्रकुल स्पर्धेतील सामन्यात हरमनप्रीत कौरच्या नेतृत्वाखालील भारतीय संघाने पाकिस्तानचा आठ गडी राखून पराभव केला होता. या दोन संघांतील गेले पाचही ट्वेन्टी-२० सामने भारताने जिंकले आहेत.

भारताच्या फलंदाजीची भिस्त सलामीवीर स्मृती मानघना, कर्णधार हरमनप्रीत कौर आणि मुंबईकर जेमिमा रॉड्रिगजवर असेल. जेमिमाने या स्पर्धेत दोन अर्धशतके झळकावली आहेत. अमिरातींविरुद्धच्या गेल्या सामन्यात दीप्ती शर्माने अर्धशतकी खेळी करत जेमिमाला उत्तम साथ दिली. या दोघींची कामगिरी भारतासाठी पुन्हा महत्त्वाची ठरेल. तसेच सलामीवीर शफाली वर्माकडून भारताला आक्रमक सलामीची अपेक्षा आहे. भारताच्या गोलंदाजीची मदत रेणुका ठाकूर, पूजा वस्त्रकार, दीप्ती शर्मा आणि स्नेह राणा यांच्यावर आहे.

■ वेळ : दु. १ वा.
■ थेट प्रवेशण : स्टार स्पोर्ट्स २

प्रो कबड्डीचा नववा हंगाम आजपासून

बंगळूरु : प्रो कबड्डी लीगच्या नवव्या हंगामाला शुक्रवारपासून प्रारंभ होणार असून सलामीच्या लढतीत गतविजेत्या दबंग दिल्लीपुढे यू मुम्बाचे आव्हान असेल. स्पर्धेच्या पहिल्याच दिवशी चाहत्यांना तीन सामने पाहण्याची संधी मिळेल.

यंदा बंगळूरु, पुणे आणि हैदराबाद या तीन ठिकाणी प्रो कबड्डी लीगचे सामने होणार आहे.

सामने

- दबंग दिल्ली वि. यू मुम्बा
वेळ : सां. ७.३० वा.
- बंगळूरु बुल्स वि. तेलुगू टायटन्स
वेळ : सां. ८.३० वा.
- जयपूर पिक पॅथर्स वि. यूपी योद्धा
वेळ : सां. ९.३० वा.
- थेट प्रवेशण : स्टार स्पोर्ट्स २, १ हॅडी

चिल्ड्रेन्स टॉनिक अश्र्वयष्टी टॅबलेट्स
स्ट्रुडंट्स टॉनिक ओजसा टॅबलेट्स

Tanvi
HERBAL
वर्चस्वपूर्ण

तन्वी जी
तन्वी हर्बल व्हिटाॅनिक - टोन्ज फ्री चॅकअप

सर्व तन्वी प्रोडक्ट्स केमिस्ट्रिकल व तन्वी व्हिटाॅनिकमध्ये उपलब्ध

4 ते 8 ऑस्ट्रेलिया व्हिटाॅनिक

डॉ. रुपा
9769695892
डॉ. नानसी | डॉ. रुपा | डॉ. पुष्पराज | डॉ. देव्यां

9833683621
डॉ. जोशी | डॉ. रुपा | डॉ. पुष्पराज

अपॉइंटमेंट आयट्यक

9820075812 वर फ्री व्हाट्सअप आटोमॅटिक सल्लागार मिळवा तसेच तन्वी बुक पॉडीएफ मिळवा

प्रेम व जवळीक पूर्वीसारखी असो
मात्त्यात तुमच्या दयावा गसो.
शिलाप्रवर्ग स्पेशल,
याचे सन्तधातुपोषण जागवते आपला उत्साह, हुरुप व चेतना

प्रेम असे पहिल्यासारखे.

For online purchase:
http://consumerayurved.com

आरोग्य आणि व्यायामपरिष्कार चौकशीसाठी संपर्क करा:
1800 22 9874

संमसनच्या झुंजीनंतरही भारताचा पराभव

लखनऊ : संजू संमसनच्या (६३ चेंडूंत नाबाद ८६ धावा) झुंजार खेळीनंतरही गुरुवारी दक्षिण आफ्रिकेविरुद्धच्या पहिल्या एकदिवसीय क्रिकेट सामन्यात भारतीय संघाला पराभव पत्करावा लागला. आफ्रिकेने या सामन्यात नऊ धावांनी निसटता विजय मिळवत तीन सामन्यांच्या मालिकेत १-० अशी आघाडी घेतली.

भारताचा कर्णधार शिखर धवनने नाणेफेक जिंकून प्रथम गोलंदाजी स्वीकारल्यानंतर आफ्रिकेने ४ बाद २४९ अशी धावसंख्या केली. प्रत्युत्तरात भारताला ४० षटकांत ८ बाद २४० धावांपर्यंतच पोहोचता आले. अखेरच्या षटकात ३१ धावांची आवश्यकता असताना संमसनने तबरेझ शम्सीच्या गोलंदाजीवर तीन चौकार आणि एका षटकार मारले.

मात्र, त्यानंतरही भारताला पराभवाचा सामना करावा लागला. संमसनने कारकीर्दीतील सर्वोत्तम नाबाद ८६ धावांची खेळी करताना नेऊ चौकार आणि तीन षटकार मारले.

तत्पूर्वी, आफ्रिकेच्या डावाची सुरुवात फारशी चांगली झाली नाही. शार्दूल ठाकूरने यानेमन मलान (२२) आणि कर्णधार टेम्बा बव्हुमा (८) यांना, तर कुलदीप यादवने एडीन मार्करमला (०) माथारी पाठवले. विवटन डीकोक ५४ चेंडूंत ४८ धावा करून रवी बिशनोईच्या गोलंदाजीवर बाद झाला. त्यामुळे आफ्रिकेची ४ बाद ११० अशी स्थिती होती. यानंतर डेव्हिड मिलर (६३ चेंडूंत ७५) आणि हेनरिक क्लासन (६५ चेंडूंत ७४) यांनी १३९ धावांची अंधेष्ट भागीदारी रचत आफ्रिकेला २५० धावांसमीप नेले.

अर्थ सत्ता

सेवा क्षेत्राच्या गतीला सप्टेंबरमध्ये बाधा!

'पीएमआय' २.९ गुणांनी खुंटून सहा महिन्यांच्या नीचांकाला

पीटीआय, नवी दिल्ली

देशाच्या निर्मिती क्षेत्राबरोबरच सरलेल्या सप्टेंबर महिन्यात सेवा क्षेत्राची कामगिरी निराशाजनक राहिली. सेवा क्षेत्रातील व्यावसायिक क्रियाकलाप हे मागील सहा महिन्यांच्या नीचांकी पातळीवर रोडावल्याचे मासिक सर्वेक्षणात दिसून आले. स्पर्धात्मक दबाव, वाढलेली महागाई आणि एकंदर नवीन मागणी कमी झाल्याच्या परिणामी या क्षेत्राची गती मंदावल्याचे दिसून आले.

भारतातील सेवा व्यवसायातील खरेदी व्यवस्थापकांचा कल दर्शविणाऱ्या 'एस अॅण्ड पी ग्लोबल इंडिया सर्व्हिसेस पीएमआय' निदर्शांक सप्टेंबर महिन्यात ५४.३ गुणांवर नोंदवला गेला. ऑगस्टमधील ५७.२ गुणांच्या तुलनेत या निदर्शांकात जवळपास २.९ गुणांची पडझड झाली आहे. मासिक तुलनेतील ही आकडेवारी वर्तमान परिस्थितीत सेवा क्षेत्रापुढे काही आव्हाने असल्याचे दर्शविणारी असली, तरी सलग चौदाव्या महिन्यात सेवा क्षेत्रातील

उत्पादनाने विस्तारदर्शक कल दर्शविला आहे.

भारताच्या निर्मिती क्षेत्रासंबंधी मंगळवारी जाहीर झालेला पीएमआय निदर्शांक ५५.१ असा तीन महिन्यांच्या नीचांकी पातळीवर नोंदवला गेला आहे. ताच्या सर्वेक्षणानुसार, ऑगस्टमध्ये जास्त विक्री नोंदवणाऱ्या सेवा प्रदात्यांसाठी अनुकूल मागणीची परिस्थिती होती, मात्र तीव्र स्पर्धा आणि प्रतिकूल धोरण आणि सेवा क्षेत्रातील दरवाढ व महागाईमुळे या क्षेत्राच्या गतीला बाधा आणली आहे. पीएमआय निदर्शांकात घसरण झाली असली तरीही या क्षेत्रात वाढ कायम आहे. अमेरिकी मध्यवर्ती बँक फेडरल रिझर्वने आक्रमक व्याजदर वाढ केल्याने डॉलरच्या तुलनेत रुपयांत मोठी घसरण झाली, ज्यामुळे भारतीय अर्थव्यवस्थेसमोर नवीन आव्हाने उभी राहिली आहेत, असे निरीक्षण 'एस अॅण्ड पी ग्लोबल इंडिया'च्या अर्थतज्ज्ञ पॉलियाना डी लिमा यांनी गुरुवारी नोंदविले.

महागाई अपायकारक

किमतीच्या आगाडीवर, सेवा क्षेत्रातील कंपन्यांनी सप्टेंबरमध्ये त्यांच्या सारासरी खर्चात आणखी वाढ अनुभवली. अन्न, इंधन, कार्यालयीन साहित्य, कर्मचारी वेतन खर्च, किरकोळ खर्च आणि वाहतूक हे महागाईच्या अंगाणे दबाव आणणारे प्रमुख स्रोत म्हणून नमूद करण्यात आले आहेत. यामुळे सेवा क्षेत्रातील कंपन्यांच्या खर्चात तीव्र रूपात वाढ झाल्याने नफा टिकवून देवण्यासाठी सेवा क्षेत्रातील कंपन्यांना कसरत करावी लागते आहे. मात्र रोजगाराच्या बाबतीत ऑगस्ट महिन्याच्या तुलनेत सप्टेंबर महिन्यामध्ये वाढ नोंदवण्यात आल्याचे सर्वेक्षण सांगते.

पितांबरीचे रवींद्र प्रभुदेसाई यांना

'दाजीकाका गाडगीळ उद्योगरत्न' पुरस्कार

पुणे : पितांबरी प्रॉडक्ट्स प्रा. लि.चे व्यवस्थापकीय संचालक रवींद्र प्रभुदेसाई यांना ब्राह्मण जागृती सेवा संघातर्फे देण्यात येणाऱ्या

'दाजीकाका गाडगीळ उद्योगरत्न' पुरस्कार नुकताच समारंभपूर्वक प्रदान करण्यात आला. राज्यसभेचे

खासदार व भारतीय सांस्कृतिक परिषदेचे अध्यक्ष डॉ. विनय सहस्रबुध्दे यांच्या सभे हा पुरस्कार प्रभुदेसाई यांनी स्वीकारला. ज्येष्ठ विधिज्ञ अॅड. उज्वल निकम, ज्येष्ठ अभिनेते प्रशांत दामले आणि युवा अभिनेत्री मृमयी देशपांडे यांनाही या कार्यक्रमात पुरस्कार देऊन गौरविण्यात आले.

हे पत्र वैदेशी ठिकाण व २ इंधन एक्सप्रेस (पी) लिमिटेडकडून (आधीचे नाव - २ इंधन एक्सप्रेस लिमिटेड) इंधन एक्सप्रेस प्रेस, सर्व्हे क्र. २८८, प्लॉट नं. १ व २, रायसेनी इंडस्ट्रियल पार्क, मु. पो. माण, ता. मुळशी, जि. पुणे ४११००४ येथे छापून २ इंधन एक्सप्रेस (पी) लिमिटेड, 'एक्सप्रेस हाऊस', प्लॉट नं. १२०५/२/६, सिरोडे रस्ता, सिवामीनगर, पुणे-४११००४ येथे प्रिंटद केले. दूरध्वनी - ६७४११०००, फॅक्स - ६७४१११००. लोकसत्ता मुंबई कार्यालय : मंगललाल सेंटर, सातवा मजला, मंगळूर गोएम्स मार्ग, नरिमन पॉइंट, मुंबई-४०० ०२१. दूरध्वनी : ०२२-२२२६२७७/७७४४०००० फॅक्स : ०२२-२२२६२९१८७. महापौर कार्यालय : पॉइंट नं. १४८, येटीची इंडस्ट्रियल पॅरिस, महापौर, मनी मुंबई-४०००१०. दूरध्वनी : ०२२-२७६३९०००, फॅक्स : ०२२-२७६३३००८. नागपूर कार्यालय : प्लॉट नं. ३८, ऑडिसन ट्रेड सेंटर, पॉलीटेक, ड्याग ले-आउट (अंधारवाडी) नागपूर-४४००१०. दूरध्वनी : ०७९२-२२३०४९१, २२३६८९७, अहमदनगर ०२४१-२४१९१०७, फॅक्स - २४१९१०७. कोल्हापूर ०२२१-२६४१९१४.

■ अध्यक्ष, संचालक मंडळ : विवेक गोएम्का ■ कार्यकारी प्रकाशक : वैदेशी ठिकाण ■ संपादक : निरंज कुबेर ■ सहायक संपादक : मुकुंद सोमगौत ■ (पी)आरवी कायद्यानुसार संपादकीय जबाबदारी यांच्यावर आहे. Regd. No. RNI 56975/92 © २ इंधन एक्सप्रेस (पी) लिमिटेड. सर्व हक्क सुरक्षित. लेखी अनुमतिविराघ संपूर्ण अथवा अंशतः पुनःप्रकाशन वा पुनःप्रकाशन मनाई.

दीप नवपर्वाचा... शुभारंभ लाभाचा...
आर्थिक उत्कर्षाचा... सर्वांच्या भाग्याचा...
सादर आहेत २ लाभदायी योजना...

Lokmanya SHUBH-PARVA YOJANA
कालावधी : 15 महिने
व्याजदर : 8.75%
किमान गुंतवणूक : 10,000/- (₹10 लाख पर्यंत)
योजना ३१ डिसेंबर पर्यंत लागू

Lokmanya SHUBH-DEEP YOJANA
कालावधी : 27 महिने
व्याजदर : 9.00%
किमान गुंतवणूक : 10,000/- (₹10 लाख पर्यंत)
योजना ३१ डिसेंबर पर्यंत लागू

स्थापना 1995
लोकमान्य
मल्टिपर्पज को-ऑप. सोसायटी लि. (मल्टी-स्टेट)
प्रधान कार्यालय - पुणे, महाराष्ट्र

महाराष्ट्र • कर्नाटक • गोवा • दिल्ली
संस्थापक - अध्यक्ष : श्री. किरण ठाकूर, सल्लागार संपादक, तरुण भारत, वेङ्गाव.
Call 1800 212 4050 | lokmanyasociety.org

NAGALAND STATE LOTTERIES
DEAR
GOVERNMENT LOTTERY

सोडत उद्या
दुर्गा पुजा बंपर
-तिकीटाची किंमत-
₹.2000

LIVE STREAMING

पहिले हमीपात्र बक्षिस
₹.5 करोड
(Including Super Prize Amount)

सोडत दिनांक 08.10.2022
संध्याकाळी ८ नंतर

दुसरे बक्षिस ₹. 10 लाख
(Including Super Prize Amount)

विकल्या गेलेल्या तिकीटांमधूनच पहिले बक्षिस काढले जाणार आहे

याशिवायही जिंका लाखो रुपयांची आणखी इतर आकर्षक बक्षीसे

तिसरे बक्षिस ₹. 5 लाख
(Including Super Prize Amount)

दियर दुर्गा पुजा बंपर
पहिले बक्षिस ₹.5 कोटी - विजेता -
तिकीट क्रमांक : 90418
ड्रा दिनांक : 15.10.2021

श्री रिपन सरकार
हल्दीवाडी,
पश्चिम बंगाल

पुढचे करोडपती तुम्ही आहात का ?

तिकीटांसाठी संपर्क : मल्टीस्टार डिस्ट्रीब्युटर्स एलएलपी, मुंबई
Ph : 99304 25378, 022 - 35380424 / 35380425
For Enquiries, Call (Toll Free) : 1800 266 0088

तिकीटे सर्व लॉटरी काउंटरवर उपलब्ध

MARUTI SUZUKI ARENA

उत्सवांचा मोसम
होईल अजूनच शुभ.
घरी आणा तुमच्या आवडीची मारुति सुझुकी अरिना गाडी उत्तम ऑफर्स सोबत.

BIG SAVINGS WAGONR ₹41 000* ALTO K10 ₹39 500*

FINANCE OFFERS
UP TO 100% ON-ROAD FUNDING AVAILABLE
ZERO PROCESSING FEE

WAGONR ALTO (K10)

E-book today at www.marutisuzuki.com or visit your nearest Maruti Suzuki dealership | For bulk orders, mail at: mangesh.raut@maruti.co.in

AUTHORISED DEALERS: PUNE: MAHALAXMI AUTOMOTIVES (SHIVAJI NAGAR) 9075093004, (SHIRUR) 02138-615000, 8888844352, (PATAS) 02117-307000 / 9689919492, (INDAPUR) 02111-225009, 8308835157, (YAVAT) 9689919492, SUMANKIRTI CARS (BANER) 020-67111999 / 8550950111, SAI SERVICE (PCMC) 9923098200, (WAKAD) 9326530101, (TALGAON) 9730855855, EXCELL AUTOVISTA (MAGARPATTA) 9146052636, CHOWGULE INDUSTRIES (TAWARE COLONY) 86439500 / 9922417438, 9272700200, 8411002028, MY CAR (CHAKAN) 7755900000 / 9326530074, (WAKAD) 9326530101 / 02067922900, (TALGAON) 9730855855, EXCELL AUTOVISTA (MAGARPATTA) 9146052636, CHOWGULE INDUSTRIES (TAWARE COLONY) 86439500 / 9922417438, (SHANKAR SETH ROAD) 66810400 / 9850966759, (AMBEGAON BK) 66803500 / 9850966758, (SASWAD) 02115-224450 / 9850966778, WONDER CARS (PCMC) 020-27486000 / 9373905406, (PIMPLE SAUDAGAR) 8669628386 / 7447443999 (ALANDI) 8308847504, ACE KUDALE CAR (MANJRI) 020-67474444, SEHGAL AUTORIDERS (LAW COLLEGE ROAD) 8888881399 / 8888881373, (BAVDHAN) 8888881340, (LONAVALA) 7888006254, BARAMATI: MAHALAXMI AUTOMOTIVES 02112-229004 / 8308839185.

*Offer includes consumer offer, exchange bonus, retail support and corporate offer (wherever applicable) on select models/variants. **Terms and conditions apply. *Up to 100% on road funding is provided by select financiers only. Finance scheme details mentioned in the advertisement are at the sole discretion of the participating financier and terms and conditions as specified by the financier shall apply. Credit at the sole discretion of the financier. The terms and conditions are subject to change without any prior notice. Offers may vary from city to city and variant to variant for all models. All offers are for limited time and valid till stock lasts. Accessories and features shown in the pictures may not be a part of the standard equipment and may vary according to the variant. Car colours shown may vary from actual body colours due to printing on paper. Images used are for illustration purposes only. Black Glass Shade on the vehicle is due to the lighting effect. Maruti Suzuki India Limited reserves the right to discontinue the offers without notice. Offers valid till 31st October 2022 or till stocks last whichever is earlier.